

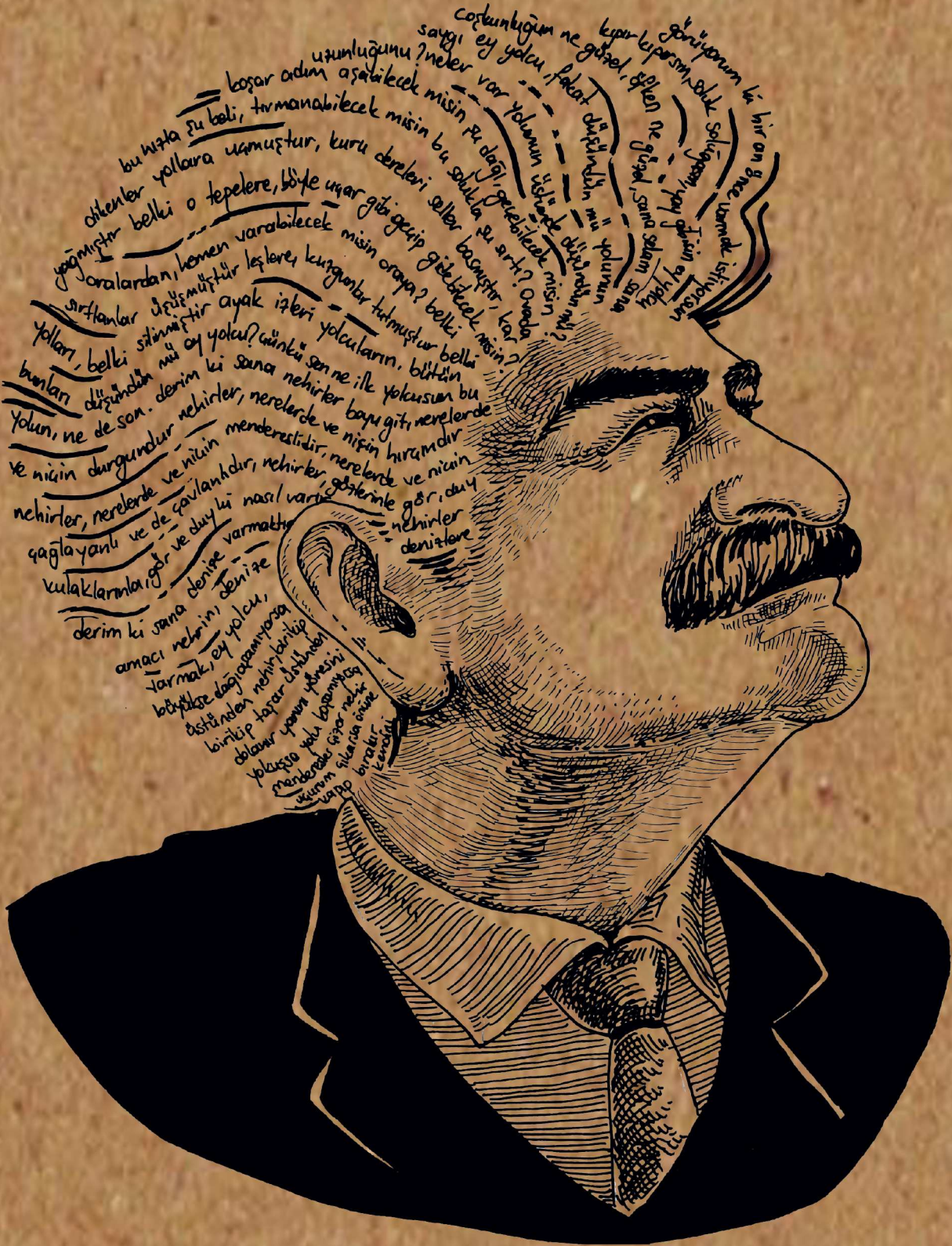
ÖNSÖZ

40.Sayı

Kış '19

10 TL

İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir; bu da onun ÖNSÖZ'üdür.

bu hıta su belki, koşar adam aşabilececek misin bu dağ, gezilecek misin mi? Oğul
dikentler yollara uşmuştur, kuru dereleri seller basmıştır, kor
yağmıştır belki o tepelere, böyle uyar gitmiş misin? Oğul
sorulardan, kenen varabileceği misin oraya? belki
sırtlanlar dikkatli ayak izleri kurgunlar tutmuştur belki
yolları, belki sığınmış mı ey yolcu? çünkü sen ne ile yoksun bu
bunları düşünün denim ki sana nehirler bayırda ve nehirlerde
yolun, ne de son. denim ki sen nehirlerde ve nehirlerde ve nehir
ve nehir durgundur nehirler, nehirler, nehirler, nehirler ve nehir
nehirler, nehirlerde ve nehirlerde, nehirler, nehirler ve nehir
qağlayanlı ve de çavlanlıdır, nehirler, nehirler ve nehir
kulaklarla, gör ve duy ki nasıl varmış nehirler denizlere
derim ki sana denize denize
amacı nehrini, denize
varmak, ey yolcu,
büyükçe dağcıysanız
aştırdılar nehirleri
birlikte taşar denizden
dolmuş yolları
yolcusu yolu kopmuş
menemeler için nehir
akınım silacın ölüme
vaypp birer birer
kuvvet

Hasan Hüseyin Korkmazgil
(1927 - 26 Şubat 1984)

Nehirler Aka Aka

Yolcu!

Görüyorum ki, bir an önce varmak istiyorsun oraya. Gerginsin, kıpır kıpırsın, soluk soluğasın, yay gibisin ey yolcu! Coşkunluğun ne güzel, gerilimin ne güzel, öfken ne güzel! Sana selâm, sana saygı, ey yolcu!

Fakat düşündün mü yolunun uzunluğunu? Neler var yolunun üstünde, düşündün mü? Koşar adım aşabilecek misin şu dağı, geçebilecek misin bu hızlı şu beli, tırmanabilecek misin bu solukla şu sırtı? Ovada dikenler boy atmıştır belki, kayalar yollara uçmuştur, kuru dereleri seller basmıştır, kar yağmıştır belki o tepelere? Böyle, uçar gibi geçip gidebilecek misin oralardan, hemen varabilecek misin oraya? Belki sırtlanlar üşüşmüştür leşlere, kuzgunlar çöküşmüştür ak kayalara, kuduzlar tutmuştur belki yolları. Belki silinmiştir ayak izleri yolcuların. Bütün bunları bir bir düşündün mü, ey yolcu? Çünkü sen, ne ilk yolcususun bu yolun, ne de son.

Derim ki sana:

Nehirler boyunca git! Nerelerde ve niçin durgundur nehirler, nerelerde ve niçin hırçındır nehirler, nerelerde ve niçin mendereslidir, nerelerde ve niçin çağlayanlı ve de çavlanlıdır nehirler, gözlerinle gör, duy kulaklarınla! Gör ve duy ki, nasıl varır nehirler denizlere!

Derim ki sana:

Denize varmaktır amacı nehrin, denize varmak, ey yolcu!

Büyükse dağ, aşamıyorsa üstünden nehir, dolanır çevresini dağın. Büyükse kaya, söküp atamıyorsa nehir, birikip birikip taşlar üstünden, dolanır yanını yöresi-ni. Yokuşsa yolcu, koşamıyorsa, menderesler çizer nehir. Uçurum çıkarsa önüne, kapıp bırakır kendini nehir, açar kanatlarını ve varır varacağı yere, oraya denize!

Derim ki sana:

Nehirler boyunca git ve gör nehirlerin nasıl yol aldıklarını! Sen de bir nehir-sin ey yolcu! Senin de varmak istediğin bir yer var. Gerçekten varmak istiyorsan oraya, nehirlere iyi bak! Engeller nasıl aşılır, öğren nehirlerden! Yan yolda yokolup gitmek değildir amaç, nehirler gibi akıp, nehirler gibi ulaşmaktır oraya! Varmaktır oraya, ey yolcu!

Derim ki sana:

İyi oku yolunu, avucunun içi gibi bil! İyi belle yolunun engellerini! Dizlerini, ciğerlerini, yüreğini sıkı tut, iyi dengele! Ovada koşar gibi vurma kendini dik yokuşlara! Uçuruma atlar gibi bindirme kayalara! «Daha koş, daha koş!» diye alkış tutanlara kanıp da, kesilip kalma yarı yolda! Dipdiri varmalısın oraya! Varıp birşeyler yapmalısın! Hız koşusu değildir bu, ey yolcu, engelli koşudur bu! Engelleri aşa aşa, gücünü koruya koruya varmalısın oraya! Çünkü oraya varmaktır amacın, koşmak değil!

Boşuna sevmedim nehirleri! Aktıkça büyümesi boşuna değil nehirlerin! Akan büyür, ey yolcu!

Devamı arka iç kapakta...

Çınrı

Sevgili okur,

Önsöz, ekin sanat mücadelesinde 30. yılına giren Ayışığı Ekin Sanat Derneği'nin son 14 yılına eşlik ediyor. Yeni bir sayıya daha hazırlanırken okurlarımızın her zamankinden fazla Önsöz'e yazı göndermeye başladıklarını sevinçle gördük. Sosyal medya hesaplarımızda da Önsöz'ün okurlarına ulaştığını ve çoğaldığını heyecanla takip ediyoruz. Önsöz'ün çıkan sayısının bütün yazılarını sosyal medya hesaplarında bulabilirsiniz.

Bu sayıyla birlikte, üç yazarımızın Önsöz yazılarından derlediğimiz kitapları da okurlarıyla buluşmuş oluyor. Sila Erciyes'in "Hasat Zamanı", Özgür Güven'in "Tarihsel Gelişimin Sanata Yansıması" ve D. Dağlı'nın "Sanata Dair Notlar II". Önümüzdeki günlerde Nazım Akarsu'nun "Umutlu Yüreklere Kıpırtısı" adıyla derlediğimiz şiirlerini, Elif Can'ın şiirlerini ve Temade Çınar'ın "Yabancılaşmaya Karşı Beyin Egzersizleri" kitaplarını hazırlamış olacağız.

Önsöz'de uzun yıllar pek çok dosya konusunda sizlerin de çalışmalarını yayınlamıştık. Son birkaç yıldır farklı konulardaki yazıların yayımlanması ihtiyacı ile dosya konusu belirlemedik. Bu eksikliği hisseden okurlarımızın önerisiyle yeniden başlıyoruz. Önsöz'ün bahar sayısında "Kriz, Çürüme ve Çöküş" konusuna dosya açıyoruz. Konu kapsamındaki yazılarımıza ve çalışmalarımıza dosyada yer vereceğiz.

Soğuk kış günleri aynı zamanda kar çiçeklerinin açtığı günlerle karşıladı bizi. Her yer eylem alanı. Önsöz TV sizlere eylem alanlarından, sokaklardan ulaşıyor. Sizler de bulunduğunuz yerlerden haber videoları çekip Önsöz TV'ye gönderebilirsiniz.

Önsöz'ün okurları yoluyla elden ele dağıldığını tekrar hatırlatalım. Gelecek sayı için üretimlerini beklediğimizi de dostlarımıza ulaştıralım.

Biz yine sizlerle yeni bir bahar uyanışında buluşmaya hazırlanıyor olacağız.

Önsöz Yayın Ekibi

Önsöz Kitap Dizisi
Sayı: 40 / Ocak-Şubat-Mart 2019

Ekin / Sanat / Edebiyat

ISBN: 978-605-80946-3-5

Genel Yayın Yönetmeni
Songül Yücel

Yazı Kurulu
Songül Yücel / Ülkü Şeyda
Fatma Yıldırım / Sena Şat

Önsöz'e Ulaşabileceğiniz Adresler

İstanbul:

Merkez Mah. Abide-i Hürriyet Cad.
Hasat Sok. Sebil Apt. No: 9 K: 4 Şişli-İstanbul

Taksim: Mephisto / Pandora

Bakırköy: Beyazadam Kitapevi

Kadıköy: Seyhan / İmge Kitapevi / Mephisto /
Akademi Kitapevi

İzmir: Belki Kitapevi / Yakın Kitapevi /
Kabuk Kitapevi (Alsancak)

Ankara: İlhan İlhan Kitapevi

Diyarbakır: Aram Kitapevi / Lilav Pirtuk kitapevi

Mardin: Leylan Cafe Kitap

Dersim: Baran Kitapevi

Kıbrıs: Koyu Kırmızı Kitap Cafe

Genel Dağıtım: Emek Dağıtım

Kapak Tasarım & Sayfa Düzeni: Sena Şat

Baskı: Yön Basım Yayın: Davutpaşa Cad.
Güven Sanayi Sitesi B Blok 1. Kat No: 366
Topkapı, Zeytinburnu / İstanbul

onsozdergisi@gmail.com
Facebook: Önsöz Dergisi
Instagram: @onsoz_dergi

Yeni Dönem Yayıncılık Basın Dağıtım Eğitim
Hizmetleri Tanıtım Org.Tic.Ltd. Şti.

Adres: Sofular Mah. Sofular Cad. No: 8/3 Fatih -
İSTANBUL / Tel-Fax: 0 (212) 533 32 57

İÇİNDEKİLER

>> 04

Nazım Akarsu

>> 05

Sıla Erciyes

Hasat Zamanı

>> 10

Selah Özakin

Zıtların Birliği

>> 11

Özgür Güven

İnsanın Tarihinde Madde ve Bilinç

>> 15

Temade Çınar

Koku

>> 20

A.Asya

Varis=Şimşek

>> 22

Sibel Özbudun

Kadın(lar) ve Devrim(ler) II

>> 28

Renas Toprak

Kış Geçidi

>> 29

Renas Toprak

Biblo

>> 31

Sena Kızılırmak
Kurtuluş Hayali

>> 35

Ergül Çiçekler
Destan-ı İlan

>> 45

Helin Su
Part-Time Hapishlik

>> 47

Özgün Denizci
Astra Keşif

>> 50

Leninist Mizah Kolektifi

>> 52

Okur / Sinan Hüseyin
En Uzun Bekleyiş

>> 53

Demet Demeter
Evrenin Türküsü

>> 56

Elif Can
Rüya

>> 58

Okur/Ferit Sürmeli
Barkod

>> 59

Röportaj
Hespê Şeytên/Kadîr Stêra

>> 61

Avaşîn
Arif: Göçebe Aşklar Yolcusu

>> 63

Atila Oğuz
Kitrinoxifini

>> 66

Kemal Oruç
Yeni Başlayanlar İçin
Oyun Çözümleme Rehberi

>> 72

Okur/Tan Doğan
Nebze

>> 73

Okur/İbrahim Çınar
Suyu Kim Kirletti?

>> 76

Ergül Çiçekler
Tuhaf

>> 78

Emel
Narayama

>> 80

Zindan Türkü Söylüyor
Sessizlik, Çılgılık ve Kavga

>> 82

Okur
Arayış

>> 83

S.Ş.
Daima

>> 93

Okur/ Açelya Kızgın
Mercimek Çorbası

nazım akarsu

Hayat

ne zaman biterse bitsin
onu yaşayana
onur bırakmalı
Ve geride kalanlara umut...
Yaşama umudu
Sevme umudu
Güzel günler görme umudu
Ve yaşamını
yaşanası o günler için
verme umudu...

Hayat

ne zaman biterse bitsin
onu yaşayana
bir ad bırakmalı
Ve geride kalanlara bir murad
yaşamaya dair...
Yoksa nasıl dayanır insan
bunca acıya?
Genç yoldaşlarını
uğurlarken sonsuzluğa
hayatta kalmaya...?
Nasıl dayanır
Kendi elleriyle büyüttüğü fidanlara
baharda
baltalar savrulmasına...?
Nasıl dayanır
onların gazlarla kavrulmasına?
Nasıl dayanır
o gülen gözlerin solmasına
o gümbür gümbür çarpan yüreklerin
durmasına?

Nasıl dayanır

onların yaşamını hasrettiği
o büyük zaferin saatinin
geç vurmasına?

Nasıl dayanır

umarsızlığa
tutarsızlığa

Yalnızlığa...?

Nasıl dayanır

onlarsızlığa...?

Baharda kışa

kışta yaza

Bu insan donduran

ayaza?

Hep aynı karabasana

uyanmaya?

Nasıl dayanır

rüya ile gerçeği
gerçek ile rüyayı
ayıramamaya...?

Tarihin bayramlarına

geç kalmaya...?

Hayat

ne zaman biterse bitsin
Onu yaşayandan
bir iz bırakmalı
Yaşayacakların
üzerinden gideceği...

04 Ocak 2019

sıla erciyes

Hasat Zamanı

*Dünyadan, memleketinden, insandan
umudum kesik değil diye
ipe çekilmeyip de
atılırsan içeriye*

Yine Yeniden Hapislik

Yedi günlük gözaltının ardından beş kadın Bakırköy Cezaevi'ndeyiz. Heyecanlıyız. Koğuşa geçmeden önce bizi müşahade koğuşuna alacaklar. Güya izleyecek, gözleyecek, sağlık taramamızı yapacak ve öyle karar verecekler hangi koğuşa geçeceğimize. Nerdeeee... Açlık grevinden çıkan beş kadın olarak çorba içme hayalimiz müşahade koğuşunda nohut-pilav menüsü ile hayal kırıklığına dönüşüyor. Seçeneksizlikten yiyoruz. Sonuç: Ağrıyan mideler... Sıcak su, sabun, şampuan ulaşılması zor bir hayal yalnızca... Pis yataklar... Bir tek olumlu gelişme temiz çarşaf ve nevresim... Uykumuz yok. Yedi gün boyunca hücrede bol bol uyumuştuk. Gazete, kitap, televizyon yok. İşin kötüsü yanık türküler söyleyecek biri de yok aramızda. Var ama o da herhangi bir türkünün sözlerini sonuna kadar bilmiyor. Teks-til atölyelerinde makine başında geçen ömrün biriktirebildikleri kadar... Şöyle bir giriş yapıyor davudi sesiyle, arkası yok. Konuşuyoruz ordan burdan. Daha önce Bakırköy'de kaldığım için biliyorum birkaç gün konuğuz burada... Sağlık kontrolleri, heyet değerlendirmesi belli günlerde oluyor ve ancak ondan sonra geçilebiliyor koğuşa.

Ellerimizde çöp torbaları, içinde battaniye, yastık, çarşaf ve nevresim, yürüyoruz ko-

ridorda. Koridorda kadınlar, kimi görüşten koğuşuna dönüyor, kimi telefon görüşmesi yapıyor. Çalıştırılan kadınlar yemek dağıtıyor koğuşlara. Daha önce cezaevinde kalmamış olan bizimkiler şaşkın şaşkın etrafı izliyor. Koğuşlar ana koridorun sağına soluna açılan yan koridorlarda. B6 koğuşunun olduğu koridorun önünde bekliyoruz, anahtar aranıyor açmak için gardiyan. Sonunda biri açıyor kilidi ve B6 koğuş kapısı önündeyiz. Birazdan kapı açılacak ve aklı-yüreği dört duvar arasına sığdırılmayan tutsak kadınlarla kucaklaşacağız. Bizim gibi onlar da sabırsızlanıyordur kucaklaşma anı için. Anahtar döndü kilitte ve biz koğuştayız. Ardımızdan kapandı kapı. Bundan sonra yalnızca sayımlarda, yemek dağıtımında, görüşe, avukata, mahkemeye ve revire giderken açılacak. Özgürlüğe açılacağı zaman, kim bilir ne zaman...

Kadınların gülen yüzleriyle başlıyor bitmeyen bir senfoni gibi kucaklaşmalar. Tanıdık tanımadık kadınlar, ama tanıdık yoldaş bakışlar... "Aç mısınız?", "Çay içer misiniz?", "Banyo yapmak ister misiniz?" diye soran anne şefkatiyle dolu yürekler sarıp sarmalıyor bizi. Tabii bu arada birileri de muziplik peşinde... Mahpushanede gelenektir yeni gelen acemi tutsağa şaka yapmak. Bakalım hangimizi kestirdiler gözlerine... Daha önce tutsaklık yaşamış olanlar konu dışıdır bu bahiste...

O nedenle bir kaçıımız rahat... Aklımız yapacağıımız sıcak bir banyoya ayarlı... Ve ardından sohbetle birlikte yudumlayacağıımız sıcak çay... Komüncü her adımda yanımızda. Bir taraftan bize yeni kıyafetler ayarlıyor bir taraftan da kalacağıımız hücrede çarşaf, nevresim ve yastıkları yeniliyor. Yemekhanedeyiz... Dost bakışlarla yapılan, çay ve kahvenin eşlik ettiği sohbetin tadına doyum olmuyor. Ne zaman biteceğini bilemediğimiz tutsaklığa "MERHABA" diyoruz...

"Yeter ki kararmasın sol memenin altındaki cevahir."

Mahkeme Günü

Sonunda mahkeme günü geldi çattı. Dört buçuk aylık tutsaklığın ardından 8 Ağustos günü Bakırköy Kadın Kapalı Cezaevi'nden Çağlayan Adliyesi'ne doğru yola çıktık. Heyecanlıyız... Uzun zamandır göremediğimiz arkadaşlarımızı görecek, belki de duruşma sonunda tahliye olacağız. Günler öncesinden hazırladık savunmalarımızı. Öyle iddialar vardı ki nasıl cevap vereceğimizi bilemedik. Kimine güldük, kimine olmaz bu kadar dedik. Neyse... Mahkemeye gidecek olanları sabah sayımı ile birlikte alıyorlar. Erkenden kalktık. Kimimiz kıyafetleriyle, kimimiz saçıyla, kimimiz kahvaltı ile ilgileniyor. Bir koşturmaca... Tüm koğuş heyecanlı... Eğer biz tahliye olursak koğuş biraz nefes alacak. Bir anda beş kişi birden ayrılmış olacak B6'dan. 24 kişilik koğuştaki 37 kişi olarak yaşamak zorunda kalınca beş kişinin ayrılacak olması istenen bir durum. Tabii özgürlüğün süt beyaz maviliğine çıkacak olmamız ise başka bir sevinç meselesi. Haksızlık etmeyelim B6'nın 'ev sahiplerine'.

Çağlayan Adliyesi'nde eksi 7'deyiz. Duruşma saatini bekliyoruz. Aileler yukarda, erkek arkadaşlar kim bilir hangi hücrede... Sonunda duruşma salonundayız. Sarıldık birbirimize, özlemle, hasretle... Ardından aileler alındı salona... Ama duruşma salonu küçük olduğundan içeri giremeyenler var. Avukatlarımız hazır. Heyet hazır. Kimlik tespitinin ardından başladık tek tek savunmalarımıza... Salonda bulunan ailelerimizden, arkadaşları-

mızdan, dostlarımızdan ve avukatlarımızdan af dileyerek başladım savunmama. Çünkü edebiyat yapmak zorunda kalacak ve lafı uzatacaktım.

Tutuklanmamıza sebep suçlamalara cevabımdır:

"Sosyal medya üzerinden yapılan iki fotoğraf paylaşımı, panelist olarak katıldığım bir kadın sempozyumu, 1 Mayıs İşçi Bayramı ve Galatasaray'da bir basın açıklamasına katılmak nedeniyle yargılanıyorum. Duygularımdan, sosyalist kimliğimden, gelecek düşlerimden ve tanıdığım insanlardan dolayı

karşınızdayım. Gözaltına alınma hikayem ile başlamak isterim. 24 Mart günü eşim ile birlikte yaşadığımız ev bir gece vakti polisler tarafından basıldı. Kapılar yumruklandı, ziller çaldı acı acı. Silahlı, maskeli, kalkanlı infaz timleri ile birlikte evlerimize girdiler. Kıyı köşe aradılar. Dokundular özel olan her şeyimize. Didik didik ettiler evimizi. Bilgisayar ve telefonlarımız dışında alabilecekleri bir şey bulamamış olmalarının şaşkınlığı vardı yüzlerinde. Dünya alemin gözü önünde yapılmış sosyal medya paylaşımlarımız nedeniyle geldiklerini söyledikleri evimizde bilgisayar ve telefon dışında hangi suç aletinin bulunaca-

ğını düşündüler bilmiyorum.”

“Kimimiz boş ev, kimimiz hasta anne, kimimiz çocuklarını, kimimiz yarimizi bıraktık gözü yaşlı ardımızda. Adını bulunduğu caddeden alan Vatan Emniyet’e getirildiğimiz de suç konusu olan sosyal medya paylaşımlarımızın ne olduğunu öğrenmiş olduk. Birimiz ‘Savaşa Hayır’, birimiz ‘gülünce yüzünde güller açan canım yoldaşım’ demiş, bir başkası çalıştığı gazetenin haberini paylaşmış. Sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımlardan dolayı alındığımız söylenmesine rağmen polisin hazırladığı soruşturma dosyasında her birimiz

için ayrı ayrı eylem ve etkinlikler iddialara delil olarak konulmuş. Benim ile ilgili iddialar şöyledir: 2015 1 Mayıs'ına katılmak, Galatasaray'da bir basın açıklamasında yer almak ve Emekçi Kadınların düzenlediği ‘Kadınlar Nasıl Bir Dünyada Yaşamak İster?’ başlıklı sempozyuma panelistlik davetini kabul etmek.”

“Sondan başlayarak iddialara cevap verecek olursam: Ben Önsöz (kültür, sanat, edebiyat) Dergisi'nin genel yayın yönetmeniyim. 2005 yılında yayın hayatına başladı. 3 ayda bir yayınlanan ve 39. sayısını bugünlerde yayınlayan bir dergidir. Bir yayıncı ve sanatçı

olarak birçok panel, toplantı, söyleşi, seminere davet edilen birisiyim. Emekçi Kadınlar'ın düzenlediği sempozyuma da bu vesile ile davet edildim. 25.02.2018'de Emekçi Kadınlar tarafından gerçekleştirilen sempozyum bir gün boyunca farklı konular ve sanatçı akademisyen kadınların sunumları ile sürdü. ‘Ekim Devrimi ve Sanat’ başlığı ile bir sunum gerçekleştirdim. Toplumsal altüst oluş dönemlerinde sanatın oynadığı rol üzerine bir sunum yaptım. Genç-yaşlı bir çok kadının katıldığı bu toplantıyı nasıl oluyor da yargılamaya konu yapılabiliyorsunuz. Benim orada aklımda kalanlar kadınların nasıl bir dünyada yaşamak istediklerine dair düşleriydi. Nelerdi o düşler? Bir gün dahi olsa herhangi bir sebepten ötürü kadın cinayetlerinin tacizlerinin ve tecavüzlerinin olmadığı bir dünyada yaşamak... Doğa ile iç içe, rengi ile sözü ile kimliğiyle özgür yaşayıp yaşamak... Estetik adı altında bedenlerine yaptığı yapay değişikliklerin olmadığı bir dünyada yaşamak... Bin-bir türlü zorlukla büyüttüğü çocuklarının ölmek zorunda olmadığı bir dünyada yaşamak... İşte buna benzer şeyleri kadınların birbirleriyle paylaştıkları. Tiyatronun, müziğin ve şiirin birarada olduğu kadınların coşkusu ve heyecanı ile geçen bir gündü. Sempozyum Emekçi Kadınlar adına düzenlenmiştir. Duyuruları herkese açık davetler şeklinde yapılmıştır. Panel ve söyleşiler için organizasyonlara açık bir mekan olan Cezayir Salonu kiralanarak yapılmış bir etkinliktir. Kapalı salon toplantısı için gerekli olan yasal prosedürlerin tamamlandığı bir etkinliğin bu şekilde dosyaya konulmuş olması manidardır.”

“26.06.2015 tarihinde Galatasaray meydanında yapılan bir basın açıklamasına katılmış olmak bir başka iddia. 19 Aralık ‘Hayata Dönüş’ operasyonu ve katliamda hayatını kaybedenler için yapılan bir basın açıklamasıdır. Bu açıklamalara katılmış olmaktan dolayı yargılanıyorum. Tüm medyanın gözü önünde yapılan, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununa uygun olarak organize edilen, hakkında tek bir dava konusu olmamış bir basın açıklamasıdır. Açıklama belirlenen süre içinde sonlandırılmış, ne bir gözaltı ne de bir itiş kakış

"Davaya konu olmayan bir olay aradan 3 yıl gibi bir zaman geçmesine rağmen neden bugün suç olarak karşıma çıkarılmakta anlamakta zorlanıyorum."

TMMOB vb. işçi sendikalarının ve odalarının çağrısı ile kimi zaman büyük kortejler ile birlikte girdik Taksim Meydanı'na... Olaysız, saldırsız, büyük bir coşku ile kutladık 1 Mayıs İşçi Bayramı'nı... Kimi zaman da yine DİSK, KESK gibi 1 Mayıs Taksim yasağını protesto etmek için farklı yerlerde bir araya geldik. 2015 1 Mayıs'ı için toplanma yeri sendikalar tarafından Beşiktaş olarak duyurulmuştu. Ben de oraya gittim. Beşiktaş'ta olduğuma dair belge olarak sunulan fotoğraf iyice incelendiğinde görülecektir ki yüzümde ne bir flama ne de bir fular vardır. Yalnızca boyun süsü olan çiçekli bir şal bulunmaktadır. Oysa iddia nedir, flama ile yüzümü kapatmış olmak. Heyetten bir daha bakmasını rica ediyorum. Bu fotoğraf karesinde müzik aletleri ellerinde bir grubun arasındayım ve onların fotosunu çekiyorum. Bu fotoğrafta ne bir çatışma ne de yüzleri fularla kapalı kimse var. Bu fotoğraf, yalnızca, benim 2015 1 Mayıs'ı için Beşiktaş'ta olduğumun göstergesidir. 2015 1 Mayıs'ı için ne benim hakkında ne de düzenleyen kurumlar hakkında bir dava açılmış değildir. Davaya konu olmayan bir olay aradan 3 yıl gibi bir zaman geçmesine rağmen neden bugün suç olarak karşıma çıkarılmakta anlamakta zorlanıyorum."

"Soruşturmaya konu olan esas mesele ise sosyal medya üzerinden yaptığım paylaşımlardır. 'Gülünce yüzünde güller açan yoldaşım.' yazan ve bir fotoğraf karesinden ibaret olan, Afrin'de ölümsüzleşen Kenan Aktaş ile ilgili bir paylaşım. Burada yargılanan duygumdur. 'İşgale ve savaşa hayır!' deyişimdir."

Uzun süren savunmaların ardından kısa bir ara... Ve herkes için tahliye kararı... Se-

yaşanmıştır."

"Bir diğer iddia ise 2015 1 Mayıs'ı... Evet her 1 Mayıs gibi 2015 1 Mayıs'ına da katıldım. DİSK, KESK,

vinç, kucaklaşmalar ve hüzün... Bakırköy'e dönüş... Şimdi şaka yapma sırası bizde... Sabırsızlıkla bekleyen B6 koğuşuna son bir şaka... Tahliye beklenmiyor... Kandırmak kolay... Üç tahliye üç tutukluğun devamı dedi mahkeme diyeceğiz... Arama-tarama ardından B6'nın kapısında. Mazgalı açtım, "kızlar üç tahliye" diye bağırdım. Herkes toplandı yemekhaneye... Sevinenler, üzülenler, kucaklaşanlar... Kim tahliye, kim kalıyor diye merakla soranlar... Tahliye sigaraları, çikolataları eşliğinde havalandırmada bir gürültülü muhabbet... Yoldaş bakışlar, dost gülüşler arasında... Ağlayanlar, gülenler ve bu anı unutulmaz kılmak isteyen yürekler ve beyinler... Tabii "Eh bu da bir şey, üç kişi azaldık, gidin de biraz nefes alalım!"

diyen 'ev sahipleri'... Herkes tahliye olduğunu söylediğimiz üç kişi ile ilgileniyor, onlara sarılıyor, onlarla vedalaşıyor, bizim yüzümüze bakan yok. Arada bir "Üzülme, diğer duruşma da sizi göndeririz, kurtuluruz sizden!" diyen teselli sözleri payımıza düşen. Ne kadar geçti zaman bilmiyoruz ama artık oyuna bir son vermek gerek diyerek, "Biraz sessizlik arkadaşlar!" diye bağırdım. Tam bir sessizlik... Sonra kızmalar, gülüşmeler, yeniden kucaklaşmalar, gözyaşları... Ve ele yürek yüreğe kurulan halayımız... Vedamıza eşlik eden türkümüzle kucaklaşmalar...

Hoşça kalın dostlarım benim, hoşça kalın! Sizi canımda, canımın içinde Kavgamı kafamda götürüyorum. Hoşça kalın dostlarım benim

"Panel ve söyleşiler için organizasyonlara açık bir mekan olan Cezayir Salonu kiralanarak yapılmış bir etkinliktir. Kapalı salon toplantısı için gerekli olan yasal prosedürlerin tamamlandığı bir etkinliğin bu şekilde dosyaya konulmuş olması manidardır."

Genco Erkal'dan Yine Yeniden "MERHABA"

Genco Erkal ile yeniden hayat bulan dizeler, sözler, kelimeler... Bizden de size MERHABA... Merhaba Nazım Usta, Merhaba Can Yücel, Aziz Nesin... Merhaba Shakespeare, Brecht... Selam veriyorlar onlarca MERHABA ile sağa sola... Bitmeyen bir MERHABA ile başlıyor oyun.

"Bindiği dalı kesenler öksürüğe göre esenler... Çabuk kırılıp küsenler, kendi yağıyla kavrulanlar... El kapılarına savrulanlar... MERHABA... Dönme dolaplar, çarkıfelekler, sayın dönekler, gericiler, ilericiler, 'ben demiştim'ciler, neme gerekirciler, 'yetmez ama evet'çiler, hepimize MERHABA... Aslanın ağzındaki ekmek, kendinden başkasına yarayan emek, zembenden insan alnteri göznuru... Göznuru, gözümün nuru MERHABA..."

"Ey takkesi düşüp keli görünen, hak deyip hak cebinde eli görünen, Ali'nin başından Veli'nin başına, Veli'nin başından Ali'nin başına geçirilen külâh... Tek sigortamız maşallah, tek umudumuz iyi olur inşallah... MERHABA... İnsansız topraklarım, topraksız insanlarım... MERHABA... Özgürlük yolunda yaralanıp bitenler... MERHABA, bu yolda dökülüp bitenler... MERHABA, söylenmemiş en güzel söz... MERHABA güzel yarınlar..."

Dünyaya ve yaşama merhaba diyerek başlıyoruz yürüyüşe ve biliyoruz bir gün ayrılacağız bu dünyadan ve yaşamdan... Ardımızda ne bırakacağız... Bizden geriye ne kalacak... İşte MERHABA diyor ki, toprak altında çürüyecek etin, kemik yığını ve bir kafatasından ibaret olarak eşitleneceksin. Peki insan, sen, neden geldin dünyaya biliyor musun? Neler yapacak, nasıl yaşayacak ve nasıl öleceksin?... Bu sorulara verdiğin cevaplar anlamlı kılacak seni...

Oyunun sonunda karşımızda üç seçenek... Sahnenin önü... Işıklar seçenekleri aydınlatıyor... Ön ortada bir kuru kafa, ön solda yeşil bir parka, ön sağda kral pelerini ve tacı... Biri geldik ve gittik hiçbir şey yapmadan diyor, diğeri uzun bir koşuydu devrim ve ben onun yüz metresini koştum, ne mutlu bana diyor gururla ve onurla yücelerek, bir diğeri ise o heybetli, altın işlemeli kral pelerini ve tacı ile baskının, sömürünün, açlığın, savaşın ve bütün kötülüklerin nedeni oldum diyor alçalarak ve tükenerek... Sahi sen kimsin?

"İşte girdik alana, selam verdik dört yana, sözümüz anlayana... MERHABA..."

Genco Erkal'a MERHABA... Dostlar Tiyatrosu'nun 50. yılına MERHABA... Tekellere, sponsorlara, saraya değil; seyircisine güvenen sanatçıya MERHABA... Biat etmeyen akla MERHABA...

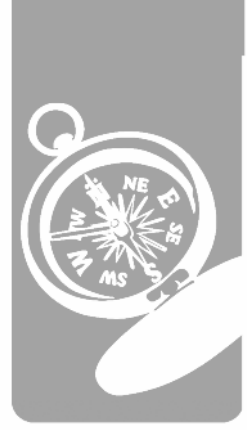
selah özakin

Zıtların Birliği

*İç kaosuma şaşkın sokuluyor sabahın ağaran yüzü
haksız da sayılmaz şaşkırmakta
ben bile kayboluyorum içimi zaptetmiş dizi dizi zıtlıkların arasında bazen
ölümü özlediğim olmadı hiç ama
ölümlü sözlerin anlamları uçuşuyor içimde yığıla
zekâmla da bir sorunum yok
ama az geriye dönüp baktığımda
işlediğim kaba saba aptallıklarım dikiliveriyor karşıma
hele aşk konusunu hiç sorma
bin "ah" bile yetmez savrulduğum fırtınaları anlatmaya
hâl böyle olunca
bir avunma arıyorum
ve buluyorum aklımca
"anlasana
hayatın kendisi
zıtlıklarla dolu bir serüven
sen yaşasan da
yaşamasan da
eninde sonunda
bildiğini okur o
iyisi mi
sarıl ona dostlukla
aşkla"*

07:04, 12.03.2010

özgür güven

İnsanın Tarihinde Madde ve Bilinç

Maddi Malların Üretimi

İnsandan bahsedebilmek için her şeyden önce insanların yaşamlarını sürdürebilecekleri koşullara sahip olmaları; yani her şeyden önce yiyecek, içecek, barınak, giyecek gibi temel gereksinimlerini karşılamaları gerekir. Bu nedenle insanın ilk tarihsel eylemi bu temel ihtiyaçların, geçim araçlarının üretimidir. Bu gerçekleşikten ya da bu üretimin yapıldığı saptandıktan sonra insandan ve insanın tarihinden söz edilebilir. İnsanın kendi kendini var etmeye başladığı tarihteki o ilk adımdan bugüne dek geçen on binlerce yıldan beri her gün yapmak zorunda oldukları bu üretim hem insanın en büyük ve başat tarihsel eylemi hem de tarihin en büyük ve başat tarihsel eylemi hem de tarihin koşuludur.

Bir sonraki adım, insan gereksinimlerinin karşılanması için üretim yapma zorunluluğu: Yiyecek, içecek, barınak vb. temin edebilmek için gereken aletlerin, yani üretim araçlarının üretimidir. Üretim araçlarının üretilmesi eylemi yeni gereksinimler yaratır. Taş, demir vs...

Üçüncüsü, bir tarihten, tarihsel gelişme sürecinden sözedebilmek için kendi yaşamlarını her gün yeniden üreten bu insanların kendi kendilerini de üretmeleri, yeni insanlar yapmaları, üreyip çoğalmaları gerekir. Bu eylem, kadın, erkek ve çocuklar arasındaki

ilişkiyi zorunlu ilişki yapar; bu, başlangıçtaki ilk toplumsal ilişki olarak 'aile'yi oluşturur. Bundan sonraki her gelişme yeni gereksinimleri, yeni gereksinimler de yeni toplumsal ilişkileri yaratır. Artan insan sayısı yeni toplumsal ilişkilere, yeni toplumsal ilişkiler yeni gereksinimlere, bu gelişmeler işbölümüne varır.

Yaşamın yeniden üretimi insanlar açısından bir yanıyla doğal, diğer yanıyla toplumsal iki ilişki biçimini şart koşar. İnsanlar doğal nesnelere işleyip tüketim nesnesi, geçim aracı haline getirirken, emek aracılığıyla kendi yaşamlarını yeniden üretirler. Karşı cinsle kurduğu ilişki ile de yeni insanlar üreterek insan soyunun devamını sağlarlar. Avcılık, toplayıcılık gibi basit biçimiyle bile olsa gereksinimlerin karşılanması bir çok insanın elbirliğini gereklilik haline getirir. El birliğine gerek duyan üretim, emek süreci de yeni toplumsal ilişkileri gerekli yapar.

El birliğine dayalı üretim, üretici güçlerde başlı başına bir gelişme demektir, ancak elbirliğinin hangi koşullarda, ne amaçla ve nasıl hayat bulduğu da elbirliğinin kendisi kadar önemlidir. Zira bu, bize, belirli bir toplumsal gelişme aşamasındaki elbirliğini verir. Üretici güçlerdeki gelişme, yukarıda da söylediğimiz gibi belirli bir aşamadaki işbölümüne yol verir. İnsanın evriminin ilk evrelerinde bu, doğal işbölümü olarak doğsa da daha sonraki

evrelerde gerek ailenin kendi içinde gerek toplumun değişik üretim alanlarına bölünmesinde belirleyici etkiye ve role sahiptir. İşbölümünün farklı gelişme aşamaları, bu aşamaların denk düştüğü toplumdaki mülkiyet biçimlerini verir. İşbölümünün varolan düzeyi, o toplumdaki üretim araçlarının gelişkinlik seviyesini, emeğin örgütlenmesinin biçimlerini ve emek ürünlerinin toplumsal paylaşımı-dağıtımını açısından tek tek insanla-

arada tutuyordu. Ahlaki, dinsel, politik hiç bir safсата yokken bile bu bağ vardı ve insan topluluklarını, klan, kabile, ulus vb. hangi biçimi alırsa alsın bir arada tutuyordu. Ahlaki, dinsel, politik hiç bir safсата yokken bile bu bağ vardı ve insan topluluklarını bir arada tutan asıl buydu. Bu dolaysız maddi bağ, bilinçten, düşünceden bağımsız ve ondan ayrı olarak insanın varoluşunu gösterdiği gibi insanın tarihini de gösteren asıl olgudur.

İnsanı, insanın tarihini ele almak için ilk koşul yaşayan insanın, bireyin, bireylerin varlığıdır. Sonra bu insanların hayvandan ayrılmış olmaları gerekir. İşte insanı hayvandan ayıran insanın ilk tarihsel eylemi olan geçim araçlarını ve üretim araçlarını üretme eylemidir. İnsanın hayvandan nasıl ve neyle ayrıldığına dair pek çok görüş öne sürülüyor. Düşünceyle, dinle, bilinçle ya da bu türden başka şeylerle ayrıldığını savunan tezler, görüşler olsa da, insanlar asıl olarak kendi üretim ve geçim araçlarını üretmeye başlar başlamaz kendilerini hayvandan ayırdılar. Hayvan doğanın yetiştirdiklerini olduğu gibi alıp tüketirken, insan doğadan aldığını işleyerek emek aracılığıyla kendine yararlı

hale dönüştürür. Bu eylemin kendisi insanın fiziksel yapısını da etkileyip değiştirmiştir. Ağaçtan yere inen, iki ayağı üzerine dikilen primat, toplayıcılıktan üreticiliğe geçtiği anda insanlaşmıştır. Elinin yapısı, omurgası ve gırtlığının yapısı değişen insan konuşmaya başlamış, ateşi egemenliği altına alarak besin çeşitliliğini arttırmış, fiziki değişimini sürdürmüştür. İnsanlar bu üretim eylemiyle sadece geçim ve üretim aracını değil, bizatihi kendi yaşamlarını ve yaşam koşullarını da yeniden üretmişlerdir.

İş bölümünün ve el birliğinin biçimi, insanın evriminde toplumsal gelişme basamaklarını gösterdiği gibi üretici güçlerin gelişkinlik düzeyini de gösterir. Buradan çıkan sonuç, insanın tarihini ve evrimini anlamak için her zaman ilk olarak ele alınması, incelenmesi gereken olgunun maddi malların üretim biçimi ve bu ürünlerin dağıtımını (değişim-dolaşım biçimi) olduğudur.

Şimdi şu saptamayı yapıp devam edelim: Daha en başından başlayarak insanla birlikte var olan, insanın evrimiyle birlikte gelişen gereksinimlerle bu gereksinimlerin üretim biçimi arasında doğrudan maddi bir bağ vardır. Bu bağ, gelişmelere bağlı olarak değişim gösteren insan topluluklarını, klan, kabile, ulus, vb. hangi biçimi alırsa alsın bir

hale dönüştürür. Bu eylemin kendisi insanın fiziksel yapısını da etkileyip değiştirmiştir. Ağaçtan yere inen, iki ayağı üzerine dikilen primat, toplayıcılıktan üreticiliğe geçtiği anda insanlaşmıştır. Elinin yapısı, omurgası ve gırtlığının yapısı değişen insan konuşmaya başlamış, ateşi egemenliği altına alarak besin çeşitliliğini arttırmış, fiziki değişimini sürdürmüştür. İnsanlar bu üretim eylemiyle sadece geçim ve üretim aracını değil, bizatihi kendi yaşamlarını ve yaşam koşullarını da yeniden üretmişlerdir.

İnsanlar tarihleri boyunca üretim yaptılar. Ancak bu üretimi tarihsel olarak verili koşullar altında, kendilerinden önceki kuşaklardan devraldıkları koşullarda ve biçimlerde yaptılar. Bu üretim biçimi, her kuşağın kendisinden öncekilerden hazır olarak devraldığı üretim araçlarının niteliğine bağlı

olduğu kadar her kuşağın yeniden ürettiği üretim araçlarının niteliğine de bağlıdır. Kuşaklar boyunca gerçekleşen değişim ve dönüşümü sağlayan motor üretim araçlarının kuşaktan kuşağa yeniden üretimi sürecinde gerçekleşen nitel değişimdir. Marx'ın taş balta, yel değirmeni, buhar gücü örneği bunun en açık anlatımıdır. Bu üretim biçimi, insanların kendi varlıklarını yeniden üretmeleriyle, yaşamlarını sürdürmeleri ile sınırlı değildir. Bu üretim biçimi insanların kendilerini ifade etmelerinin yaşamlarını somut olarak göstermelerinin, belirli bir yaşam biçiminin de somutlanması, ortaya konmasıdır. Kendi yaşamlarının bir ifade biçimi de olan bu üretim biçimi insanların ne olup ne olmadıklarını da gösteren bir göstergedir. İnsanların ne oldukları neyi ürettikleriyle ve nasıl ürettikleriyle açığa çıkar. Dolayısıyla belirli nesnel koşullar altında yaşayan insanların ne oldukları da maddi üretim koşulları tarafından belirlenir.

Belirli koşullar altında üretimlerini sürdüren insanlar, kendi iradeleri dışında toplumsal ve siyasal ilişkiler içine girerler. Toplumsal yapının, sistemin kendisi de devlet de belirli koşullar altında yaşayan ve üretim yapan bu insanların yaşamlarından, yaşam süreçlerinden ve bu süreçte kurup geliştirdikleri toplumsal ve siyasal ilişkilerden doğup şekillenir. Ancak belirtelim ki bu insanlar gerçek insanlardır. Yoksa kendilerinin yada başkalarının kendileri hakkında söyledikleri, düşündükleri, anlattıkları ya da hayal ettikleri, hayallerinde kurup canlandırdıkları insanlar değildir. Bu insanlar, kendilerine dair hayalleri, düşünceleri, niyetleri ne olursa olsun, kendi iradelerinden bağımsız olarak var olan toplumsal koşullar, toplumsal olarak verili ön kabuller, sınırlar, nesnel koşullar içinde etkinlik sürdürür, üretir ve yaşarlar. Bu insanların düşünceleri, hayallerinde kurup canlandırdıkları fikirler ve şeyler, hem kendi aralarında kurdukları ilişkiler üzerine hem de dış dünyayla, doğayla girdikleri ilişkiler üzerine düşünceler, hayaller ve fikirlerdir. Yani bu düşünceler ve fikirler insanların gerçek, somut ilişkilerini ifade ettiği gibi, bu insanların ara-

larında kurmak zorunda oldukları ekonomik ilişkilerin, toplumsal ve siyasal örgütlenmelerin ve faaliyetlerin de bilinçli ifadeleridir. Ters bir bakış açısı, bunun aksini ifade eden bir varsayım gerçeğin ters çevrilmesi, baş aşağı dikilmesidir; maddi olanla düşünsel olanın yer değiştirmesidir. Eğer insanların gerçek koşullarının bilinçli bir ifadesi olan bu düşünce ve fikirler gerçeğin bir yansıması değil de bir tasarıma ya da hayal ürünüyse, ya da böyle olduğu öne sürülüyorsa, bunun nedeni, bu insanların nesnel olanı, maddi ve gerçek olanı kendi kafalarında terse çevirmelerindedir. Bu durum insanların kendi üretimlerini belirleyen toplumsal koşulların, ilişkilerin, ön kabullerin, sınırlamaların bir sonucudur.

Bilincin Üretimi

Bilincin ve düşüncenin üretimi, insanların maddi ilişkileri ve yaşamlarıyla doğrudan bağlı olarak doğdu. Düşünme, hayal kurma, tasarlama gibi insanların kendi aralarında kurdukları zihinsel ilişkiler, başlangıçta, onların maddi yaşamlarının, davranışlarının, ilişkilerinin doğrudan bir uzantısı, dolaysız bir ürünü olarak ortaya çıktı. Bu tek tek insanlar için de böyleydi, klan, kabile gibi topluluklar için de böyleydi. Hatta bir halkın ahlaki, hukuksal, felsefi, metafizik söyleminde olsun siyasi söyleminde olsun, aktarılan düşünsel-zihinsel üretimi için de böyleydi. Tek tek bireyler ya da bütün bir halk farketmez, düşünsel üretimde bulunan, geleceğe ilişkin hayaller, tasarılar kuran ya da elindeki üretim aracını, aletlerini, barınağını nasıl daha iyi daha kullanışlı duruma getirebileceğine dair tasarılar yapanlar, düşünceler geliştirenler bizatihi insanların kendileridir. Bu insanlar en ilkel klandan, mağara adamlarından bugünün modern toplumlarına varana dek bütün toplumlarda, üretici güçlerin o döneme denk düşen gelişim düzeyi tarafından ve yine bu düzeye denk düşen maddi ilişkiler tarafından kullanılan somut, gerçek ve etkin olarak üretim yapan insanlardır. Burada Marx'ın bir saptamasını belirtmek gerekiyor; "Bilinç, asla bilinçli varlıktan başka bir şey olamaz." Bilinç-

li bir varlık olarak insanın varlığı da, o insanın tarihsel toplumsal koşullar tarafından belirlenen maddi, somut yaşamıdır, yaşam sürecidir.

Şimdi şunu söyleyebiliriz: Marksizm-Leninizm dışındaki bütün felsefi sistemlerde, ideolojilerde insanlarla o insanların düşünceleri arasındaki ilişki tıpkı dış dünyanın görüntüsünün gözümüze baş aşağı yansması gibi ters dönmüştür. Bunun nedeni insanların tarihsel yaşam süreçleridir. Bu süreçte nasıl ki maddi malların üretimi için gereken üretim araçlarını ve maddi koşulları

önceki kuşaklardan devralıyor ve geliştirip değiştiriyorlarsa, düşünsel-zihinsel alanda da kendilerinden önceki kuşakların düşüncelerini, batıl itikatlarını, hurafelerini, söylencelerini, ahlaki ve dini diğer düşünsel-zihinsel ürünlerini de devralıp yeniden üretirler.

Marksizm-leninizm dışındaki bütün ideolojik felsefi sistemlerde düşünce

gökyüzünden yeryüzüne inerken, gerçekte ve marksizm-leninizmde yeryüzünden gökyüzüne çıkar. Marksizm-leninizm somut insanı, insanları ele alırken asla onların söylediklerinden, hayallerinde yarattıkları hayali yaşamlarından, inançlarından, inandıklarından, neyi, nasıl anlayıp anlattıklarından yola çıkmaz. Aksine, bu insanların ideolojik olarak ortaya koyduklarını, düşüncelerini, zihinsel-felsefi ürünlerini onların üretim ve geçim araçlarını, yani maddi malları ürettikleri tarihsel toplumsal somut koşullar ve gerçek eylemi içindeki somut insandan yola çıkarak, bu insanların yaşam süreci temelinde ele alıp açıklar.

İnsanların kafalarında yarattıkları en akıldışı, en olmaz hayaller dahi onların maddi yaşam süreçlerinin, gerçek dünyanın yansımından başka bir şey değildir; maddi temellere dayanan fakat yarılsamalarla bezeli yansımalar. Fizik ötesine uzanan dinsel olan da dahil ahlak ve ideolojinin bütün biçimleri ve bu biçimlere dayanan bilinç türlerinin hepsi, bu-

rada maddeden ayrı bağımsız biçimini yitirir. Çünkü bunların maddeden, maddi olandan ayrı, kendi başlarına bağımsız bir tarihleri, tarihsel gelişim süreçleri yoktur. Bütün bu süreç insana, yani maddeye bağlı olarak, insanın tarihinin bir parçası olarak, insanın üretiminin ve maddi ilişkilerinin gelişimine bağlı olarak vardır. Dinsel söylencelerden, masalsi yaratıklardan tutun gerçek dünyada yer almayan bütün hayali varlıklar, hurafeler ve körinanlar kuşaktan kuşağa insanlar tarafından aktarıldığı için varlıklarını sürdürür-

ler. Yoksa tarihten silinip gitmeleri işten bile değildir. İnsanlar maddi yaşamlarını yeniden ve yeniden üretirken, içinde yaşadıkları dünyayı ve buna bağlı olarak düşüncelerini, düşünsel ürünlerini ve bilinçlerini de yeniden üretirler.

Buradan çıkarılabilecek en açık sonuç, yaşamı belirleyen bilinç değil, tam tersine bilinci belirleyen yaşam olduğu gerçeğidir.

Bu postulatın çıkış noktası, yaşayan insanın, gerçek insanın kendisidir; bilinç, yalnızca bu insanların bilinci olarak vardır. Maddeden ayrı bir düşünce söz konusu bile edilemez.

Gerçek spekülasyonun bittiği yerde başlar. Rivayetin, kurmacanın, yansımının, ideolojik yani düşünsel olanın değil, gerçek hayatın başladığı yerde, insanın pratik yaşam sürecini ve dünden bugüne yaşamın yeniden üretimini açıklayan gerçek pozitif bilim başlar. Burada bilinç hakkında öne sürülen totolojinin, boş sözlerin yerini maddi olgulara dayanan gerçek bilgi, gerçeğin bilgisi alır. Von Herbert'in "Dinozorların Sessiz Gecesi"nde söylediği gibi tanrı, tarih boyunca her zaman bilimin henüz aydınlatamadığı alanlara kaçar. Gerçeğin bilgisine erişilip gerçeğin, gerçekliğin ortaya konup, gösterilmesiyle birlikte saf-sataya dayanan, metafiziğe uzanan bütün bilinç biçimleri kendi varlıklarını sürdürmedikleri ortamı ve koşulları yitirirler.

İnsanların kafalarında yarattıkları en akıldışı, en olmaz hayaller dahi onların maddi yaşam süreçlerinin, gerçek dünyanın yansımından başka bir şey değildir; maddi temellere dayanan fakat yarılsamalarla bezeli yansımalar.

temade çınar

Koku

Yabancılaşmaya Karşı Beyin Egzersizleri

Sabahın karanlığı ve ayazında koşarak servise yetişti. Boğazını yakan bir tat yutkun-dukça zehir gibi akıyor midesine. "Yine sigarayı fazla kaçırdım." diye düşündü. Alelacele bir "günaydın"dan sonra her zamanki yerine oturdu. İçerisi sıcak, yine alelacele çıkarıyor üstündekileri. Yan koltuktan bir göz izliyor, izlemiyor havasında. Bir şey söylese suçlu olacak. Arka koltuktaki kadın yanındakine yüksek sesle fısıldayarak anlatıyor, "Program yerleştirdim.", "Nasıl?" diyor kadın, "internetten arayınca bulunuyor, kolay. Telefonuna indiriyorsun, onunkine de, her dakika izliyorsun." Bir yandan bir film izler gibi izliyorlar belli ki. "Ne yaptığını, ettiğini bilmek hakkım. Kocam değil mi?" Gülüşüyorlar. Midesine akan zehirli bir tat mı, burnunun direğini yakan, bir koku mu ayırt edemiyor. Eğilip koltukların altına bakıyor, sanki çürümüş bir et kokusu sarmış içerisini. Eğilmesiyle yan koltuktaki gözler dikiliyor göğüslerine. Dudağının kenarındaki ince kıvrımdan başka bir iz bırakmadan uzaklaştırıyor yine gözlerini. Ondan bir şey çalmayı başarmış gibi bir kıvrım.

Fabrikanın kapısından koşar adım giren işçilerin arasına karıştı. Yine alelacele giyinip tezgahının başına geçti. Eşyalarını koydukları küçük bir dolabın darmadağın olduğunu gördü. Tuvalet kağıdı yere düşmüş, kaldırdı attı çöpe. "Kim dağıttı buraları?" diye çıkıştı.

Bir arkadaşı kulağına eğildi; "Patron gelmiş bizden sonra, karıştırmış her yeri. Telefonundan izliyormuş kameraları, birinin giderayak buraya gazete gibi bir şey koyduğunu görmüş ya da gördüğünü sanmış." "Patron gelmez ki buraya, formenler ne güne duruyor", "Gelmiş işte, boşver." İşine döndü.

Çay molasını gözlüyor duvardaki saat-ten. Bir şeyler atıştırırsa da geçse şu lanet olası tat ağzından. On dakika daha uyumak için kahvaltı yapmadan çıkmasına içerleniyor. Kameralar daha önce hiç bu kadar rahatsız etmemişti onu. Sayıyı çıkarmak için durmadan çalışmak zorunda ama o artık usta. Tezgaha yasladığı sol kolu ve omzu taşlaşmış. Sağ eliyle bir makina gibi geçiriyor malları. Kameraları tespit ediyor gözleri istemeden. Kendisini, tezgahı, ellerini her şeyi zumlayan kameraları.

Çıkışa on dakika kala bir koşturmaca olurdu, niye çekilmiyor bu formenler başımızdan? Bunca insan nasıl giyinecek, hazırlanacak, servise yetişecek? Beş dakika geçiyor bu gerginlikle. Çekiliyor formenler, birbirlerine çarparak, koşarken giyinerek biniyorlar servise. Bütün gün genzini yakan koku bir türlü gitmedi. Çok aç olmasına rağmen yemek bile yiyemedi. "Yarın doktor gelecek, sorayım bari. Kanseri falan olur da, öyle diyorlar, eti çürürmüş insanın, böyle kokarmış kendisine." Mide kanseri olmuştur teyzesi, o da böyle olmuştur.

Doktor hastaneye sevk etti. Formen 'işten kaçtın yine iyisin' bakışıyla imzaladı, müdüre gönderdi. Müdür onu görmedi, başka bir şeylerle meşguldü, kağıdı imzaladı, aldı gitti. Hastanede randevusuz hasta bakılmıyormuş, telefon ya da internetten randevu alınacakmış, acilse acile gidilecekmış diye anlattı görevli. 'Acil' diye düşündü. Koku gittikçe artıyor, içindeki korku büyüyordu. "Erken teşhis hayat kurtarır." diyordu ya reklam afişleri... Tıklım tıklım dolu acilde derdini anlattı. Görevli ona lüzumsuz bir hasta gibi baktı. Uzun uzun bekledi. Doktor geldi ayaküstü sorular sordu. "Nörolojiye randevu alın." dedi. Boğulacak gibi bir kokudan kaçarcasına dışarıya çıktı. Telefonla aradı, gelecek haftaya randevu var en yakın. Aldı. Soğuk içine işledi. Bir süre montunu giymedi.

Bir haftada en az iki kilo vermiş olmalıydı. Formenin, arkadaşlarının sorgulamaları, kağıtlar arasında nöroloji doktoru bir dizi tetkik tutuşturdu eline. "Bunlar çıktıktan sonra gel." dedi doktor. "Kokuyu kesecek bir şey verseniz?" dedi, "Tetkiklerden sonra..." dedi doktor. Beynin elektosu çekilecekmış, bazı kokular epilepsi yani sara hastalığında da böyle hissedilirmiş. Beyin emarı da gerekirmiş. Kan tahlilleri... Elektro randevusu onbeş gün sonra, Emar gece olursa hemen, yoksa o da öyle... Kanlarını verdi, randevularını aldı, öğleden sonra işe yetişti.

Akşam arkadaşıyla dışarı çıkacak. Belki biraz rahatlarım diye düşündü. Servisle AVM'ye kadar geldiler. "Ne oldu sana böyle, sararıp soldun?" diye sordu arkadaşı. "Bilmiyorum, bu koku beni delirtecek. Çok acıktım, bir şeyler yiyelim mi?" Arkadaşı hastaneye söyleniyor durmadan. "Nasıl bu kadar uzun sürer bir teşhisin konması? Daha tedavi süresi var. Bu insan ne yaşıyor farkındalar mı? Ya daha önemli bir şey olsa..." Dışarı çıkmak iyi geldi diye düşündü kendi kendine. Şimdiden koku biraz azaldı sanki. Hiç bu kadar yememişti uzun süredir. Kokuyu unutmuştu. Arkadaşının bu doğallığını, bu coşkun tepkiselliğini ve duyarlılığını her zaman sevmiştir.

Tek izin gününü temizlik yaparak geçirdi. Evin içinde sanki bir fare ya da onun gibi bir şey ölmüş de bulamıyormuş gibi her şeyi döktü. O kadar çok deterjan kullanmıştı ki gözleri yaşarı-

İki gazete çıkardı çantasından, ona verdi birini. "Oku, iyi gelir, anladım ben senin derdini, ama şimdi anlatsam bana inanmayacaksınız, bana güven, çözeceğiz bunu, hadi iyi geceler!" dedi ve kıvrılıp oracığa yattı.

yordu. Nadiren eve gelen, genellikle hafta sonlarını işe uzak, şehre yakın olan ailesinde geçiren ev arkadaşı geç saatte geldiğinde yerinden kalkacak hali kalmamıştı. Hiçbir şey bulamamış olmanın hayal kırıklığı ve midelerini bulandıran koku... Ar-

kadaşı, eve girer girmez "Naber?" dedi ve cevabını beklemeden odasına gitti. Çamaşırlarını topladı, ütü yaparken birden onun orada olduğunu fark etmiş gibi sordu, "İyi misin sen?", "İyiyim" dedi kısaca. "Face'imi kapattım. Anneler çok fazla sosyal medya gözüaltı olduğunu söyledi.", "İyi de bir şey paylaşmazsın ki sen?", "Olsun, ne olur ne olmaz, sen de kapat bence." Cevap vermedi. Telefonuna bakındı, "Cezaevinden annesinin cenazesine katılmak için özel izinli çıkan milletvekilinin gömülen cenazesi yüz elli kişilik bir grubun müdahalesi ile yerinden çıkarılıp memleketine götürülecek.", "Bir koku geliyor mu sana da?" diye sordu. Arkadaşı havayı kokladı, "Yoo," dedi, "nasıl bir koku?", "Çürümüş et kokusu gibi.", "Ben almıyorum." dedi ve eşyalarını odasına götürdü.

Annesini düşündü bir süre. Köyde, yaz tatilinde ona yardım etmesini bekleyen yaşlı annesini... Tatlı yorgunlukları... Babası geldi aklına. Durmadan, "Bir şeyler yedin mi kızım?" diyen, "Bize çok gönderiyorsun, kendine bakmayı ihmal ediyorsun." diye serzenişte bulunan babasını... Yedi yaşındaki bir çocuğu döverek öldüren baba geliyor aklına... Kimbilir onu ilk kucağına aldığı anda içini nasıl duygularla dolduran oğlunu... Dövülürken ağlamış, belki yalvarmıştır. Ya anne, naptı acaba o sırada? Ne yapmış olabilir ki bir çocuk? Bir baba çocuğuna nasıl bu kadar yabancılaşabilir? Lavaboya koştı, çıkardı. Arkadaşı su getirdi. "Neyin var senin? Gittin mi doktora?", "Gittim" dedi. "Allah allah, kötü bir şey mi yedin acaba, mideni mi üşüttün?",

"Gitmiyor bu koku. Nörolojide bir şey çıkmadı, psikiyatriye gönderdiler, yarın oraya gideceğim. Bu ay doktora git gel, üretimim düştü. Elektrik sen versen, öbür ay ben sana versem?", "Valla bende de yok, krediye yatırıyorum ne varsa." dedi arka-

daşı. "İyi, bulurum bir yerden, ben yatıyorum, iyi geceler!", "İyi geceler!"

Doktor, nörolojide yapılan tetkiklere baktı bir süre, bir süre bilgisayara bir şeyler yazdı. "Ne zamandır duyuyorsun kokuyu?", "Bir buçuk ay oldu", "Hep aynı yoğunlukta mı?", "Bazen uzakta, bazen ağzımın içindeymiş gibi", "Tam olarak ne kokusu sence?", "Çürük et kokusu, bir hayvan ölmüş de bir yerde duruyor gibi", "Senden başkası da duyuyor mu?", "Hayır."

Fabrikaya döndüğünde öğle tatiliydi. Arkadaşı onu soyunma odasında buldu. "Yemek yemeyecek misin?", "Hiç canım istemiyor", "Biraz yemeye çalışsan, yemek güzel. Çok zayıfladın." Yemekhaneye yürürken sordu, "Ne dedi doktor?", "Koku halüsinasyonu diye bir şeymiş. Aslında yokmuş ama ben duyuyormuşum. Bir ilaç verdi. Deneyeceklermiş. Onbeş gün sonra kontrole gidecektim, test yapacaklarmış", "Hadi bakalım. Çözsünler artık çok uzadı. Onbeş gün onbeş gün, böyle olur mu?" Başka bir arkadaşı geldi yanlarına. "Geçmiş olsun, iyi misin, ne dedi doktor?" Arkadaşı söze girdi, "Tetkikler yapılacakmış, bilmiyorlarmış daha. Nöroloji bakıyor.", "Eh, bulurlar elbet, hadi görüşürüz.", "Niye öyle dedin?" diye sordu arkadaşına, "Deli misin kızım, pardon, deli derler sonra biliyorsun bir dakikada yayılır, patrona gider mazallah işten çıkarırlar, iyice saflaştın sen de. Tamam hadi kalkalım, bir şey yediğin de yok zaten. Kimseye bir şey söyleme. Bizim Uzun akşam çikalım laflayalım biraz diyor. Ama sınırlar bana sarkıyor. Gelsene benimle, yok di-yemedim.", "Olur."

Akşam çıkışta yine AVM'de indiler. Uzun, sonra indi. Laf olmasın diye öyle yapıyorlardı. Bir yere oturup beklediler. "Ne buluyorsun bunda?" diye sordu arkadaşına. "Bilmiyorum. Dürüst biri, kimseyi gambazlamaz, hoşuma gidiyor bu yanı.", "Evet ama çok farklısınız, sen capcanlısın o hep durgun ve karamsar, seni sıkıyor biliyorum.", "Evet farkındayım, sanki değişirmiş gibi geliyor." dedi arkadaşısı. Uzun geldi, selamlaştılar. Oturur oturmaz "İşçi ölümlerini paylaşmışsın, formler takip ediyor faceleri biliyorsun, birbirlerine gösteriyorlarmış." diye başladı söze. Arkadaşı yine girdi araya "İyi yapmış, 1923 işçi ölmüş bir yılda, daha ne olsun, onu da mı paylaşmayalım. Görseydim ben de paylaşırdım. Kapatın gitsin bari facelerinizi. Masa başı rakı muhabbeti dışında bir şey yok zaten. Zoraki gülümsemeli mutlu aile fotoları mı paylaşacağız sadece. Amma ödleksiniz ha", "Ödlek değilim ama sosyal medya devrimcisi de değilim.", "Ne devrimcisisin? Sanki devrimciymiş gibi..." dedi birden. Arkadaşı şaşkınlıkla baktı, "Afferim kız face'den mi öğreniyon bunları?" Uzun bozulmuştu. "Ben yıllarca devrimci çalışma yaptım", "Ne olmuş yaptıysan?" diye çıkıştı arkadaşısı. Söze bir başladı mı onu durdurmak mümkün değildi. Uzun başını eğip çaresiz dinleyecekti. "Sermaye mi bu biriktiresin, şimdi napıyon? Bir kuytuya saklanmış fırtına geçsin diye bekliyorsunuz hepiniz. Pula döndü maaşlar, her tarafımızı izliyorlar, formler azmış, daha ne olsun. Millet birbirini yiyor, çürüyor, ne zamana kadar bekleyeceksiniz? Gececeğine her şey günden güne ağırlaşıyor..." Uzun, arkadaşısının biriktirdiği her şeyi püskürttüğü sözlerini dinledi, sonra bir süre sustu, ağır ağır konuşmaya başladı;

"Kime diyim, bildiğim bir sen varsın bu işleri bilen. Sen de kredi borçlarına esir olmuşsun. Yenilirseken yenilelim, bir şey yapmadan yeniliyoruz zaten. Biraz da onlar düşünsün."

"Biz örgütsüzüz, içimiz ispiyoncu kaynıyor, onlar güçlü, her şey ellerinde, ne yapalım peki? Yenileceğimizi bile bile atlayalım mı orta yere, neden her şey benim elimdeymiş gibi, her şeyin sorumlusu benmişim gibi bana sarıyorsun?" Arkadaşının öfkesi dinmemişti, "Kime diyim, bildiğim bir sen varsın bu işleri bilen. Sen de kredi borçlarına esir olmuşsun. Yenilirseken yenilelim, bir şey yapmadan yeniliyoruz zaten. Biraz da onlar düşünsün." Uzun yine başını öne eğmişti. Bu kadının dobralığını seviyordu, bu kadını seviyordu ama yenilirse kaybedeceklerini hesap etmek zorundaydı.

Midesi bulandı. Arkadaşı onunla gelmek istedi, izin vermedi, lavaboya gitti. İzin istedi, onları hararetleli bir tartışmanın

ortasında bıraktı. Arkadaşı çıkarırken "Sana gelcem." demişti.

Ev arkadaşısı gelmemişti.

Muhtemelen mesaiye

kalmıştı. Belki sabaha

kadar, belki ertesi gün

de akşama kadar çalışacaktı.

Salonda uyuyakaldı. Kapının

ziliyle uyandı. Arkadaşının

sarılması ona iyi geldi.

Çay suyunu koydu. Arkadaşı hararetle

konuşuyordu. "Bir şey yapmamız lazım. Eğer

bu koku psikolojikse kokunun

azaldığı ve arttığı anları not

edebiliriz. Azaldığı anları çoğaltırız,

arttığı anlardan sakınırız", "İyi fikir..." dedi

umutsuzca. Çok yorgun hissediyordu kendisini,

sürekli saldırı altındaymış gibi. "O zaman iş

çıkışlarında bir yerlere gidelim, değişik insanlarla

konuşalım bakalım neler olacak.", "Nasıl olacak bu iş,

deney gibi?", "Evet, deney gibi. Kolay iş, tiyatroya,

sergiye, konsere falan gideriz. Hatta grevdeki işçileri

ziyaret ederiz. Çoğtan başladılar ama ben de ihmal ettim bir

kere gitmiştim bir daha gidemedim.", "Öylece

çıkıp gidecek miyiz? Gördüm face'den, ben de çok isterim ama..."

"Evet, öylece çıkıp gideceğiz. Yarın akşam iş çıkışı, ne diyorsun?",

"Olur, deneyelim."

Hasta olduğu günlerde düşük kalan sayılarını tamamlamak için bugün her zamankinden fazla çalışmıştı. Asıl sürpriz sadece onun fazla çalışmış olmamasıydı. Arkadaşları onun performansını yükseltmek için fazla yaptıkları mallardan ayırmış onun tezgahına koymuşlardı. "Azar azar arttıralım, çaktırmayalım, daha yedek var, kendini yorma." dedi arkadaşı. Arkadaşında bir değişiklik fark ediyor ama anlam veremiyordu. Bugün koku çok uzaklardan geliyordu. İlaçlar mı etkili olmaya başladı yoksa hastalığını yeniyor muydu, bilemedi.

Grev alanına neredeyse koşarak vardılar. Herhalde arkadaşı daha önce geldiği için tanıştıkları onları karşıladı diye düşündü. Sonra her geleni böyle karşıladıklarını farketti. İşçiler kah gülerken, kah ciddileşip yumruklarını sıkarak anlatıyorlardı olan biteni. Gelirken arkadaşıyla börek, simit falan almışlardı. Uzun zamandır böyle iştahla yememişti. Geç saate kadar ateş yanan dubanın başında oturdular. Arkadaşı oraya sonradan gelen birinden bir şeyler aldı, eve gittiler. İki gazete çıkardı çantasından, ona verdi birini. "Oku, iyi gelir, anladım ben senin derdini, ama şimdi anlatsam bana inanmayacaksın, bana güven, çözeceğiz bunu, hadi iyi geceler!" dedi ve kıvrılıp oracığa yattı.

Gözüne uyku girmedi. Aslında yorgunluktan her tarafı sızlıyordu. Göz kapakları tonlarca ağırlıktaydı. Kokuyu arama alışkanlığı peşini bırakmıyordu. Gün boyu uzaklaşmış, sanki peşini bırakmıştı. Şimdi yine etrafında dolanıyordu. Genzini yakacak kadar değil ama yakın. Gazeteyi aldı göz gezdirdi. Birkaç yazıyla ilgilendi. Birkaçını okudu. Geç saatte uyuyakaldı.

"Açıkça söylemeni istiyorum.", "Hazır mısın? Seni sarsmak istemiyorum.", "Evet, hazırım, merak etme. Bir haftadır bekliyorum, sana güveniyorum. Ne olursa olsun tepki göstermeyeceğim.", "Peki öyleyse. Toplumsal çürümeyi duydun mu?", "Uzun'a söylemiştin, o zaman duydum. Ama muhtemelen ne olduğunu aşağı yukarı anlıyorum.", "Şöyle anlatayim: Toplumdaki birikmeler bir süre sonra toplumda bir değişime yol açmazsa toplumu

çürütmeye başlar. Önce yabancılaşma, yozlaşma ve sonunda çürüme.", "Grevdeki senin arkadaşın anlatmıştı, sonra gazetede de okudum, kapitalist sistem için söylüyorsun di mi? Sermaye sınıfı işçi sınıfının gelişimine engel oluyormuş ve işçi sınıfı bu engeli aşmak için mücadele edermiş." "Harikası. Çok güzel anlamışsın.", "Peki bunun ne alakası var benim hastalığımla?", "Bence, bu bir hastalık değil. Tepki. Çürümeyi hissediyor ama onun ne olduğunu tam olarak anlayamıyorsun. Ona karşı bedeninin bir tepki geliştirdi. Neydi doktorun dediği, koku halüsinasyonu... Biraz internetten baktım ve organiste dedikleri bir şey var. Yani canın sıkılınca miden, başın ağrır, nefesin daralır ya senin bedeninin de toplumdaki çürümeye karşı bir tepki geliştirmiş. Bu tür rahatsızlıklarda sorunu anlayınca çözebiliyormuş insan.", "Onun için grev alanında o kadar rahat yedim, koku çok uzaklara gitmişti. Yine de tamamen yok olmamıştı."

Odasına gitti ve bir defterle geldi. "Söylediklerini kısmen çözmüştüm. Dediğin gibi iki aydır liste yapıyorum. Üç ay geçmiş başlıyalı. Bak, dediğin gibi, çürümeyle karşılaştığımda artmış, uzaklaştığımda azalmış. Ama neden o lanet kokuyu hiç algılamadığım bir an yok. Dur söyleme, tahmin edeyim." biraz durdu, düşündü, "Çünkü çürümeyi kendimde de duyuyorum. Tek başıma vitrinleri gezerken, evde zaman öldürürken, o saçma dizileri izlerken, hiçbir işe yaramayan biriyim ben de!", "Dur, o kadar ileri gitme. En başa dön. İşçiler ne diyordu? Bu sistemde temiz kalmak için yürümek gerek. Akar su kir tutmaz, demişlerdi, hatırlıyor musun? Sermaye çok fazla para yatırıyor bizi çürütmek için. Çürümeden kaçarak kurtulamayız, bizi, etrafımızı çürüteniyi yok ederek kurtulabiliriz.", "Tamam, anladım. Peki şimdi ne yapmamız lazım? Uzun'un dediği gibi o kadar güçlülerse ne yapabiliriz?", "Gazete güçlü olmadıklarını, bizim daha güçlü olduğumuzu anlatıyor. Uzun, yaşamını değiştirmeye çalışmayacak kadar korkak.", "Ama seni seviyor.", "Bu kadar korkak olmasaydı belki ben de onu sevebilirdim.", "Yemek yiyelim mi? Çok acıktım.", "İşte böyle, oh be!"

a.asya

Varis = Şimşek

İlk şimşek ne zaman patlamıştı beynimde? Gözlerim ne zaman böylesi açılmış, gerçekleri görür olmuştu? Üniversite yılları mı, evlenmek için beni seçen adamın kurallarına uymayı sorguladığımda mı, gözlerimin önünde dövülen devrimcileri gördüğümde mi? Ya da daha gerilere mi gitmeliyim, derinlere...

Bir devrimci şehir merkezine bir saat mesafede pusuya düşürülmüş, üç devrimci katledilmiş, yetmemiş üzerlerinden tank ile geçmişlerdi. Dümdüz olan kuzenimi sırtındaki beninden tanıyan halam mı açmıştı gözümü... yoksa, ekmek götüren babamın evlerimizin basılarak işkenceye götürülüşünde mi... Biraz daha geride, biraz daha geride...

Vazgeçiyorum ilk şimşegin çaktığı anı bulmaktan... Çakıp gitmişti. Etkisi sürmüştü. Bulutlar daha da yoğunlaşmış, çarpışmış, sağanak yağışlar şimşeklere eşlik etmişti. Yer gök yarılıyordu. Ben ise çıplak ayaklarımla yürüyordum şimşegin çaktığı o dağlara. Anneannem de korkmazmış şimşekten. Belki de korkardı ama yapması gerekenden alıkoyamamıştı korkusu onu...

Anneannemin hikayesini anlatmadım değil mi sizlere... Yağmurlu bir gün... Şimşekler çakıyor... Anneannem yaylada çobanlara şemsiye götürmek için dağı tırmanmaya başlıyor. Üstelik dokuz aylık hamile. Annem daha iki yaşında... Ne mi oluyor? Yıldırımlar anneannemi alıyor bizden. Annesi olmayan bir anneniz oldu mu sizin? Anneliği öğreten kimsesi olmadığı için sürekli ağlayıp, annesin-

den kalan saçlarını 45 sene saklayan bir anne-niz... Saçları ipek gibi hala anneannemin. Tek bir fotoğrafı bile yok... Küçükken en çok istediğim şey anneanneme benzemektir. Anneme bir fotoğrafı bile olmayan anneannemi göstermek istiyordum. Anneannemi tanıyan büyüklerin anneme "Aynen annene benziyor Ayşe." diyorlardı. Annem annesini rüyalarında gördüğünde yüzünü de tasarlayabilirdim istiyordum...Olmadı...

Anneannemin en önemli özelliği, zorlu koşullarda yapılması gerekenleri yapmak kaldı bana. Bıraktığın miras için teşekkürler anneanneciğim... Asi torunun savaşta şimdi. Yaşama set çekenlere karşı uzlaşmaz bir savaşta. Okyanusta bir damla. Senin biricik torunun, biricik başka torunlarla omuz omuza bir bir vuruyor. Durmuyor, dinlenmiyor. Öfkesini biliyor. Ölüm saçanlara karşı biliyor kılıcını.

Bu sigarayı da sevemedim gitti. Yine de bırakmıyoruz birbirimizi. Her şeyle, herkesle çatışan yanından şikayetçiyim. Tam da kırdığım gönülleri onarıyordum ki fırlatıp attı rüzgar başka setlerin önüne. Hemen konumumu alıp dövmeye devam ediyorum. Daha da eğitilerek yaşamın akışında.

Babam akşamları eve çok geç gelirdi. Daha doğrusu geceleri gelirdi. Ayakları korkardı. Üstü başı talaş içinde olurdu. Annem hemen söylenirdi; adam, geldiğine geleceğine pişman olurdu. Koltuğa oturur arkasına yaslanır, ohhh, derdi. Dizine vururdu. Rındelam (güzelim) hele gel yanıma. Giderdim yanına. Yeni sorunlarımdan, değişen fikirlerimden

*Yer gök
yarılıyordu. Ben ise çıplak
ayaklarımla yürüyordum
şimşegin çaktığı o dağlara. An-
neannem de korkmazmış
şimşekten. Belki de korkardı
ama yapması gerekenden
alıkoyamamıştı
korkusu onu...*

bahsederdim. Her birinde yeniden korkardı. Ya bunları gerçekleştir-mek istersem diye. Olmazları sıralardı... Ağlaya ağlaya odama giderdim. Yaşamımın bir amacı olmalı. Nasıl bulacağım ben bunu diye ağlardım.

Bi dakika ya... Deli falan değilim... Arkadaş, dinleyecek misin beni? Bu yazıyı ben yazıyorum. Ya dinle ya sayfayı çevir. Burda seninle de çatışarak ayrılmayalım. Biraz dinle işte... Ne diyordum, babamın ayakları... Koca koca damarları mosmor. Hele baldırlarındaki-ler... varışmış... Çok fazla ayakta kalınca oluyormuş. Bizim için oturmadan dinlenmeden zanaatını yapardı babam. Sevdiği işten para kazanmak istiyordu. Sanatından vazgeçmek istemiyordu, daha çok para için. Zaten başka hangi işe girdiyse batırmıştı, orası ayrı. Babamın varislerine bakardım.... En çok o etkiliyordu sanırım beni. Yetmiyordu kazandığı para. Evimiz, atölyemiz hala kiraydı. Yetmiyordu... Yetmiyordu... Bir yandan da dizilerdeki, filmlerdeki hayatlara bakıyordum. Bir insanın böyle zengin olabilmesi için daha kaç saat çalışması gerekiyor, diye düşünüyordum. Babam, onbeş saat çalışıyor yine de yetmiyordu. Tükeniyordu ama yetmiyordu... Nasıl zengin olunur? Bir aile zengin olunca fakirler ne olacaktı? Fakirlik niye vardı? Yetmeyen neydi? Çevremdeki herkes çalışıyor ama hepsi fakirdi. Zengin insanlar niye filmlerde vardı ve onların etrafındaki diğer zenginlerde neydi! Nerde yaşarlardı. Gerçekten böyle mi yaşıyorlardı? Niye izleyenlerin çoğu yoksul olmasına rağmen bu kahrolası dizilerde zenginler anlatılıyordu.

Bulamıyordum cevapları... Ama hep soruyordum. Hatta ağlıyordum. Deniz Gezmiş neden ölmüş, Gülünün Solduğu Akşam'ı defalarca okumuş, her seferinde ağlamıştım. Keşke mücadele edenler olsaydı ve ben de onlarla sonuna kadar gidebilseydim. Keşke ölmeseydin Deniz...

Su akıp yolunu buldu. Denizin içinde bir damlayım artık. İnandığım gibi yaşıyorum

ve yaşamaya devam ediyorum. Bir yerde sıkıntı mı var, sen de orda mısın, sorunu sen çöz o zaman. Çoğu zaman bu ilke başıma belalar açsa da açtığım her kapıda bizi düşünüyorum. O büyük fırtınada birlikte olacağımız tüm kalemlere, fırçalara, tuvallere, kameralara, dekorlara, notalara selam olsun. Faşizme karşı sanat başına... Devrim en büyük sanat eseridir. Amansızca üretmeye devam. Daima...

Uzunca bir zaman sonra, bilinçlenince gördüm ki fotoğraf sanatı, fotoğraf makinesi, kamera öyle sandığım kadar yeni değilmiş. 1960'larda çok da gözde eserler verilmiş sinemada, görsel sanatlarda. Peki, benim anneannemin neden bir fotoğrafı yoktu. Evlenirken bile... Taşra kasabasının yaylasındaki Gülizar'ı kim ne yapsındı! Anneannemin bir fotoğrafını annemden esirgeyen neydi? Bu uç yaşamlar, bu acımasız sistem, bizi bunca değersiz görüp kendi halkından teknolojiyi, bilgiyi, mutluluğu, konforu, insanca yaşamı esirgeyen bu sistem bizleri büyüttü.

Annemin yalvarışı ile büyüdüm ben. "Ne olur allahım bir kez rüyamda göreyim annemi..." Sevilmeyi bilmeyen bir küçük anne, sevmeden büyüttü bizi.

Üretilen her şeyin bizim olduğu bir yaşam için mücadeleden geri durmayacağız. Acımasız bu çark tekliyor artık. Teklerken her şeyi tekleştirmeye çalışıyor. Tekleyen motor ya durur ya da fazla ısınır ve patlar. Aracı yakmaya başlar. Arabada benzin varsa izle cümbüşü...

Şimdi cümbüş çıkarma zamanı.

Bizim yazılarımız tek bir kişinin yaşamını anlatırken tüm toplumun acılarını hissettirmeli. Niye bu zorlukları yaşadığımızı, nasıl kurtulacağımızı anlatmalı. Yoksa sana ne anneannemden, annemden, ayağı varisli babamdan değil mi?

Tamam şimdi sayfayı çevirebilirsin.

"Ne demek sana mı soracağım."

Anlatacağım bitti diyorum, ne diyorum sanki... İster çevir ister çevirme, ben suşuyorum artık.

sibel özbudun

Kadın(lar) ve Devrim(ler) II¹

¹ 25 Şubat 2018 tarihinde EKA'nın İstanbul'da düzenlediği "Şimdi Özgürlük Zamanı" adlı sempozyuma sunulan metnin ikinci kısmıdır.

*"Eğer o muhteşemse,
kolay olmayacak. Kolaysa,
muhteşem olmayacak."*¹

II) Devrimler kadınların yaşam tarzlarında radikal değişimlerin ebeleridir.

Buraya kadar tartıştıklarım, devrimlerin kadın kitlelerini nasıl devinime geçirdiğini ve kadınların yığinsal katılımı olmaksızın "devrim"den söz edilemeyeceğini yeterince sergilemiştir umarım. Bir başka deyişle, kadınların kitlesel katılımı, devrimlerin alâmet-i farikasıdır. Ama buna hemen bir şey daha eklemek gerekir. Devrimler de kadınların yaşamlarında radikal değişimlere yol açar. Onların yaşam biçimlerini, toplumsal konumlarını devrime öncülük eden sınıf(lar)ın dünya görüşü çerçevesinde yeniden biçimlendirir.

II.1) Sovyet Devrimi Kadınların Yaşamını Nasıl Etkiledi?

Bunu kaldığımız yerden, Sovyet devriminden devam ederek açıklamaya çalışayım.

Lenin, Sovyet iktidarının iki yılını değerlendirdiği konuşmasında şöyle diyordu: "İşçi hükümeti, daha ilk aylarında kadınları etkileyen yasalarda tam bir devrim gerçekleştirdi. Sovyet hükümeti kadınları tümüyle tabiyet al-

tında tutan yasalarda altüst edilmedik tek bir taş bile bırakmadı. Özellikle kadının zaafı durumundan yararlanarak onu eşitsiz ve genellikle de aşağılayıcı bir konumda bırakan yasaları kastediyorum - yani boşanma ve evlilik dışı doğan çocuklara ve kadının çocuğu desteklemesi konusunda babaya dava açma hakkına ilişkin yasalar... Ve herhangi bir abartıya düşmeksizin, dünyada Sovyet Rusya dışındaki hiçbir ülkede kadınlara tam eşit haklar tanıyan, kadınların özellikle aile yaşamında her gün hissedilen aşağılayıcı konumda olmadığı tek bir ülkenin dahi bulunmadığını gururla söyleyebiliriz. Bu bizim birincil ve en önemli görevlerimizden biriydi."

Gerçekten de işçi hükümeti Ekim devriminin hemen ardından, üç görevi öncelikle önüne koymuştu: Derhâl barış ilanı, toprak sorunu ve kadınlara tam eşitlik...

Kadınlar konusunda yeni siyasal, medeni, iktisadi ve aile yasaları, yüzyılların mirası eşitsizlikleri bir çırpıda gidermeyi hedefliyordu. Birkaç ay içerisinde çıkarılan yasalarla kadınlara tam seçme-seçilme hakkı tanındı, devrimden altı hafta sonra kilise nikâhı yerini sivil nikâha bıraktı, bir yıl tamamlanmadan karı ile kocaya tam eşit haklar tanıyan ve "meşru-gayrimeşru" çocuk ayrımını ilga eden bir evlilik yasası hazırlandı. Evlenen çiftler soyadlarını birlikte seçebiliyor, kadının, erkeğin ya da birleşik bir soyadı alabiliyorlardı. Boşanma, 19 Aralık 1917 yönergesiyle kolaylaş-

¹ Bob Marley.

tırıldı. Karşılıklı rıza durumunda boşanma anında gerçekleştirilebilecekti. Talebin tek taraflı olması durumunda kısa bir duruşma yapılıyordu. Zina, ensest ve eşcinsellik ceza yasasından çıkarıldı. Sovyet yasası, “kimseye zarar gelmediği, kimsenin çıkarlarının zedelendiği sürece, devlet ve toplumun cinsel konulara müdahale edemeyeceği” ilkesine dayanmaktaydı².

Sovyetler birliği, kürtajı serbest bırakan ilk ülke oldu. Kürtaj, devlet hastanelerinde, ücretsiz olarak gerçekleştirilecekti. Çocuklar ise, toplumun sorumluluk alanındaydı. Bu sorumluluğun gerekleri, toplum adına işçi dev-

doğum izni getirildi.

Ancak, Lenin’in de dediği gibi, “bu daha başlangıç”tı. İşçiler üretim üzerinde denetimi ellerine alırken, “yeniden üretim” üzerindeki kontrolü de kadınların eline verecek çabalara girişildi, iç savaşın sıcağında... Geleneksel ailenin iktisadi temelleri miras hakkının ilgası ve ölen kişinin mülklerinin devlete aktarılmasıyla yok edilirken, aile içi cinsiyete dayalı işbölümü komünal kurumlarla ilga edilmeye çalışılıyordu.³ Kreşler, yuvalar, ortak yemekhaneler, çamaşırhaneler, onarım merkezleri vb... kadının “yıkıcı, boğucu, aptallaştırıcı ve aşağılayıcı” ev işlerinden kurtarılmasının

Devrim yılları Krupskaya, Petersburg işçilerinin akşam okulunda örgütlenme faaliyeti yürütüyor.

leti tarafından yerine getirilecekti. Devlet kreşten yüksek öğretime, ücretsiz olan eğitim ve sağlık hizmetleri aracılığıyla, 18 yaşına dek çocuklarına bakmakla yükümlü olan ailelere destek olmaktaydı.

Yalnız medeni yasa değil. Eğitim, çalışma ve siyasal katılım alanlarında kadınların önlerindeki tüm engeller kaldırılırken, tüm çalışan kadınlar için eşit işe eşit ücret ve ücretli

² akt. John Lauritsen ve David Thorstad, *The Early Homosexual Rights Movement (1864-1935)* (New York: Times Change Press, 1974)

(Lenin) önkoşulu olarak devreye sokuluyordu: İç savaşın sıcağında. Kollontai, *İktisadi Kalkınmada Kadın Emeği*'nde (1923) 1919-20 arasında Petrograd'da nüfusun yaklaşık yüzde 90'ının, Moskova'da ise yüzde 60'ının ortak yemekhanelerde yediğini 1920'de tüm ülkede

³ “Kadın, yaşamın gerisinde kalmamak, geri plana itilmemek ve var olmak uğruna verilen savaşta ezilmemek için, burjuva ideolojisinin pörsümüştü değerlerini hiç zaman kaybetmeden söküp atmalıdır. Ve ilk işi, karşı cinsle ilişkilerini ele almak olmalıdır” diyordu Alexandra Kollontai. (Marksizm ve Cinsel Devrim, Çev: Gizem Çiğin, Akademi Yay., 2000.)

12 milyon kadar kentlinin ortak yemekhanelerden yararlanabildiğini söylüyordu.⁴

Konut mimarisinde de yenilikler denemekteydi: Hosteller, merkezi ısıtma, elektrik, sürekli sıcak su, ortak çamaşırhane ya da kreşle özel konutlardan çok daha avantaj sağlayan komünal konutlar...

Yeni medeni yasadaki tam eşitlikçi yeni değerleri kadın yığınlarına mal edebilmek için Bolşevikler, kadınlar arasında devasa bir seferberlik başlatacaklardı. "Milyonlarca kadını tarafımıza çekmeden proletarya diktatörlüğünü uygulayamayız" diyordu Lenin. "Komünizm olmadan kadınların kurtuluşunun gerçekleşmeyeceği ne kadar doğruysa, kadınların tam kurtuluşu gerçekleşmeden komünizmin de olamayacağı o kadar doğrudur" diye yanıtlıyordu Inessa Armand.⁵

⁴ akt.: Tony Cliff, "Revolution and counter-revolution in Russia", *Class Struggle and Women's Liberation*, <https://www.marxists.org/archive/cliff/works/1984/women/09-revrus.htm>.

⁵ Tony Cliff, "Revolution and counter-revolution in Russia", *Class Struggle and Women's Liberation*, <https://www.marxists.org/archive/cliff/works/1984/women/09-revrus.htm>.

Komünist kadınlar, tam eşit üyeler olarak parti organları içinde yer alacaklardı, burada kuşkuya yer yoktu. Ancak parti üyesi olmayan milyonlarca kadına ulaşmak, onlar arasında sistemli bir çalışma yapabilmek için ayrı bir örgüte gerek olduğu da ortadaydı. Sovyet devriminde kadınların yaşadığı büyük dönüşümün mimarları, öncü Bolşevik kadınlar, Inessa Armand, Alexandra Kollontai, Klavdiia Nikolaeva ve Bolşevik Parti sekreteri Yaakov Sverdlov'dan oluşan bir komisyonun örgütlediği, 1918'de toplanan Tüm Rusya İşçi Kadınlar Kongresi, kadınların Sovyet iktidarına desteğini kazanmak, kadınları partiye, hükümete ve sendikalara çekmek, ev köleliği ve ahlâki çifte standartlara karşı mücadele etmek, kadınları ev işlerinin yükünden kurtarmak için ortak yaşam alanlarını yaygınlaştırmak, kadın emeği ve analığı korumak, fuhuşa son vermek, kadınları geleceğin komünist toplumuna uygun olarak eğitmek... gibi amaçları koymuştu programına. Bolşevik Parti'nin Kongre kararıyla kurulan İşçi Kadınlar Arasında Ajitasyon ve Propaganda Komisyonu, Eylül 1919'da Parti'nin Kadın Seksiyonu *Zhenotdel'e* dönüştü. Başkan, Inessa Armand'dı. Her düzlemde parti komitelerine bağlı olarak fabrika ve köylerde kadınlar arasında çalışma yürütmek üzere Zhenotdel'de örgütlenen partili kadınlar bir yandan yeni yasaların önlerine açtığı olanakları ülkenin en ücra köşelerindeki kadınlara anlatmayı, bir yandan kadınları toplumsal ve siyasal yaşamın tüm alanlarına, özellikle de Bolşevik parti saflarına katmayı,⁶ böylelikle de ülke nüfusunun büyük çoğunluğunu hâlâ boyunduruk altında tutan ataerkil gelenekleri bertaraf etmeyi hedefliyorlardı. *Zhenotdel* delegeleri ülkenin her köşesinde okuma yazma kurslarından komünal mutfakların, kreş ve çocuk yuvalarının örgütlenmesine, kadınlara yeni, eşitlikçi yasaların anlatılmasına, iç savaşta kadınların destek ve katkısını sağlamaya, gönüllü çalışma tugaylarının örgütlenmesine, savaş yetimlerine destek

⁶ 1920 yılında kadın üyeler Bolşevik Parti'nin yalnızca yüzde 7.4'ünü oluşturuyordu.

sağlamaya, Kızıl Ordu'da silahlı güç, sağlık görevlisi ya da lojistik destekçi olarak görev almaya, kadınları ilgilendiren her alanda çalışmaktaydı. Örgütün aylık yayın organı *Kommunistka* (Komünist Kadın)'nın tirajı 30 000'i bulmuştu.

Kadınların yaşamlarındaki devrimci dönüşümler ve *Zhenotdel*'in bu dönüşümlerdeki rolü en iyi, Orta Asya Müslüman topluluklarda izlenir.

Bölge Sovyet devriminden sonra ağırlıklı olarak İslâm dini, aşiret düzeni ve feodal mülkiyet ilişkilerinin hâkimiyeti altındadır ve bu üçünün kadınların yaşamını cehenneme çeviren birleşik etkisi, Orta Asya'yı karşı devrim ocağı hâline getirmektedir. Kadınlar için ödenen başlık bedeli (*kalyn*) bireylerin değil, tüm bir klanın yükümlülüğüdür ve klan üyelerini, kan davası yaptırımıyla da desteklenen karmaşık bir borç, sadakat ve yükümlülükler sistemi içinde yerel toprak ağalarına bağlamaktadır. Tüm bu feodal borç ve yükümlülükler sistemi ise, kadınların gözetimi altındaki dinsel hukukla desteklenmektedir.

Kadınlar bu sistemin hem tüm yükünü omuzlayan köleleri hem de zayıf halkasıdır. Küçük yaşta babaları tarafından, üzerlerinde yaşam ve ölüm hakkına sahip, dedeleri yaşındaki ihtiyarlara satılmakta, bütün yaşamını kocasının ailesine hizmetle geçirmekte, her türlü güvenceden yoksun bir şekilde sokağa atılmaları ise kocalarının iki dudağı arasından çıkacak tek bir söze bakmaktadır. Bebek ve doğum sırasında anne ölümleri facia düzeyindedir.

Bolşevik Parti, Lenin'in uyarılarıyla saygı gören yerel kurumlarla doğrudan çatışma içine girmekten kaçınır. Bunun yerine, yerel kurumları sistemli biçimde aşındıracak ve yeni Sovyet kurumlarının üstünlüğünü kanıtlayacak tedrici bir mücadeleye girişilecektir.

Valentina Tereşkova, Uzaya çıkan ilk kadın ve ilk sivil, 16 Haziran 1963
"Hey gökyüzü, şapkamı çıkar ve beni selamla. Geliyorum!"

Sorun, sosyalizmin cazibesine kapılmış birkaç "kızıl molla"nın öne sürdüğü gibi "İslâm'ın sosyalizmi içerdiği"ni kanıtlamak ya da Kur'an'la komünizm arasında bir uzlaşma aramak değildir. Bolşevikler Sovyet ve Müslüman yasalarının bağdaşmazlığının bilincindedirler; hele ki kadınların temel hakları konularında.

Böylelikle, örneğin, ilkin geleneksel kadı mahkemelerinin yanısıra, Müslüman cumhuriyetlerde Sovyet sivil mahkemeleri kurulur. Öncelikle kadı mahkemeleri siyasal davalara bakmaktan men edilir; ardından bir davanın kadı mahkemesinde görülmesi, iki tarafın onayına bağlanır. Sovyet mahkemelerine yönelik kabul genişledikçe, ceza davaları da onlara devredilir. Ardından kadınların Sovyet hukuk sistemiyle çelişen Şeriat yasalarını dayatmaları yasaklanır. Biri Zhenotdel üyesi iki Sovyet temsilcisinin kadı mahkemelerine gözetimci olarak katılıp kararları onaylaması koşulu getirilir. Nihayetinde, kadınları destekleyen vakıfların mülklerine el konup yoksul köylülere dağıtıldığında, kadınlar tümüyle ortadan kalkacaktır.⁷

⁷ "Early Bolshevik Work among Women of the

Müslüman toplumları kazanmanın önemli bir ayağı, bölgenin kadınlarını kazanmaktır. Yerli militan sayısının azlığında, Zhenotdel üyesi Bolşevik kadınlar, Orta Asya cumhuriyetlerinde son derece özverili bir çalışmaya girişirler. Baştan ayağa çarşafı bürünmüş, Özbek, Türkmen, Kırgız vb. kadınlar arasında okuma-yazma kursları başlatırlar, asgari hijyen ve sağlık bilgileri sağlayacak kurslar düzenler, sağlık ocakları, ana-çocuk sağlığı merkezleri açarlar, dağ tepe dolaşarak yeni yasaları ve kadınların kazanımlarını anlatırlar, kadınların bir araya gelerek sosyal-kültürel faaliyetler örgütleyecekleri kulüpler örgütlerler. Örtünme ve küçük yaşta evliliklere karşı çıkarlar...

Çıkarlarına yönelik bu kadın tehdidi, yerel güç odaklarını kısa sürede harekete geçirecektir. Kadın çalışması yürüten Zhenotdel kadınları, hatta bu faaliyetlerde rol alan yerel kadınların parçalanmış cesetleri bulunmaktadır sokaklarda. Öyle ki, Sovyet yetkilileri bu kadın cinayetlerini, idamla cezalandırılacak bir "karşı devrimci suç" kabul edecektir.

Böylece Orta Asya'da da kadınların yaşamı yavaş yavaş değişmeye başlayacaktı. 1924'e gelindiğinde seçme ve seçilme hakkını hayata geçirmeye başladılar. Partinin kadınları sandıklara çağırması, ilk kez kamusal alana katılmalarını olaylaştırmaktaydı; yasal reformların yanı sıra, toprak dağıtımıyla yerel güç odaklarının etkilerinin kırılması, dinsel yetkilerin gerilemesi, her yanda pıtrak gibi biten üretici ve tüketici kooperatifleri, kadın-

ların tohum, araç ve eğitime erişimlerinin kolaylaştırılması, kadınları evlilik dışında da iki ayakları üzerinde durabilecekleri bir yaşamın varlığına ikna etti. Bunu, özellikle küçük yaşta evlendirilen kadınların ve ikinci, üçüncü eşlerin başlattıkları boşanma furusu izleyecekti.

II.2) Peki Ya Fransız Devrimi?

Devrimler kadınların yaşamlarını, öncü sınıfların dünya görüşleri ve tahayyülleri doğrultusunda radikal biçimde değiştirirler, dedim. Bir işçi devrimi olarak Sovyet devrimi bunun kanıtıdır. Peki ya bir "burjuva devrimi" olarak Fransız devrimi? Ya da İran'daki "mollalar (karşı-)devrimi?"

1789'un Fransız kadınlarını nasıl harekete geçirdiğini ne keredede radikalleştiğini görmüştük. Ama şunu da ilave etmek gerek, Fransız devrimi, öncüsü olan ve "tiers-état"ın başını çeken burjuvazinin erkeklerinin bütün korkularına, bütün geri adımlarına rağmen kadınların yaşamında -burjuvazinin dün-ya görüşleri ve tahayyülleri çerçevesinde- önemli değişimler yaratmıştı.

Bu değişimler Ekim Devrimi'nde görüldüğü gibi anında hayata geçirilmiş değildir. Hatta denilebilir ki "1789'da cinsel eşitliğin destekçileri, Fransız Devrimi'nin kadınların beklenen kurtarıcısı olduğuna inanabilirlerdi. Ne ki, 1793'e gelindiğinde, devrimci yetke arttıkça, kadınların etkin toplumsal katılımından dışlanmalarının arttığı da açığa çıkacaktır. 1793'e gelindiğinde, kadınların toplanmaları, mercilere dilekçe vermeleri yasaklanmıştır. Sokaklarda pantolonla dolaşan kadınlar tutuklanmaktadır ve devrin bir zamanlar kadınları eğiten manastır ve kilise okulları kapatılmıştır. Cinsiyet farklılıklarının ve ahlâk yasasının katılığı kadınların önündeki ekonomik fırsatları sınırlandırıyordu; buna ek olarak 1792'nin eşit boşanma yasaları, 1795'de ilga edildi. Elit kadınların Eski Rejim sırasında ellerinde tuttıkları sınırlı erk, diğer ayrıcalıklarla birlikte yok olup gitmişti ve hiçbir kadın

Soviet East", *Women and Revolution*, sayı 12, Yaz 1976.

artık bunlardan yararlanamıyordu.”⁸

Kadınların, Fransız Devrimi’nden kalma birkaç ufak tefek kazanımları ise, kadınları tümüyle kocalarının vesayeti altına veren, evden dışarı çıkmalarını koca iznine bağlayan Napoleon Yasası tarafından ortadan kaldırılacaktı.

Gerek Fransız Devrimi’ne öncülük eden Aydınlanma düşüncesi, gerekse bizatihi Devrim’in “kadın dostu” olduğunu söylemek zordur. Evet, Aydınlanma dinin/Katolisizmin toplum yaşamı üzerindeki egemenliğini kırmak için büyük çabalar sarf etmiş, Devrim ise toplumsal yaşamın sekülerleşmesinde dev bir adım oluşturmuş, “Tanrı”nın yerine “Doğa Yasaları”, “İman”ın yerine “Akıl”ın ikamesi yolunda önemli adımlar atılmıştır.

Fransız Devrimi’nin kadın karşıtlığının temelinde tam da bu vardır: Kadınların “doğaları gereği” (doğurganlık, aylık kanamalar, daha küçük beyin, daha az fiziksel güç...) kamusal alandan dışlanarak tek gerçek görevleri olan domestik alanla sınırlandırılmaları gereği düşüncesi... Üstelik bu, devrim sürecinde kentli kadınların büyük ölçüde Jacobin’lere rakip ılımlı-kralcı Girondin’leri desteklemeleri (Olympe de Gouges, Theorigne de Méricourt gibi öne çıkan kadınlar Girondin’lerin destekçileridir); kırsal kesimdeyse kadın kitlelerinin Katolik karşı-devrimin yanında saf tutmaları ile güçlenen bir kanaattir: Kadınlar “rasyonel” davranabilen varlıklar değildirler; kör geleneklerin ve güçlerin boyunduruğu altındadırlar; bu yapılarıyla kamusal alana çıktıklarında erkek yığınlarını da yanılıp delalete sürükleyebilirler, vb. vb.

Pekâlâ bu durumda, Fransız devriminin kadınların yaşamlarını radikal biçimde değiştirdiği nasıl öne sürülebilir?

Şöyle: Fransız devrimi, yönetim yetkisini ruhban ve aristokratlardan alıp burjuvaziye verdiği ölçüde, siyaseti sekülerleştirmiştir. Dünyayı, insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen ilahi bir ilke yoktur; insan, akli aracılığıyla dünyayı ve yaşamını daha iyi, daha güzel kılabilme yetisine sahiptir. Üstelik, dev-

rimin hemen ardından yayınlanan “İnsan (Erkek) ve Yurttaş Hakları Bildirgesi” tüm insanların/erkeklerin eşit olduğunu ve doğuştan devredilemez/gasp edilemez temel haklara sahip olduğunu ilan ediyordu.

Üstelik 19. yüzyılda tüm Avrupa’ya yayılan sanayi devrimi, kadınları ucuz işgücü kaynağı olarak, yığınsal biçimde kamusal alanda üretime çekecektir.

Bu koşullarda, devrim momentinin ayağa kaldırdığı kadınların neden, hangi gerekçeyle Anayasaların tüm erkek yurttaşlara tanıdığı eşitlikten ve yurttaşlık haklarından dışlandığını açıklamak, giderek zorlaşacaktır. Ve artan sayıda kadın, erkeklerin sahip olduğu temel haklara (öğrenim, mesleklere giriş, siyasal haklar, mülkiyet hakları, medeni yasa...) sahip olmak için mücadeleye atılacaktır. Feminizm doğmuştur.

19. yüzyılda feminist mücadelenin önemli bölümü, formel eşitliğin sağlanmasına yöneliktir: Yasal haklarda eşitlik. Ve zamanın feministlerinin büyük çoğunluğunun tahayyül dünyası, kendi sınıflarının kadınları için eşitlik talebiyle sınırlıdır; Fransız devriminin ve sanayi devriminin emekçi sınıflar arasında yol açtığı çalkalanmalar, burjuvazinin erkeklerinin olduğu kadar, kadınlarının da gözünü korkutmaktadır; feminist eşitlikçilik, kısa süre sonra emekçi kadınların “Ekmek ve Gül” taleplerinden kendini ayırır.

Bir başka deyişle, nihayetinde burjuvazinin toprak sahibi aristokrasi ve ruhban sultasına karşı ayaklanarak siyasal iktidarı ele geçirmesine ve kendi iktisadi egemenliğini (kapitalizm) tesis etmesine yol açan Fransız Devrimi, uzun erimde, büyük ölçüde önderlerinin istemlerinin de dışında, kadınların toplumsal yaşamlarında radikal dönüşümlere yol açacaktır: Eğitimin tüm kademelerine katılma, veraset, erkeklerin ayrıcalığı olan mesleklere giriş, boşanma, velayet ve nihayet seçme ve seçilme hakları, feministlerin uzun soluklu mücadeleleri ve ısrarları sonucu, kazanılacaktır. Ancak not etmeli; bu işçi iktidarının kadınlara sağladığı eşitlikten çok farklı bir haklar manzumesidir.

Devamı bir sonraki sayımızda...

⁸ Sonali Gupta, “Liberty for All? An Exploration of the Status of Women in Revolutionary France”, . Primary Source, c. V: s.I s.23.

renas toprak

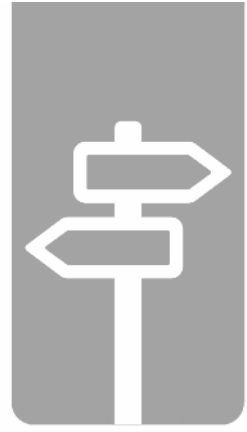
Kış Geçidi

Taylan'a

*bir mevsim
kaç kere geçer insanın aklından
yürüyüp giderken elleri yüreğinde
içim almıyor böyle yalnızlığı
kış ortasında bunlar gelip bulmuşken beni
gülüşün gene öyle kusursuz mu?
kim bilebilir
bırakıp gittiğin günden beri bizi ilk kış geçip git-
miş olacak
bu şehir bundan bu kadar soğuk
kapısı penceresi kitli
bir tek kuşları var
kanatlarında kasım soğuğu
kanatlarında ayrılık
ruhlarında rüzgâr izi
ruhlarında bir eskilik
köylere ilk kar düşmüştür şimdi
tepeleme hasretlidir yollar
tepeleme ayrılık evler
dağları bir sis almıştır dağları
içinden bir türkü seslenir insanın
"başı pare pare dumanlı dağlar oy..."*

*bir mevsim
kaç kere geçer insanın aklından
yürüyüp giderken elleri yüreğinde
ümitsiz sabahlar çoğalıyor kış günü
ne Petrograd'da işçi Aleksî bakıyor
ne Karşıyaka vapurunda çaycı Muzaffer
kışın parultısına
onlar üşüyorlar
onlar geçimin telaşında
onlar kör bir taş kadar gerçekler
bütün sfenkslere inat
güz çok yaprak döktü
kimimiz maphusluk
kimimiz sokaklarda hala
kimimiz a-yasal kavgalarda
insan akli
insan yüreği puslanıyor bazı
pencerelerden kış geçiyor
sen göremiyorsun biliyorum
gene de gülüşün çın çın buralarda
bir tramvay sesi gibi kavriyor bizi
herkes elektrifikasyona inanırken
ben diyorum ki
sosyalizm insanı
denizlere, martılara, vapurlara yaraşır
bir ben diyorum böyle/bir de Kordoba yollarını
gözleyen tüfenkler
bir ben diyorum böyle/bir de Kordoba yollarını
gözleyen tüfenkler*

...

renas toprak

Biblo

*“Dindi türküsü yaralı circır böceğinin
Bir portakal çiçeğinin koynundaydı doğumu...”
A.Erhan*

Zor bir gün geçirmiş, kafası davul gibi şişmişti telefon görüşmelerinden. Bindiği dolmuş kanatlanıp uçsun istiyordu. Belki o zaman azaltabilirdi günün telaşını. İvır zıvır ne konu varsa arayıp kafasını ütölemişler “O öyle mi, bu şöyle mi?” diye danışıp, randevu dahi almadan görüşmeler bitmişti. Şu telefonda konuştuğu mevzuların yarısı işe dönse ucu ucuna yaşamaktan kurtulurdu.

Son günlü işler için adliyeye gittiğinde, baro asansöründe, üçüncü sınıf aksiyon filmlerinin arka fon Çin müzikleri çalıyordu. Asansörden inerken takım elbiseli, çekik gözlü, güneş gözlüğü takmış tipler yoluna çıkacak diye tırmış, bu muzip şakaya gülmüştü içinden. İşlerini bitirip büroya dönünce de bitmek bilmeyen telefon görüşmeleri esir almıştı ruhunu.

Hemen yanında oturan ve yaklaşık yarım saattir telefonla konuşan kıza baktı göz ucuyla. Kız istifini bozmadan, Güldere dolmuşu kendi VIP aracıymış gibi konuşmaya devam ediyordu. Son lafı “Bir tek kelime demeyecek misin?” oldu titreyen sesiyle. Sonra kulaklıklarını takıp dolmuşun camından dışarıyı seyre daldı. Kulaklıklardan dışarı bütün dolmuşu içine alan bir ayrılık şarkısı taşıyordu. Genç olmak ne güzel; her şeyin tazesinden hayat fışkırıyor, diye düşündü.

Gözlerini yola dikip trafiği dikizledi. Bir arkadaşı vardı. İsa. O zamanlar bir şeyler yazardı. “Yazma, oğlum!” derdi. “Yazıyorsun basma, konuşma sağda solda!” “Erken” dedi, dinletememişti. Bir gün çekip gitmişti İsa. Kimselere haber vermeden; pulsuz bir mektup gibi, adresiz. Bir on yıl olmuştu haber almaz. On yıl kaç kilometre ederdi acaba? Hatırlamak ölçülebilir miydi? “Neredesin?” diye fısıldadı kendi kendine. Neredesin?

“İskele olmadığı için merdivenle iş yapmaktayız. Zemin de kaygan. Kuzenim üç merdiven, merdivenden düştü. Kalçası çıktı. 19 gün rapor aldı ve bu ücretinden kesildi.” diye röportaj veren işçi tutuklandı diyordu radyodaki cırtlak sesli yorumcu. Son günlerin moda haberleri arasında idi bu olaylar. Ülkenin en büyük havalimanı inşaatında olaylar çıkmış, şantiyelere devlet müdahale etmişti. Gözü reklam panosundaki kombi kampanyasına takıldı. “Eskiye getirin, yeniye götürün! Değişmek ve değiştirmek iyidir!” yazıyordu. Dolmuş şoförü radyo kanalını değiştirmişti. Kış yakında apansız gelecekti. Güz soğukları ortalığı kasıp kavurmaya başlamıştı bile. “Neyse ki bizim evde kömür sobası var.” diye düşünüp kendini güvende hissetti. “Kışla birlikte yakında askıda güneş kampanyası da başlar.” deyip güldü içten içe.

“Erkek olarak sesiniz çıkmıyor. Siz ölmek isteyebilirsiniz ama benim torunlarım var!” deyip bütün dolmuşa ateş püskürdü. Kimseden çıt çıkmıyordu, sanki kış gelmişti.

Gül dere dolmuşunda arkalardan bir teyze, şoföre bağırarak “Ab-lacığım biraz yavaş gider misin?” dedi. Oralı bile olmayan şoför “Arkalara doğru ilerleyelim abiler, ablalar! Ücretini gönderemeyenler; elden ele, lütfen!” diyerek konuyu kapattığını zannederken teyze “Erkek olarak sesiniz çıkmıyor. Siz ölmek isteyebilirsiniz ama benim torunlarım var!” deyip bütün dolmuşa ateş püskürdü. Kimseden çıt çıkmıyordu, sanki kış gelmişti.

“Kaptan! Üst geçitte incek var!” dedi boğazının gıcıklandığından korkarak. Birinden bir şey isterken bu tedirginliği hep yaşardı. Dolmuş iyice durana dek bekledi, sonra indi.

“Eve gidip bir an evvel uyuyacağım.” diye iç geçirdi. Günlerdir bitmek bilmeyen işlerden yorulmuş, ağız tadıyla uyuyamamıştı. Bugün büroya gelen müvekkili; “Abi, biz adamı zarflayacaktık, olacak bitecekti.” demiş, duyduğu bu uçarı söze gözlerini kısıp dikkat kesilince “Sokak ağzı abi, affedersin!” deyince basmıştı kahkahayı. Köşedeki Izdırıp Börek Evi’ni geçip kıraathanenin önüne vardı. Müdavimleri hiç bitmeyen bir buhar kazanıydı burası. Okey oynayanların “Diz bakalım fayansları!” lafı hep komik gelmişti ona. Kıraathaneyi geçip manavdan bir şeyler alacaktı ki arkasından birinin ona “İhsan Bey!” diye seslendiğini işitti.

Omzunu ağrıtan çantayı diğer omzuna alıp “Buyrun!” diyebilirdi. “Beni çıkaramadınız sanırım.” dedi altmış yaşlarında, gözlüklü, kır saçlı, bir bacağıнын yerini almış bastonuyla karşısında duran adam. “Size bir çay, kahve ikram etmek isterim.” dedi. “Olur, amca.” deyip kıraathanenin önündeki taburelere çöktüler. “Ben Topal Sadık” dedi “Merdali’nin babası. Oğlanın birkaç gözaltısıyla gönüllü ilgilenmişsiniz.” dedi. Son bir senede sayısız

kişiyle karakollarda görüşmüş, birçoğunun avukatlığını yapmıştı ama Merdali’yi çıkaramamıştı. “Hani” dedi “işçilerin öldürüldüğü madenin avukatlığını yapan herifin arabası yakılmıştı da bizim oğlanın üzerine atılmıştı.” deyince hatırladı Merdali’yi. “Nerede Merdali, Sadık amca? Gözüküyor pek?” dedi. “Merdali burada yok oğlum, birkaç yıldır biz de görüp haberleşemiyoruz. Kum’da şehir savaşı başlayınca sınırın öte yanına geçti diye duyduk. Anası üzülmeekten helak oldu ya ben oğlanla gurur duyuyorum. İpsiz sapsiz olmadı. Biliyorsun, buralarda esrar işi aldı yürüdü. Şu kahvede ne bok yendiğinin haddi hesabı yok. Oğlanı göremesek de sesini duyamasak da ne olduğunu ne için olduğunu anlıyoruz.” Sakalına sinen gözyaşlarını sildi avucuyla. Hüzünlü bir güz gibi yaprak döküyordu sanki.

Sadık amcanın yanından ayrılıp evin yolunu tuttu. Yolun iki tarafına park etmiş araçlar, spotçuların kaldırımlara dizdiği ikinci el eşyalar “Yayaların canı cehenneme!” dercesine ortalık yere dikilmişlerdi. Yazdan bu yana hiç solmayan, yüzünü güldüren begonvile baktı. “Güz geldi, yakında gideceksin. Sonra apansız kış gelecek.” diye düşündü. Bir kez daha çantasını diğer omuzuna aldı. Yavaşça köseyi dönüp gözden kayboldu.

OKURLARIMIZDAN

Devrin yarası Devrim
İnsanın kabahati Devrim
Suçlunun suçu Devrim
Öyle mi?
Anaların feryadı Devrim
Umudu Devrim
Sen gülmüşsün ne yazar
Ben gülmüşüm ne yazar
Devrim gülmüş devir yanar
Ey kabahati gülmek olan Devrimci!
“Dik dur ve gülümse, bırak
neden güldüğünü merak etsinler.”

Haziran

sena kızılırmak

Kurtuluş Hayali

Görüntüler artık belli belirsizdi kafasında. Edilen sözlerin hikayesi kalmıştı. Net olan tek şey genç bir erkekle, ondan yaşça küçük olan genç bir kadının gözlerden uzak diz dize çimenlerin üstünde oturmaları...

-İşte sana her şeyi anlattım, dedi kadın. Verdiği sır hayatının nasıl mahfedildiği üzerineydi. Bu sözün ardından gözlerini aşağı indirdi ve tutamadığı gözyaşlarını sessiz bir samimiyetle bıraktı. Görülmesini istemiyor gibiydi. Bu bir oyun değildi, bir başkasının hikayesini anlatmamıştı. Ancak adamdan bir türlü beklediği yanıtı alamıyordu. Uzayan sessizlik bu sefer onu derin bir kaygıya itti. Artık samimiyetten gelen sessiz gözyaşları kendini giderek acındırmaya bırakırken, gözyaşlarının da sessizliği bozuldu.

Adam açısından bu anlatılanlar hazmetmesi kolay şeyler değildi. Ne böyle bir itiraf bekliyordu, ne de bu denli açık ve doğrudan sözler... Askerlik süresince düşünüyordu genç kadının, şu an karşısındaki olup olmadığı konusunda tereddütlüydü. Ne hissedeceğini bilememek değil bu; hangi duygunun sırtına binip şahlanacağına karar verememekte.

Kadını seviyor muydu? Onun için ölüp bitmese de hayatında ilk defa bir kadının onu bekleyeceğini ve sevdiğini, bir film sahnesinde rol keser gibi değil; doğrudan, gözlerinin içine bakarak bir çırpıda söylemesinden etkilenmişti. Üstelik kadının sevgi dışında herhangi

bir beklentisi olmadığını hissetmişti.

Peki şimdi, öfkesinin sırtına binip, ona bunu yapanların hepsinden intikam mı almalıydı? Yoksa her şeyi geride, kendinden önce olup bitmiş, önemi kalmamış bir şey olarak mı görmeliydi. Evlenmeli miydi? Öyle ya o bugün bunun için gelmişti. Ona "Evlenelim!" diyecekti. "Askerlik de bitti, bu işi uzatmaya gerek yok. Sen beni istiyorsun, ben de seni..."

Ama nasıl yapmışlar bunu? Yazık günah değil mi? Ya ailesi? Nasıl böyle davranabilmişler, nasıl kıymışlar? Off! Allahım, sen büyüksün! Şimdi gidersem... Gidersem... Gitmeliyim! Hadi kalk! Kalk! Git!

Genç kadının sessizliği bozulmuş, gözyaşları ve kızarmış olduğunda iyice ışıldayan yeşil gözleriyle karşılaştı. Kollarını uzatıp birden onu sımsıkı kucakladı. "Beni seviyor, biliyorum. Beni seviyor... Ona ben kıymadım." diyordu içinden.

Genç kadın, ne zamandır hissetmediği mutluluğu buldu bu kucaklaşmada. Unutulan güven duygusu belirdi içinde. Meloş "Artık hiçbir eziyete katlanman gerekmiyor." diye kendini teselli ediyordu. Ruhuna işkence eden bakışlar, sözler, hakaretler bu kucaklaşmada sona ermişti. Acıların ardından gelen ödül bu olmalıydı! Ahmet'in omzunda, kolları arasında sarsıla sarsıla ağlamaya başladı. Bu gözyaşları kurtuluş sevincinin ifadesi, kurtuluşun kutlanmasından başka bir şey değildi.

Şimdi görüntülerin ve sözlerin hepsi

çok uzaktaydı. Telefonuna onu "Ah" olarak kaydetmişti. Geçen beş yıldan geriye sürekli büyüyen bir "Ah"tı her şey. Boş gözler ve iştahsızca önündeki yemeğe baktı, nerden gelmişti bu anı aklına şimdi?

Yoğun bir servis temposunun ardından mola veren beş kadın masada birlikte oturmuş yemek yiyorlardı. Meloş telefonundaki mesajı okur okumaz, okkalı bir küfürle telefonu masaya fırlattı. Yanındaki kadınlar:

- N'oluyor! Sofra başındasın! diye uyardılar.

- Gerizekalı bu adam ya, valla billa gerizekalı!

-Kim? dedi Ema.

-Kim olacak Ahmet! Çocukların sütü, bezi kalmamış, dolap bomboş!

Yarın sobaya atacak ne odun, ne kömür var! Bu salak arabayı çarpmış yine, parayı oraya sıvamış. Bana da mesaj atıyor "Avans çek, gelirken markete uğra!" diyor.

-Kızım asıl gerizekalı sensin! Hala ne katlanıyorsun buna? dedi Ema, bir yandan da iştahla yemeğini yemeğe devam ediyordu.

-Çocuklarım olmasaydı ben de katlanmazdım!

-Hatırlarsan, benim de kızım var!

-Ama sen annenle yaşıyorsun. Geçen annemi aradım "Boşanacağım, artık dayanamıyorum." dedim. Bana ne dedi biliyor musun? "Ne boşanması, o..luk mu yapacan?" Ya bir anne bunu öz kızına nasıl söyler? Ben de kızdım-bağırdım, kapattım telefonu. Sonra aradı. Demez mi "Tamam, boşan ama çocuklarınla gelemezsin!" Ya ben çocuklarımdan ayrılacaksam senin yanında ne işim var be kadın! Ben sen miyim, bakamıyorum diye çocuğunu satacak!

Masadakiler bu son sözün şaşkınlığıyla birbirlerine baktılar. Bunlardan zaten haberdar olan Ema, bu söylenenlerin hiç üzerinde durmadan yine kendini anlattı.

-Valla allahıma çok şükür annem hiç

öyle bir şey demedi bana. Serkan'la boşandığımda Nisa'yı aldım "Biz geldik, artık sizinle yaşayacağız." dedim. Annem önce küfretti. "Adamı önce kaçırdın, kimseye söylemeden evlendin, şimdi de kovdun mu?" dedi. Ama annemler zaten her şeyin farkındalardı. Serkan'ın uyuşturucuya bulaştığını falan biliyorlardı.

-Ben evlendim, ben boşandım ha! diye gülererek tekrarladı İlknur, Ema'nın bu hikayesini seviyordu.

Meloş, İlknur'un sessizliğini bozmasından fırsat bilip, bu sefer ona dert yanmaya başladı.

-Ya ben ne yapacam? İlknur abla, sen bir şey söyle ne yapayım? Beni de yanına alsana...

-Ben sığınma evi açtım da haberim mi yok! Hem sen aylardır aynı şeyleri söylüyorsun. Ahmet beni aldatıyor diyorsun, boşanaçağım diyorsun, şöyle yapacağım diyorsun... Her gün bir karara varıyorsun, ertesi gün yine başa dönüyorsun!

-Ya abla, valla dayanacak gücüm kalmadı. Adam benden daha fazla kazanıyor ama kirayı ben ödüyorum, çocukların ihtiyaçlarını ben karşılıyorum.

Kaynanam "Gidip başkasının çocuğuna bak-sam her ay elime düzenli para geçerci." dediği için Ahmet maaşından biraz ona veriyor, bir de faturaları ödüyor.

-Siz zaten birlikte oturmuyor musunuz? Evde kaç yetişkin var, ne sıkıntısı bu? dedi Seher.

-Ben, Ahmet, çocuklar dört; kaynanam, kayınpeder, kaynım, etti yedi. Ben çalışıyorum, Ahmet çalışıyor, ki onun çalıştığının hayrı yok! Araba sevdasına gidiyor paralar. Kayınpeder, ben hastayım diyor, bir çalışıyor, bir çalışmıyor. Kaynım keyfe keder... Kendine göre iş bulamıyormuş. "Kendimi sizin gibi yıpratamam." diyor. Kaynanam, benim izin günlerimde ev temizliğine gidiyor. Ona kalsa ben evde kalmalıyım, kendisi çalışsa daha çok

Şimdi görüntülerin ve sözlerin hepsi çok uzaktaydı. Telefonuna onu "Ah" olarak kaydetmişti. Geçen beş yıldan geriye sürekli büyüyen bir "Ah"tı her şey.

kazanırmış.

-Ya yeter, valla yeter ya!! şimdi de kaynanam mesaj atmış. Murat'ın ateşi çıkmış. "Yanına para da al, gel!" diyor. Sanki ben para basıyorum, babamın işinde çalışıyorum! Ya valla, ya kendimi öldüreceğim, ya Ahmet'i artık...

-Sakin ol, sakın! Yemeğini bitir hemen! dedi İlknur.

-Yok ya... Gidip patrondan izin alayım. Bugün işler iyiydi, para verir herhalde.

-Ama sanırım bankaya götürdü parayı. Servisten sonra çıkmıştı çünkü.

Meloş üstünü değiştirip çıktığında iş arkadaşları kendi aralarında iddiaya girdiler "Yarın da izin yapacak mı?" diye.

Esmâ ile Sevda ocakları temizlerken kendi aralarında kıkırdayıp duruyorlardı. Kadasa uyuklayan patron onları azarlayınca bu sefer daha sessizleştiler. Ancak çalıştıklarından değildi bu sessizlik, telefonla meşguliyetlerindendi. Sevgilileriyle haberleşmekten neredeyse işler ilerlemiyordu.

Servisin yoğunluğu çoktan bitse de tek tük gelen müşterilerle ilgilenmekten ertesi günün hazırlığı hala tamamlanmamıştı. Onların tembelliğini gören İlknur:

-Daha burayı bitirmediniz mi? Salatanın hazırlığı bitti mi? Yarının etleri çıktı mı? Hani işleri erken bitirip et temizleyecektik?

-Abla, patron Meloş'a izin vermeseydi o zaman! Kız hafta da üç gün yok ya! Ben de aynı maaşı alıyorum, o da... dedi, Esmâ.

-Bunları söyleyen sen misin? Burda sürekli izin alan ikinizsiniz. Yok çocuk hasta, yok anam hasta... Yok bilmem ne! Ben mi izin alıyorum? Seher abla mı alıyor? Meloş'la sen! Arada da Sevda, ki ona bi lafım yok.

Azar işitmeyi kendine yediremeyen Esmâ,

-Sen sanıyor musun, çocuğu hasta da o yüzden gitti?

-Ne demek istiyorsun?

-Yok bir şey demiyorum. Onun çocuk-

ları hep hasta oluyor gerçekten.

Esmâ'nın pot kırdığını gören Sevda lafın arasına girdi:

-İlknur abla, ben buraları tek başıma yaparım, Esmâ yarının hazırlıklarına geçebilir, dedi.

-Bi zahmet! Ben birazdan salonun işlerini bitirir, ete geçirim. Ona göre elini çabuk tut! diyen İlknur depoya giderken Seher'in sesiyle döndü.

-İlknurcum, kahve yapıyorum. Kızlara da söyle, işlerini bitirip gelsinler.

-Abla, ben içmeyeceğim, keşke hiç girimeseydin. Bunlar şimdi kahve faslını bitirmez, etler kalır. Yarın Meloş'un gelip gelmeyeceği bile belli değil. Yarın iş yoğun olur, bugün ne kadarını bitirirsek kadrır.

-Yavrum, sen niye dert ediniyorsun.

Herkes sevgilisinin peşinde, kimse umursamazken sen niye hırpalıyorsun kendini? Kızlar konuşurken duydum, daha bunlar sabahdan planladılar işlerini. Mutfakta çalıştığı için bütün gizli planları duyan Seher, kendi halinde, emekliliğini sayan, iki çocuk annesi bir kadındı. Her şeyi duyar ama bilmiyormuş gibi

davranırdı.

İlknur söylene söylene kahve ve sigarasını hızlı hızlı içiyordu ki içeriye Esmâ ve Sevda gülüşerek girdiler.

-Söyleyin bakalım, Meloş nereye gitti?

-Biz bilmiyoruz abla! dedi sırlara özen gösteren, işyerinin en küçüğü Sevda.

-Siz! Niye ben buna inanmıyorum acaba?

-Abla valla, Meloş'un yaptığı iş değil. Yüz bulsa, sana sığınacak hemen, dedi Esmâ.

-Ne yani, benden yüz bulamadığı için mi sevgili ediniyor?

-Yok öyle değil. Ben artık Meloş'un kaç sevgilisi var, kiminle birlikte bilmiyorum. "İki çocuğun var, başkasını seviyorsan boşan! Ahmet duyarsa seni öldürür." diyorum ama, o yine aynı...

-Kızım, sevgili denilen şey öyle beş-on

Ama bir yandan ağlayıp dövünüyor, öte yandan... Diğerleri Ahmet'ten farklı mı sanki? Bir Ahmet'ten bir diğer Ahmet'e giderek kurtulamaz.

tane olmaz. Tamam, evlidir, ama aşk bitmiştir, başkasını sevmiştir, boşanacaktır falan anlarım. Ama bir yandan ağlayıp dövnüyor, öte yandan... Diğerleri Ahmet'ten farklı mı sanki? Bir Ahmet'ten bir diğer Ahmet'e giderek kurtulamaz. Onunla konuşun, kendine çeki düzen versin, derken patron içeri girdi. Hepsi aceleyle sigara ve fincanları gizleyip işinin başına döndü.

Ertesi gün Meloş, iki gözü iki çeşme, derbeder işe geldi. Arkadaşları başına toplanıp ne olduğunu anlamaya çalıştı.

-Dün gece yine onun başkasıyla birlikte olduğunu öğrendim. "Gel boşanalım, çocukları ben alayım, sen sadece çocukların nafakasını ver. Ben yine çalışır, başımın çaresine bakarım. Sen de kiminle olmak istiyorsan onunla ol!" dedi. Boğazıma sarıldı, ben de onunkine... Ölmek istiyorum artık.

-Saçmalama, ölmek çare değil! dedi Sevda. Ağlayan insanlara hiç dayanamaz, o da ağlardı.

-O zaman Ahmet'i öldüreyim.

-Daha neler! dedi Seher, sanki gözünün önünde cinayet her an işlenecekmiş gibi.

-Ya valla ya, her şey Ahmet'te düğüm oluyor. Onu öldürürsem, kimse benden çocuklarımı ayıramaz.

-Kızım, senin aklın bu kadar mı çalışıyor? Bu çocukları sana bırakırlar mı? Diyelim bıraktılar... Hapse girince sana, çocuklara kim bakacak? dedi Esmâ, caydırarak isteyerek.

-Niye, hapiste yatacak yer, yiyecek ekmek vardır elbet. Bir sürü insan hapiste, devlet onlara bakıyorsa, bana da bakar elbet.

-Çok güzel! Devlet de zaten ancak içerde bakar sana, gelse diye yolunu gözlüyor. Aferin! Çok güzel bir kurtuluş planı yapmışsın! diyen İlknur, hemen her sabah yaşanan benzer seremoniyle söylenerek işinin başına geçti.

İş varken, bunalıma, gözyaşlarına, dertlere yer kalmadığını hepsi bildiğinden, İlknur'un gitmesiyle işlerine döndüler. Ahmet'in hayati yine kurtulmuştu!

OKURLARIMIZDAN

ensemın arkasında kalan hayatı göremiyorum...

çürümüş duvarlardan sızan ışısız pencereler gibi
çıkamaz bir odanın içinde
yalnızlığımı bile dim günlerce

denizi kırılmış bir bardağın
tuzlu suyunu yudumlayıp
yudumlayıp ırmağa karşı

ve gözlerimi bakışlarıma yuva yapacak kadar
iç düşünce çemberinin yakınına saplanan
öğrenilmiş bir çaresizliğin
karamsar bunalı mıyım şimdi
kalburüstü hayat girdabında

derken; buluttan bir salıncak belirirse ansızın
düzensiz rüyalarımın ortasın(d)a
sarışın buğdaylara asılı

ve dağınık köşelerime
çelikten dantelli örtüler örmeden önce
acılarımı derin ovalarla gölgelesem

korkularım korkup kaçarlarmı acaba

Muhammed Yakupi

ergül çiçekler

Destan-ı İlan*

Geçtiğimiz sayıda teknik bir hata nedeniyle eksik çıkan Destan-ı İlan'ı tekrar yayımlıyor, okurlarımızdan ve yazarımızdan özür diliyoruz.

I
Şimdi işgal altında
Kan açıyor bütün çiçeklerimiz
Eskiden gül kokardı
Leylak ve nergis
Şimdi genzi yakan asit.
Neredeydiniz?
Onları savunanlar vurulurken.

Elbette geçecek bu günler
Postallı zulüm yenilecek
Ve napalm yanıklarından
Özgürlük yeşerecek yeniden
İşte o zaman
Zeytin ağacının köküne
Emanet ettiğimiz yoldaşlar
Yeryüzüne geri dönecekler

Biter mi sandınız
Biter mi hiç bizimkiler
Yaşarken sizi milyonlarca kez yenenler
Öldüklerinde mi size yenilecekler?

Onlar neferdi
Vurularak düştüler toprağa
Girdiler usulca onun kara karnına.
Dönüştüler orada magmaya.

Ve I
İlan edildi ki
"İki iki daha dört etmez."
Bundan yüz elli sene önce
Paris'te bir duvara
Yazdı bunu Komüncüler
Haklıydılar!...

Dönüyorlar işte yanardağlar gibi
Yandıkça dağlanan dağlar gibi
Sizi yakan dağlar gibi
Sizi yakacak o dağlar gibi

II
Varsın yüreğimize hançerler saplansın
Ne yazar
Bu canlar ki emanetimizdir sana
Biri Kenan, biri Emre.
İyi bak onlara Rojava
Olur ya biz de düşersek
Özgürlük varmadan bu diyara
Vakti geldiğinde
Sen anlat yoldaşlara
Sen de saklı sırrımızı
Ve ver onlara emanetlerimizi

III
Yollar değişti, meydanlar, şehirler
Güvendiğimiz dağlara kar yağmadı
Ama ne yalan, an oldu
Çokça güvendiğimiz canlar değişti.
Ama sen hiç değişmedin çocuk
Sen hiç değişmedin
Hep en önde
Hep en öndekilerle dövüştün
On yedisinde ne için çarpıyorduysa kalbin
Otuzunda da hala öyle çarpıyordu.
Sen hiç değişmedin

Sokaklarda ayak izlerin var
Parklarda, meydanlarda, grev çadırlarında
Dersim'de bir meşenin gölgesinde
Maraş'ta bir duvarda
Ve Amed'de sur kapısının dibinde
Ayak izlerin var.

Kavganın bir ucu göğsümüzün içinde
Diğer ucu nereye çıkar?
Nereye çıkarsa çıksın
Sen hep oradaydın
Çünkü, kavganın diğer ucu
Hep devrime çıkar yoldaşlar!
Özgürlüğü yazdın çocuk

Ve II
İlan ediyoruz ki
Bundan böyle
Ne çarptığınızı ne de böldüğünüz sayılar
Sizin doğrularınızı vermeyecek
Ne üç kere beş on beş
Ne on beş bölü üç beş
Çünkü; biz insanız
Çarpmayla artmaz
Bölmeyle eksilmeyiz
İspat mı istiyorsunuz
Çevirip de başınızı bakın
Şu güneşe
Yanıyor da milyonlarca yıl
Bir damla bile eksilmeden

Ve III

İlan ediyoruz ki
Ne örste
Ne çelikte
Maharet bilekte
O bilek çelikten
O çelik bilinçten
Ustasına selam olsun!

Yazdığını yaşadın
Okul koridorlarına
Varoşların duvarlarına
İşçilerin ellerine
Özgürlüğü yazdın
Zaten, yeryüzünde
Bundan daha güzel
Yazılacak başka ne var ki?

IV
Biz kavgadan doğarız
Ateşten, kuşatmalardan
Kendi yaralarımızdan
Siz ne sandınız bizi
O tanklar, uçaklar
O akılsızların akıllı sandığı bombalar
Kolay mı sandınız bizi öldürmek
Kolay mı sandınız
Ölmeden öldürmek?

V
Onun öyküsü
Genç komünistin öyküsü
Parti okulunda öğretmen
Kavgada rehber
Cephede savaşçı bir komutan
Bu öykü diyor ki:
"Yoldaşlar! Destanlardan doğdu insan
O destanları yazarken
Ama an olur
İnsandan doğar destanlar
Bir kavgayı yaşarken!"
Onun öyküsü, bizim öykümüzdür.

Küçük bir tepede
Yan yana durduğunda beş can
Milyon yürekli bir ordu oldular
Ve çember çember üstüne
Sarıldığında o tepe
Dediler ki: "Gelme!
Gelme işgalci, dur!
Vermeyeceğiz sana
Bir saman çöpünü bile!"
Öylece olduğu yerde
Çakıldı kaldı işgal taburları
Ölüm yağdırdı çemberler tepeye
Tepe ölüm yağdırdı çemberlerin üstüne

Ve IV
ilan ediyoruz ki

Bizi vurmaya gelenler
Bilmiyorlardı
Çoktan
Öldüklerini!

Ve V
İlan ediyoruz ki
Ateşten doğanların
Türküsüydük
Ama artık yetmiyor
Bundan böyle
Ateşten kusanların öyküsüyüz
Söz olsun ki
İnsan canıyla beslenen
Bu titanlar
Ölene değin
Uyandırdığımız yanardağlar
Bir daha uyumayacak.

İlan ediyoruz ki

Bir başına kalsa bile
Bir ordudan
Korkmaz bizimkiler
Ama

Bir adım bile gerilemeden
Ne tank, ne top, ne obüs
Açamadı hiçbir işgalcinin yolunu
Duyuldu çok geçmeden düşman telsizlerinden
Hep aynı sözler:
"Olmuyor! Ne yapsak faydasız
Yol kesik, tepe izin vermiyor!
Önümüz kapalı,
İlerleyemiyoruz! İlerleyemiyoruz!"

Tepe direndi sonuna dek
Tepe sanki son kalenin son kapısı
Tepe Celali isyancılarının Çiyayê Agir'i
Hasan Sabbah'ın Alamut'u
Sovyet'in Leningrad'ı
Beş can için o tepe devrimdi
Devrim de o tepe.

Günler ve günler sonra
Mevzileri yıkılmış
Barınakları çökmüş
Cephaneleri azalmış
Ama gene de işgalciler
Bir metre bile ilerleyememişti...

Uçaklar defalarca
Füzeler defalarca
Obüsler defalarca
Gece ve gündüz
Öldürecek ne varsa
Hepsiyle vurdular tepeyi
Ama uzaktan
Ama menzile girmeden
Çünkü o beş can
Daha en baştan, çemberlerden ikisini
Çevirmişti hallaç pamuğuna
Ve o andan beri
Menzil korkutuyordu düşmanı
Bu yüzden
Uzaktan
Uzaktan
En uzaktan bile uzaktan
Öyle ki
Varsa yüreğin, yaklaş da görelim
Diyecek kadar uzaktan.
Son kez vurulduğunda o tepe

O koca ordular
Korkar bizimkilerden
Bir başına olsalar bile.

Yine menzil-î iraktan
Yine uzaktan
Uzağın da uzağından
Ağır bir kara duman içindeydi
Vurulmadık tek ağacı
Kırılmadık tek dalı
Ve şarapnel yarası almamış
Bir tek çakıl taşı bile kalmamıştı.
Tarih; 5 Mart 2018 dediği anda
O küçük tepe
Geçmemek için düşman eline
Yekpare ve simsiyah
Bir granite dönüştü.

Son tanksavar ateşlendikten
Son mermi doçkadan ayrıldıktan
Son kalan barutla, kalaşnikoflar
Gezden, gözden, arpacıktan
Son selamı da yolladıktan sonra
Komutan Kenan dört silah arkadaşıyla
Gülümsemesini asarak, siyah granitin yamacına
Yürüdü / yürüdüler dimdik
Dilinde / dillerinde bir zafer şarkısı
Kalpleri huzurlu ve rahat
Son çemberi de yarararak
Ve ölümlerle kırarak tüm kuşatmaları
Geçip gittiler.
Sanki hala on yedisinde bir genç
Ve sanki yüz yaşında bir bilge
Nedir ki yaşamak
Eğer bu değilse?

“Öldü!” dediler onlara
Oysa hala sürüyor savaş
Hala çakılı duruyor işgal taburları

“Zafer!” dedi buna
Göring, Göbbels ve Führer
Küçük bir tepeli beş savaştan
Koca bir orduyla
Günler sonra aldılar diye
O da uzaktan
Menzil-î iraktan
Zafer dedikleri
Korkaklar kadar uzaktan!

İlan ediyoruz ki

Sabrın taşı çatladı
Kırılıyor zamanın
Ağır döngüsü hızlanarak.
Dökülen kanımızdır
Ağır küf kokusunu yenen
Kızmasın bize güneş
Ama bu kez
Geceyi yırtan şafağın
Kızıl ateşi biz olacağız!

VI

Biz ki nehirler aksın diye
Canımızla yol açtık onlara
Aksın diye hayat
Aksın diye gün yarına
Yol açtık her damlaya
Çocuk
Biz sana nasıl dur diyebilirdik ki

Şimdi yeni damlalar dönüşüyor çağlayanlara
Her gidenle daha da bir bilenererek
Biz ki
Göl olmadık hiç, birike birike
Ama
İlk damlamızda bile sele durduk.

VII

Bu karanlık, bu zifiri
Bu insana kilit
Bu kudretsiz zorbalık
Bu akla düşman ışığın katili
Bu korkak, bu hain
Bir tül gibi yanacak
Ortasından yırtılıp atılacak.
Başka yolu yok
Namludan çoktan ayrıldı mermi
Kim bunu nasıl anlarsa anlasın
Unutmak için tuz basmadık yaralarımıza
Kimse başka bir söz beklemesin bizden
Bugün başımıza napalm dökenler
Bunun hesabını elbette verecekler
Ama öyle menzil-î iraktan değil
İçine baka baka gözbebeklerinin.

Hani, böyle değildi çocuk
Hani, böyle aniden
Hani, çekip gidişin
Hani, sakınırdık seni
Sana belli etmeden
Kokladığın çiçekten bile

Ey genç komünist!
Hala
Meydanlarda sesin
Hala
Kavgada sözün
Hala

Ve VI

İlan ediyoruz ki

Daha hiçbir şey görmediniz
Korktuğunuz şey
Sizin eceliniz
Ve
Sizin için son olan
Bizim için başlangıçtır.

Ve VII

İlan ediyoruz ki

Tüm dünyaya
Bir kez daha
Ve
Bir kez daha
Genç komünistler ölmez!

Dimdik zindanda başın
Ey genç komünist!
Hala
En ön cephede bedenin
Ve
Hala
Kalbimizin içinde atıyor kalbin
Öldü demek sana
Ne
Mümkün!

VIII
Su kendi yatağında çağlar
İnsan kendi kalbinde
Kalp o aşkın ateşinde
Bitmez savaşçının öyküsü, bitmez
Bir satırı burada yazılır
Bir satırı Bolivya'da
Tunus'ta yasemen kokusudur
Japonya'da karagül
Dicle'de bir çocuğun gülüşü
Ararat'ta göğün son sınırını döven
Bir kartal kanadı
Ve maden ocağında bir proleter
Durmaz, durulmaz, durdurulamaz bu öykü

Zaman damla damla eritirken
Zulmün kanlı duvarlarını
Ritmini bulur bu öykü
Nişancının tetik parmağında
Sonra bir kez daha
Ve bir kez daha
Kesilmiş kuru dallar gibi
Düştükçe işgalcilerin cansız gövdeleri.

Nişancı
Yel olur, nereden estiği sezilmez
Su olur, nereden aktığı bilinmez
Taş olur, nerede olduğu görülmez
Bastığı toprak, dokunduğu yaprak
Saklandığı oyuk
Saklar sırrını vermez ele

Nişancı
Sessizce sızar düşman hatlarına
Varlığı kesin, yeri meçhul
Sonra birden, hiç beklenmedik bir anda
Bir tutam barut alev alır.

Ve VIII

Ve
İlan ediyoruz ki

Bundan böyle
Dünyanın neresinde olursa olsun
Bir karış toprağa
Dikilirse bir zeytin fidesi
İşte orasıdır Afrin

Dönüşür endişe korkunun seline
Nişancı, kendi dilinden bir selam yollar
Der ki: "Dünya âlem bilsin ki,
Kimse çiçek sunmaz işgalciye!"
Sonra bir tutam barut daha alev alır
Sonra bir tutam daha
Sonra tutam
Daha
Da.
Çok sürmez saklar rütbelerini
Er kaputlarının altına
İşgalci komutanlar
Ama nafile
Yanındakine bakar Nişancı
Ötekini tanır
Ve o an
Bulur hak ettiğini bir işgalci

IX

Rimela'dan Afrin'e yürür Sevdasıyla
Kobani'de hüküm keser
Sırrım'de uygular
Gündüz güneşin, gece yıldızların şahitliğinde
Sessizce yazar bir destanı
Sözü yoktur bildik bir dilde
Söze gerek de yoktur
Çünkü; gerçek neferler yaptıklarıyla övünmez
Usul ama korkusuz, sarsıcı ama görünmez
Yazılır bu destan
Sonrakiler okusun diye
Okur da selamlar Nişancıyı
Ulu çınarlar yerden göğe kadar.

X

Ne tereddüt ne ikilem
Sadeliğiyle büyük savaşçıların
Göğün mavisi kadar berraktı
Ama siyah ve beyaz gibi değil
Onun zihninde her rengin bir yeri
Her tonun bir değeri vardı
O, bir işçiydi
Ve bir işçinin yüreğiyle sarıldı kavgaya
Ve böyle de yürüdü, sonuna kadar.
Böyle söyletti çeliğe
Özgürlüğün ezgisini
O ezgi ki
Bir kıtası kumandan Guevara'dan
Diğeri 936 İspanya'dan

Ve IX

Ve ilan ediyoruz ki
Bundan böyle
Nerede bir kalbe düşerse bir aşk
Nerede tutuşursa
Bir kıvılcımla
Bir tutam yangın
Nerede
Düşerse umudun yağmur
Damlaları
İşte
Orasıdır Afrin

Ve X

Ve
İlan ediyoruz ki
İşgali ölüme
Esareti
Özgürlüğe çevireceğiz
Ve
Bizim payımıza
Özgürlük düşecek!

Deniz söylemiş en güzel yerini
Sesine ses vermiş
Filistin'den Teğmen Ali
Diyor ki bu ezgi: "Dünyanın neresinde
Faşistler yürürse bir halkın üstüne
Biz orada olacağız.
Her zaman, çarpışacağız sonuna kadar
Ya kaybedecek cellatlar
Ya / da
Kaybedecekleri güne kadar sürecek savaş."
İşte şimdi bu ezgiye
Son bir kıta daha yazdı
Yoldaşlar.

Her gidenle biraz daha uzayıp giden
Bu ezgi bizim ezgimizdir.
Fars'ta bir Acem şairinin
Şili'de sokakları zapt eden öğrencilerin
Yemen'de silaha sarılan devrimcilerin
Ve Savana güneşi yanığı teniyle
İnci dişli kardeşlerimizin dilinde
Söylendikçe çoğalan / çoğaldıkça çağlayan
Bu ezgi, bizim ezgimizdir.

XI

Daha bitmedi sözümüz
Hala aynı ateşle yanar özümüz.
Bu bizim ne ilk ölümüz
Ne de son sözümüz
Kaldırın ağıtları günün ortasından
Göğe dolan gri bulutları silin gitsin
Bu bizim yasımız değil
Vurulsa da yoldaşlar
Düşsek de toprağa
Yine de yaşayan biziz
Ölen ise cellatlar
Çünkü biz, darağaçlarında ölümü
Zindanlarda zulmü
Ve gökten ateş kusan metal kanatlı
Yüreksiz orduları yendik

XII

Son görevinden daha dönmedi Nişancı
Öldü dese de resmi ajanslar
Hala cansız bedenleri düşüyor yerlere
Rütbelerini gizleyen komutanların
Hala ansızın, bir anda, bir yerde
Bir kurşun çınlaması duyuluyor

Ve XI

İlan ediyoruz ki

Bağrımıza toprak

Basmayacağız

Ve

Sessizlik içinde

Anmayacağız

Vurduğunuz yoldaşları!

Ve XII

İlan ediyoruz ki

Bundan sonra, hiçbir yer

Ne ulaşamayacağımız kadar uzak

Ve / ne /de güvenli olacak

Dokunduğunuz el

Geçtiğiniz yol

Bir tutam barut ateşiyile
Ve bu yangınlardan sağ çıkabilen
Birkaç zeytin ağacı
Tanıklık ediyor bu destana,
Sessizlik yemini ile
Resmi ajanslar yalan söylüyor
Siz görevinden daha dönmedi Nişancı.

XIII

Şan olsun önden gidenlere!
Söz olsun ki
Onlar son görevlerinden dönene dek
Bekleyecek onları ulu çınarlar
Ve anlatacaklar öykülerini herkese
Duydukça adlarınızı, her seferinde
Kalkarak ayağa, eğilerek gökten yere
Ve uzanarak yerden göğe
Sizi selamlayacak yoldaşlarınız

Söz olsun ki
Siz dönene değin, sürecektir destanınız
Ve bir tek yürek
Uslanmayacak ortasında kavganın

Şahit yazacağız gökyüzünü
Geceyi ve günü
Dağları ve sokakları
Her çiçek yaprağını
Her deniz dalgasını
Her uçan kuşu
Her düşen damlayı
Ardınız sıra yürüyeceğimize...

Ve
Son
Görevinden
Dönmedi.

İçtiğiniz su kadar
Yakın olacağız size
Şimdi hesap vakti

Ve XIII

İlan ediyoruz ki
Sorulmadık bir tek hesap
Kalmayacak
Düşen her canın
Ve kırılan her dalın
Ama
Öyle
Uzaktan değil
Menzil-î yakından
Da
Daha
Yakından
İki kaşınızın arası kadar
Yakından!...

Son
Sözlerini
Söylemedi.

Daha
SAVAŞÇILAR.

helin su

Part-Time Hapislik

- Ah bu müzik! Dünyayı nasıl da süslüyor böyle!

Bahar gözlerini kapamış, kafasına ufak bir tempo tutturmuşken, bazen kendi kendine konuşuyor böyle. Sabah kahvaltısının ardından kısa bir volta atmış, sonra hücrelerine geçerek ranzasına kurulmuş, kendini kemanların ve kitapların dünyasına bırakmıştı.

Yan ranzada çalışan Seher, Bahar'ın bu hallerine takılmadan edemiyordu:

-Ooo... Çoktan paralel evrene geçmişsin bile!

-Sorma Seher, dışardayken en çok özlediğim şeylerden biri sabahın sessizliği, dinginliği içinde böyle müzik eşliğinde kitap okumaktı!

Dışarda çok yoğun bir tempoda çalışıyor, koşturuyor, mücadele ediyordu. Okumak ve yazmak, dışarda uykundan ve yemeğinden fedakarlık ederek yapılabilen bir şeydi. Çok gece uykulu gözlerini zorla açık tutmaya çalışarak, insanlarla tartıştığı konularda soruların cevabını aradığı kitapların başında uykuya dalıyordu. Sonra yine erkenden yollara düşüyor, bitmek bilmeyen bir enerjiyle koşturup duruyordu. Ara sıra yaşadığı tutsaklıklar Bahar için bir nevi "tatil" oluyordu. Yeni şeyler öğrendiği, okuyabildiği, kimi zevklerine vakit ayırabildiği bir tatil...

Bir sabah havalandırmaya masayı atmış, defterine hararetle bir şeyler yazarken birden

durmuş, yanındaki yoldaşına "Ne tuhaf!" demişti, "Eğer şimdi sosyalizm olsa, güzel bir günün başlangıcı da böyle olurdu! Sosyalizmi ben burada yaşıyorum hissine kapılıyorum bazen." Bu sözleri duyan Seher, ona bir garip küçümsemeyle bakıp:

-Bahar'a sabahları ne verilmez? Bir radyo, iki Marks! Yakında sınıfsız topluma da geçersin sen burada!

- O haftaya Pazara! diyerek karşılığı vermişti Bahar gülümseyerek...

Şimdi Bahar, ranzasında müziğin ve kitabın keyfine varırken, koğuştta görüş gününün hareketliliği başlamıştı. Her görüş günü minik bir bayram havası esiyordu koğuştta. Kadınlar en güzel kıyafetlerini giyiyor, süsleniyor, sonra da birbirlerini eleştiriyorlardı: "Bu sana yakışmış, bu olmamış, bunu sen çıkar ben giyeyim!" vs vs...

Görüş saati gelip kapı açıldığında Bahar arkada kalmıştı. Ziyarete hep beraber alındıkları için acele etmeden montunun renkli görüntüsünü inceliyordu. Malta, telefona çıkmış adliler ve oradan oraya giden gardiyanlar ile doluydu.

Malta kapısından ziyaretçi bölümüne geçerken yine aynı gardiyan ile göz göze geldi. Durup ona uzun uzun bakmamak için zor tuttu kendini. Bu gardiyan gözlerinde, merakını kamçılayan derin bir hissizlik vardı. Sanki bir hapishanenin kapısında nöbet tut-

muyor da evinin önüne sandalyesini atmış, çökmüş omuzları ve geleni geçeni öylesine seyreden bakışlarıyla, öylesine, bir garip duruyordu orada.

Geçen gün yine oradan geçerken, revir görevlisini çağırması için durmuştu yanında. Yine aynı hissiz bakışlarla birilerinden yardım ister gibi etrafını taramış, kimseyi bulamayınca da isteksizce yerinden kalkarak ağır adımlarla yürümüş, sonra yine aynı şekilde gelerek bırakıvermişti kendini sandalyesine. O kapı ve o sandalye öylesine onundu ki "Burayı kapattığımızda bile, bu kapının önünde, bu sandalyede oturmaya devam edecek bu gardiyan." diye geçirdi içinden. Hayalinde canlanan bu manzaraya gülümsemekten alamadı kendini.

Kadının yaşını tahmin etmeye çalıştı. Yani 40'ın üzerinde olmalıydı ama çok daha yaşlı görünüyordu. Çiğ bir sarı olan saç boyası, ne beyazlarını kapamaya yetmiş, ne de yaşlılık izlerini gizleyebilmişti. Büyük bir olasılıkla dizleri de sorunluydu. Sanki ayaklarında tonlarca ağırlık varmış gibi atıyordu adımlarını. Böylesi bir işte oturarak çalışma lüks sayılır. En azından bir kıdemin yoksa. Onun da bir kıdemi olmadığına göre, ömrünün neredeyse yarısını, bir koridordan diğerine gidip gelmek, kapıları açıp kapamak, sürgüleri çekip-sürmekle geçirmiş olmalıydı. Bir ömrün neredeyse yarısı, hapisane duvarlarının arasında! "Ben 10 sene buradaysam o da beş sene burada" diye hızlıca yaptığı hesaba güldü Bahar "Part-Time Hapishane" resmen!

Emekliliğine de az kalmış olmalı diye düşündü. Onca yıl dayanmış hapishanenin bitmeyen kavga gürültüsüne, yorgunluğuna, yeni yetme amirlerin afra-tafralarına ve o süngülerin çektikçe ömür törpüleyen

takırtılarına. İşi kadar evi de yorucu olmalıydı onun için. İşten eve gittiğinde gardiyanlık vazifesinin yerini kadınlık vazifesi alıyordu muhakkak. Bir ton başka iş, bir ton başka derter... Hayat onun gözlerinden bir çilenin doldurulma hali gibi duruyor. Aldığı maaşa şükreden o gözlerde ne bir neşe ne bir canlılık ne de duyumsama...

Duyumsamamak... Bir doktorun hastalarını yalnızca iş nesnesi görmesi gibi ama daha çürümüş bir duyarsızlıkla bakıyor karşısındaki tutsaklara. Zorbalık, zorbalığın bu hissiz hali, öylesine olağan bir durum ki aksi bir ilişki biçimi bilinmiyor bile... Kendine evinde ailesi, işinde amirlerince sakınılmadan gösterilen zorbalığı, hani o sandalyeden kalkmaya üşenirse aynı hissizlikle göstermekten çekilmeyecek gibi. Ne trajikomik bir durum ki onu bu zorbalığa, bu hissizliğe, bu duvarların arasına bir başka biçimde hapseden bu sistemin bir koruyucusu olarak dikilmiş oraya...

Seneler evvel okuduğu bir şiiri anımsıyor Bahar, mahpusunu kıskanan bir gardiyanı anlatan şiiri. O gardiyan farklı olarak bu gardiyanın yaşadığı hapisliğin bilincinde olduğunu bile düşünmüyor. Milyonlarca insanın hissizlik ve mutsuzlukla çile doldurur gibi doldurduğu iş hapislikleri, ev hapislikleri, burjuva çürümüşlüğü'nün kafa ve yürek hapislikleri... Korkarak bezginlikle katlandıkları hayatın hapislik hali...

Devrimci bir tutsak olarak, bu sistemin yarattığı, kapitalizmin yarattığı tüm hapisleri yıkmak için mücadele eden, kendi yüreği ve kafasıyla, özgürlüğün denizinde, her türlü korkudan uzak zevkle kulaç atan Bahar, insanlığın düşürüldüğü bu hale duyduğu öfkenin içinde kabaran dalgalarını hissetti yeniden. "Olmasın bunlardan hiçbiri / makasçı uyansın!"

Seher, arkada öyle dalmış bir halde duran Bahar'ı görünce dönüp, "Hadi, geç kalıyoruz!" diyerek çekti kolundan. Görüş yerine girdiğinde, bir camın ardından gördüğü yoldaş yüzleri içinde kocaman bir gülümsemeye dönüştü yeniden. Telefonu kulağına dayadı, "Merhaba, nasılsın?"

özgün denizci

Astra Keşif

-40 trilyon km. Gitmekle bitmez valla. Ömrün yollarda geçer. Evliye Çelebi bile o kadar yol gitmemiş be!

-Sadece bir ömür olsa iyi! 920 sene sürecekmiş. O yolda kaç nesil geçecek, sen hesap et artık.

-Yalnız benim anlamadığım bir şey var: Bu kadar uzakta bir gezegene neden insan gönderiyoruz?

-Bir gün Dünya ya da Güneş yok olabilir diye.

-İyi de madem dünyanın yok olması gibi bir ihtimal var, öyleyse buradaki bütün insanları götürsünler. Mesela bir binanın yıkılma ihtimali varsa oradaki insanların hepsini tahliye edersin değil mi? Yarısını içeride bırakıp ölüme terk etmezsin.

-Bütün insanları nasıl taşıyabilirsin? Bu mümkün mü sence? Bir yandan haklısın, bütün insanlar kurtarılmış olmayacak ama insan neslinin devamı sağlanmış olacak.

-Buradaki insanlar kurtarılmadıktan, ölüme terk edildikten sonra, başka bir yerde nesil devam etse ne olacak? Kime ne faydası var bunun?

-Böyle düşünme. İnsanlığın bugüne kadarki birikimini düşün; bilim ve sanat eserlerini. Bütün bu birikimler yok olup gitse daha mı iyi?

-İnsanların biriktirdiği pislikler, o dediğin birikimlerden daha fazla bence. O yüzden insanlığın ortadan kalkması evrendeki hiçbir medeniyet için kayıp sayılmaz.

-Gevezelik etme de zarları at! Seni bekliyoruz burada.

-Haydi yavrum, kemik!

-Bence bu bir fırsat olabilir. Yani bu koloni gemisine insanlığın olumlu yönleri bindirilip götürülürse yeni gezegende daha iyi bir medeniyet kurulabilir.

-O dediğini Nuh Peygamber denedi, işe yaramıyor. Oynadım, sıra sende.

-Üç, iki! Al şu üç, şu da iki! Bence macera için bile denemeye değer. Bütün bilim ve sanat dallarından insanlar olacak gemide. Tabii çeşitli mesleklerden insanları da götürmeleri gerekecektir.

-İyi de o gidenler hedefe ulaşamayacak ki! 920 sene yaşayamazlar. Demek ki yolda doğacak olan çocuklarına kendi mesleklerini öğretecekler. Sonra onlar da kendi çocuklarına, onlar da tekrar kendi çocuklarına öğretecek. Ahanda altı beş geldi! Bu altı, bu beş, al bu da kırık!

-Geminin içinde bir nevi şehir kurulacak. Ama öyle binlerce insan götürme şansları da yok. Geminin kapasitesi sınırlı. O yüzden giden kişiler çeşitli alanlarda iş bölümü yapmak ve

idari işleri de kendi aralarında çözmek zorundalar.

-Yanlarına birkaç tane belediye başkanı, siyasetçi falan alsınlar. Onlar bu işi hallederler.

-Siyasetçileri bu işe karıştırmasınlar bence. Onlar yeni gezegeni de Dünya'ya benzetirler.

-Hadi, sıra sende. Oynayacak mısın yoksa polis mi çağırayım?

-Yapılacak ortak işleri ve oradaki yaşamın düzenli yürümesi için görevlerin dağılımını birilerinin organize etmesi gerekecek.

-Tamam işte; belediyecilik yapacak yani.

-Tam olarak öyle değil ama buna yakın bir şey. Görev dağılımları, yapılan işlerin raporlanması ve kayıtların tutulması, çalışan birimlerin birbiri ile koordinasyonunun sağlanması, yani kamusal işlerin de birileri tarafından üstlenilmesi gerekecek. Bunun için de bir çözüm düşünmüşler tabii.

-Nasıl olacak? Seçim mi yapacaklar? Altı döört! Severler güzeli gencüse! Al sana bir kırık daha!

-Oğlum, şu zarları sallayıp atsana! İlla fincan mı isteyelim?

-Arjantin kupa bile istesen fayda etmez. Biz bu işin kitabını yazdık, aslanım! Şu seçim işi nasıl olacak? Miting falan mı yapacaklar?

-Bilmem. Geminin içinde öyle nümayişe falan gerek olmaz herhalde.

-Valla bu iş buradaki gibi olursa o yeni gezegene varmadan bütün siyasetçiler yoldan çıkarlar. Neydi o gezegenin adı?

-Proxima B. Yoldan çıkmaları öyle kolay olacak gibi görünmüyor. Geminin içinde bireysel menfaatin geçerliliği olmayacak. Komün şeklinde bir yaşam kurulacak. Öyle para ile alışveriş falan yok yani. Herkes görevini yapacak, o kadar! Ortada para gibi bir güç enstrümanı

olmayacağı için sınıfsal ayrımlar da olmayacak.

-Gene komünist komünist konuşup adamın asabını bozma! Zarlarla vedalaş da oyun oynayalım!

-Penc ü seee! İşte güzeli şimdi severler; tabii gencüse!

-Ben onu bunu bilmem! Sonuçta seçim yapılacaksa seçilen kişi bir sonraki seçime kadar koltuğa yayılır yatar. Sonuçta beş sene garanti.

-Kazın ayağı öyle değil işte.

-Nasıl peki? Perde-li mi?

-Oylama işleri öyle mühürle, zarfla falan yapılmayacak. Her şey bilgisayar üzerinde. Diyelim ki bir göreve üç kişi aday oldu. İnsanlar da içlerinden istedikleri kişiye oy verdiler. En fazla oy alan kişi göreve gelecek.

-Şu zarlara at da öyle konuş! İki de çay söyleyeyim; kuruduk!

-Ben meyve suyu içerim.

-Zıkkımın kökünü iç! At artık şu zarlara!

-Se baidu!

-Seçim oldu, elemanın biri koltuğu aldı diyelim. Bir sonraki seçim ne zaman?

-Ertesi gün. Hatta ertesi saat. Yani seçim sürekli olacak.

-Milletin işi gücü yok, saat başı gidip oy kullanacak, öyle mi?

-Hayır. Sürekli oy vermesine gerek yok. Bir kere oy kullandıktan sonra seçimini değiştirmedigi sürece her saat başı yapılan seçimde aynı oy geçerli olacak. Taa ki seçimini değiştirene kadar.

-Himmm...

-Düşünürken çok güzel oluyorsun, Türkiye! Şu iki, şu da iki! Mektep de kapandı. Zarlara rica edeyim!

-Şimdi diyelim ki benim oy verdiğim adam mebus oldu.

-Ne mebusu birader? Doğrudan demokrasi var orada.

-Yav dur hele, kafamı karıştırma, 'mesela' diyorum. Hadiseyi anlayalım diye.

-Peki, mebus oldu diyelim. Devam et.

-Sonra ben fikir değiştirdim ve tercihimizi değiştirip başka bir adama oy verdim.

-Adam ya da kadın!

-Yani... Sonra benim gibi bilmem kaç kişi daha fikir değiştirdi ve oylarını diğer hatuna çevirdiler. Çoğunluğu bulduğu anda yeni hatun başa geçiyor.

-Başa geçmek değil de, görevi alıyor. Dünya'daki gibi bir kamu yönetimi olmayacak.

-Ammma düşündün arkadaş, santraç mı oynuyoruz?

-Santraç değil satraç!

-Başa geçmeyecekse bile maaşı falan artacaktır. Muhakkak bir imtiyazı olacaktır.

-İmtiyaz falan yok. Zaten maaş da yok. İnsanlar geminin içinde birbiri ile parasal ilişkide olmayacaklar. Bu arada Mars'a gidiyorum. Artık gele atma istersen.

-Millet Proxima'ya gidiyor, sen hala Mars'ta takılıyorsun. Aha! Gene hep yek! İki seferdir iki kapıya gele atıyorum. Yatır mı var lan bu tavlanın altında!

-Zaten başka türlü nasıl olabilir ki? Geminin içinde 'serbest piyasa' falan gibi süslü laflarla birbirleri ile mücadele mi etsinler? Bu gemi içindeki toplumu geliştirmez. Tam tersi, yavaşlatır ve hatta geriye götürür. Dünya'da insanlar bu yüzden sürekli birbirlerini yiyorlar, bu yüzden sürekli savaşlar oluyor.

-Çift atarsan oyun biter.

-Düşeeeeş... Al şunu kolunun altına! Şimdi git o yazdığın kitabı oku da gel!

Eylül 2018

LENİNİST MİZAH KOLEKTİFİ

"Bütün Espriler Emegın Olacak!"

sinan hüseyin

En Uzun Bekleyiş

*şimdi senle
Midyat'ın bir Süryani köyünde
herhangi bir evin damına çıkıp
yorgun düşmüş gözlerimizi
diksek yıldızların ışıltısına
ve ellerimizi bir kuşun kanatları gibi açıp
Dicle'nin sularında yıkanmış rüzgarlara bıraksak*

*ve sonra,
bir yerlerden Aram Tigran'ın
Ay Dîlberê parçası çalsa
o çalsa
biz günahlarımızdan uzaklaştığımızı görsek
o çalsa
Âpe Musa'nın barışa olan inancı
saçlarımıza dokunup geçse üstümüzden*

*Mehmet Uzun'un sözcükleri
bir halay eşliğinde
çember olup kuşatsalar etrafımızı
ve kalbimizin tam üstüne
bütün aşklarımızı yeniden
damla damla bırakıp okşasalar tenimizi
gece en tılsımlı halini aldığında
ellerinde bir demlik kaçak çay
bir kavanoz lor peynir
ve rengarenk fistanlarının içinde
sıcak tandır ekmekleriyle
saçları ağarmış analar gelse yanımıza
ve anlatmaya başlasalar
bu coğrafyada yaşanmış bütün sevda hikayelerini*

*onlar durmadan anlatsa
biz başlarımızı omuzlarına koyup
dinlesek masum halimizle
ve zaman Turabdin sınırlarında
en uzun bekleyişimizin içinde
kendini yok edip dursa o an*

demet demeter

Evrenin Türküsü

Uzak galaksileri, farklı dünyaları, tanımadığım, bilmediğim yerleri keşfetme isteği duymuşumdur her zaman... Samanyolu Galaksisi 'ne benzeyen başka galaksiler de var evrende elbette... Acaba oralarda da benzer yaşam türleri var mı?

Bütün evren her yönüyle insanlar tarafından ne zaman çözülebilecek, keşfedilebilecek acaba? Ve biz evrende nasıl bir rol oynuyoruz? İstilacı bir tür müyüz yoksa? Yaşadığımız ekonomik sistem ve onun dürtüsü kar hırsıyla her yeri çölleştiriyor muyuz? Yapılan pek çok deneyle doğanın dengesini mi değiştiriyoruz? Kimyasal atıklarla yaşadığımız dünyayı çeşitli canlı türleri ve insan için yaşanmaz hale mi getiriyoruz?

"Evrenin Türküsü" nü duyabiliyor muyuz? "Evrenin Türküsü" bize ne söylüyor?

İnsanlığın bir yanı hep yeni yerler, yeni şeyler keşfetme isteği ile doludur... Ve evren keşfedilmek için bekliyordur adeta... Türküsünü fısıldar kulaklarımıza... Acemi kaşifler, bilim insanları başlar aramaya, düşer yollara...

"O zamanlar insanoğlu yıldızlar arasında yeni yollar ediniyordu. Yıldızların çağrısı denizin yüzlerce yıllık çağrısına baskın gelmeye başlamıştı. (...)

"O zaman büyük buluşların zamanıydı. Uzay gemileri yıldızlara erişiyor, gezegenlere konuyor, astronotların üzerinde yabancı

güneşler parlıyordu..."

Evren... Yıldızlar... Ve dünyamız... Bir gaz bulutundan bugüne milyarlarca yıl... Evrende keşfedilecek yeni yerler ve yeni uzay yolculukları...

Uzay yolculuğunu anlatan, yıldız gemisinin kara delikten çıkışı üzerine Sovyet bilim kurgu romanından kesitler...

"Evrenin Türküsü, insanın doğaya ve tarihe karşı verdiği savaşımın başarısına yazılmış bir uzay çağı destanını andırır".

"Dünyamızın şerefine dostlarım! İnsanlarının... Uzay gemilerimize güç verenlerin... Yalnız başıma kara toza karşı hiçbir şey yapamazdım. Ama kendimi hiç yalnız hissetmiyordum. Bütün insanlığın bilgisi ve deneyi benim bilgim ve deneyimdi. Bütün insanların istenci, iradesi benim istencim, benim inancımdı." diyordu Çevtsov, Yıldızlararası İletişim Merkezi'nde onu dinleyen yontucu (heykeltıraş) Lanskoj ve mühendis Tessem'e.

"Çetsov bir yapıcıdır. Çok değişik özellikleri olan bir Makine yapıcısı. Ama günümüzün Makine sorunlarına ne ilgi duyar ne de onlara çözüm getirebilir. O hep yarınla ilgili... Diğer makine yapımcıları şimdi gerçekleştirilecek projeler üstünde çalışırken o 'Geleceğin Sorunları' adını taktığı projelere takılıp kalıyor... Sınırları zorlayıp duruyor." diye uzay gemisindeki bilim insanını anlatıyordu Tessem, Lanskoj'a.

"Bu yaşamda büyük dönemeçler vardı.

Генрих Альтов, Валентина Николаевна
Журавлева

Баллада о звездах

*Evrenin Türküsü kitabının
orijinal rus baskısı*

Fırtınalı bir caddenin köşesinden birden sessiz sakin bir sokağa saptığımız olur... Her şey değişmiştir. Bir garip, bilinmez, baş döndürücü ortama girmişizdir... Daha bu sabah atölyesindeydi (...) Ama Yaşlı Adam'ın çağrısı her şeyi değiştirmişti. Bütün alışkanlıkları arkada kalmıştı. Yıldızlar Arası İletişim Merkezi'nde yalnızdı işte. Pencerenin öte yanında gökyüzü ve yıldızlar... Biraz sonra, sabahleyin hiç tanımadığı bir adamla başladığı görüşmeyi sürdürecekti, sesini yine duyacaktı. Belki mesleğinin verdiği bir alışkanlıkla bu adamın dış görünüşünü, konuşma ve davranış özelliklerini not etmişti. Ama dış görünüş nedir ki? Bir yapının yüzü, cephesi... Tuğlaları tek tek saymakla duvarların ardında saklanan sevinçler, kederler, istekler anlaşılır mı?

"İnsanlar ne çok! Ama yontular tek tek insanları değil onların özelliklerini, tutkularını belirtiyorlar. Güzellik, sevgi, yiğitlik, akıllılık, güç, diğerkâmlık (özgecilik, başkalarının yararı, iyiliği için elinden geleni esirgememe bn.). Önemli olan Çevtsov'un gözlerinin, burnunun nasıl olduğu değil... Bütün insanlık için değerli olabilen bir şeyi görebiliyor muyum

onda? Önemli olan bu. Gerisi boş!" Kafası bu düşüncelerle dolu yıldızların arasından gelecek bir sonraki konuşmayı büyük bir heyecanla bekliyordu Lanskoj.

Birçoğumuzun hayatında, yaşantısında her şey tek düze giderken, aniden değiştiren, bize yeni fikirler veren dokunuş anları vardır. O dokunuşlar, belki de tüm hayatımızı etkileyecektir. Kimimiz, insanlık ve kendi geleceğimiz için daha güzel bir dünya kurma peşinde koşarız. Kimi de kendi kara deliğinden kurtulma yolları arar durur... İşte Lanskoj'un hayatı da "Yaşlı Adam"ın dokunuşuyla değişmişti. Bizim de dokunuşlarımızla değişecek kim bilir daha ne kadar hayat var; kendi karadeliğinden kurtulmaya çalışsan!

"...Çevtsov şiiri seviyor. Eski bir kitapta okumuştum. Şiir, yıldızbilimin kardeşi diyordu..."

Çevtsov uzayda kara delikten kurtulur ve bir başka yaşam türünün içine girer. Orada hem yıldız gemisini onarmaya çalışır hem de kendisine yaklaşan Işın'lar görür. Ne olduğunu tanımlayamadığı şeyler. Çevtsov "Işın" adını takar onlara. Sonra "Erenler" der. Dünya ile ilgili, insanlarla ilgili bütün bilgi ve birikimleri çok hızlı bir şekilde sanki bir tuşa dokunur gibi öğrenirler. Çevtsov'la dostane bir iletişim kurarlar. Çevtsov uzayda yıllarca yalnız olduğu için beyni bir oyun mu oynuyor, yoksa yeni bir yer mi keşfetmiştir, gerçek mi bu buluşu; bunu kitabın sonlarına doğru anlıyoruz.

"Uzaklardan bazen inip bazen yükselerek gelen türküyü duyuyordum. Bana öyle geldi ki birçok şeyle anlaşmaları olanaksız olan dünyalar türkülerde anlaşılabilirleşebiliyorlar. Müziği herkes duyuyor. Bir yerde okumuştum: Gelişmiş uzay gemilerini yapabilen varlıkların kötü olamayacağını söylüyordu. Şimdi şu türküyü dinlerken benzer bir yargıya vardım: Türkü besteleyenler ve söyleyenler kötü olamazlardı."

*"Kalırsan düşman ellerde
Kara yazı kapını çalarsa
Beni çağır, beni çağır"*

*Kederin sevince kesmesi
Korkunun ak kar gibi erimesi
İçin
Beni çağır, beni çağır
Bir mektuba koyamazsan derdini
Adımı söyle yalnız
Ruhum sarar seni
Beni çağır beni çağır
Beni çağır"*

"Erenler"le karşılaşınca zihninden geçenleri aktarıyordu bu konuşmasında da Çevtsov. Yontucu Lanskoy büyük bir ilgiyle dinliyordu onu. Milyonlarca ışık yılı mesafeden yapılan ve zaman zaman uzaklaşan, zaman zaman yükselen konuşmayı...

Lanskoy görülmemiş bir hızla çalışıyordu. Buluşların, yaratmaların, ışıklı düşüncelerin gerçek çağlayanlar gibi dökülüp aktığı bir çalışmaydı bu. Gökyüzüne dönük insan başı yükselmeye başladı taşın içinden... Lanskoy'a yön veren ilke ÇB idi. Yani Çalışmak ve Bulmak. Sonra günlüğüne şunları yazdı:

"...Geleceğin dilleri çok daha ozanca olacaktı. Ozanca imgeler daha da artacaktı bu dillerde. En geniş anlamında şiir olacaktı diller. Evet, geleceğin insanları, görüntülerin özünü daha iyi kavrayacaklar, bu doğru... Bilim, insanlığın evreni bilimsel olarak algılama gücünü iki kat, üç kat artıracak. Ama sanat, görüngülerin şiirsel algılanmasını on kat derinleştirecek.

"Sanat şimdiye dek hep insan ölçeğinde var oldu" diye düşündü Lanskoy: Sevi... İki insan birbirini sever. Bu konu üzerine ne kadar kitap ne kadar yontu ve türkü var...

"Evren, eski küçük oyunların sahnelenemeyeceği kadar büyük. Sahnenin evrensel büyüklüğüne olayların, işlerin ve eylemlerin evrensel genişliği uymalı. Yıldızlar çağında da sevi olacak, kıskançlık, alçaklık, büyüklük, cimrilik... Evet, akan bir suda her nokta kendine göre devinir. Kendi isteğine gittiğini sanır. Ama bütün noktalar aynı yere doğru akıp giderler. İnsanlar da öyle. Gündelik işlerine yapışıp kalabilirler, ya da kendilerini tutkulara bırakabilirler. Ama yine de bu,

onların hep birlikte yıldızlara gitmelerini ön-
lemez. Sanat yıldızlara doğru bu gidişte
onların önünde olmalıdır."

İnsanlar ve Yıldızlar

*Biz
Fırtınalar yaratır
Koca ateş püskürüklerini oynatırız
Güneşin üstünde.
İnsanın mayasındadır
Dolayındaki her şeyi yoğurmak
Yalnız değiliz boşlukta
Bütün gök varlıkları çeker birbirini
Ve biliyoruz ki Dünya
Etkiler
Güneşlerin ve göklerin yazgısını.*

L.MARTİNOV

Kahramanımız Çevtsov Evrenin Türküsü'nü duymuştu. Yontucu Lanskoy'da bu türküye eşlik ediyordu.

"... Uzay insanı bekliyordu. Onun doymaz ve hırçın elini, geniş düşüncesini ve ileriye doğru yürüyüşte yatıştırılmaz tutkusunu... İnsan, yıldızlar dünyasının çağrısını yanıtladı. Onu değiştirmek için kendisini evrenin kucığına attı.

"... İnsanın yurdu ne dünya ne de güneş sistemi idi. Sınırları olmayan Yıldızlar Dünyası'ydı onun yurdu".

*Bir yerde
okumuştum: Gelişmiş
uzay gemilerini
yapabilen varlıkların
kötü olamayacağını
söylüyordu. Şimdi şu türküyü
dinlerken benzer bir
yargıya vardım: Türkü
besteleyenler ve
söyleyenler kötü
olamazlardı.*

elif can

Rüya

Rüya deyip geçmemeli. Bu topraklarda rüyalar yaşamı hala etkiler. Tıpkı komünal toplum zamanlarındaki gibi. Rüyalardan yola çıkarak hırsızlık gibi suçlamalarda bulunamayız ama yine de yaşama yön verirler. Yaşamda verilemeyen kararlar, akla takılanlar rayına oturur. Büyülü bir gerçeklik gibidir. Eğer rüyalara inanılıyor, anlam aranıyorsa, yaşamın rotasını belirler.

Ben size yaşanmış bir olay anlatmak istiyorum. Bir anne kızın hikayesini...

Yedi yıldır tutsak olan bir kızı var anenin. Ve tutsaklığının ilk günlerinde annesi kızının birlikte olduğu gencin sünni olduğunu öğreniyor. Damadı yok sayarak, fırsat bulduğu her an kızının görüşüne gidiyor. Kızını, düşüncelerini, kızının yoldaşlarını -mezheplerini bile öğrenme gereği duymadan-seviyor, değer veriyor. Ama konu damat oldu mu... Kabullenemiyor. "Dost olur, yoldaş olur ama eş olmaz!" diyor. "Biz atalarımızdan böyle gördük!" diye itiraz yükseltiyor. Damadının adını bile ağzına almıyor. Eğer çok gerekliyse 'o oğlan' şeklinde betimliyor. Kızı ise eskisi kadar üzerine durmuyor bu meselelerin. Annesinin bu konudaki düşüncelerini değiştiremeyeceğini kabullenmiş.

Ve bir gün 2000 yılının Aralık ayında annesi ablasıyla birlikte ziyarete geldi. Hapishanenin kapalı görüş günü. Kabinler dolu. Her kabinde bele kadar duvar, üstünde bir metre-karelik cam ve hemen yan kısmında 25 cm

eninde 1 metre yüksekliğinde sık aralıklı tel örgü, çift cam ve çift tel örgü. Bir tek sesler gidip geliyor ve bir de gözler dokunuyor birbirine. Biz diğer kabinlerle oyalanmadan bahsetmiş olduğumuz ailenin kabinindeki tartışmalara kulak verelim.

-Hayırdır, sonunda hatırladınız beni?

Halime'nin, tutsak olan genç kadının sesini duyuyoruz. Anlaşılan ilk sohbeti, selamlaşmayı kaçırmışız. Neyse dinlemeye devam edelim.

-Kızım, hiç unuttur muyuz seni? Hep aklımdasın ama gelemedim işte. Bir süredir ablanın yanında kalıyordum. Ablanın yıllık iznini almasını bekledim, anca izin alabildi ve biz de geldik. Biliyorsun tek başıma gelemediyim.

-Annem, bilirim tabi beni unutmadın! Sadece çok merak ettim, hiç bu kadar gelmemezlik yapmamıştın. Yoksa babamla bir sorun mu var? Hem niye ablamda kalıyorsun?

-Yok yok, hiçbir sorun yok. Sadece gelip hastane kontrollerimi yaptırardım dedim. Sen ne merak ediyon? Baban aynı baban işte. Değişen bir şey yok. Biraz kendi başlarının çaresine baksınlar dedim. İyiyim. Gerçekten bir şeyim yok.

-Sanki bir sorun var, ama bana anlatmıyorsun. Sağlığın iyi mi? Niye ablamın yanında bu kadar kaldın?

-Dedim ya sadece kontrol oldum. Sonra da ablanın iznini bekledim. Dur sana getirdik-

lerimi sayayım. Bir tane giysi poşeti var. İç çamaşırı, çoraplar, arkadaşlarına da getirdim. Sonra, burası soğuktur diye battaniye de getirdim. Size sevdiğin börekten yaptım iki tepsi, iki armut var. Biri sana, biri Ali'ye. Sonra...

-Dur anne, sen kime kime dedin?

-Duydun ya kızım, biri sana biri Ali'ye. Ağaçta iki tane vardı, başka olsa hepinize getirir...

-Yok anne. Yedi yıl sonra ilk kez Ali diye bahsettin. Sen boş ver poşette olanları, nasıl olsa verirler. Şimdi sana sarılmak vardı ya artık daha sonra...

-Bakıyorum, hemen mutlu oldun. Ne yapayım yıllarca beni dinlemedin. Öyle dedim olmadı, böyle dedim olmadı. O kadar ayrı kaldınız, unutursun diye bekledim yine olmadı, yine onun yanındasın. Geçen gün rüya gördüm. Rüyamda bana diyordun ki 'Anne, sen beni sevmiyorsun. Sevsen benim sevdiğimi de severdin.' Uyandım. Ağaçta olgunlaşmış iki armut gördüm, ikinize getireyim dedim.

-Ne iyi ettin! Rüya nedeniyle de olsa sonunda kabul ettin ya çok mutlu oldum! Yıllardır dil döktüm, meğer senin rüyana girip konuşmalıymışım. Hiç aklıma gelmezdi!

Kabine başka yoldaşları gelince Halime ablasını birkaç kabin ötedeki boş olan yere çağırdı.

-Ne oldu anneme? Salt rüya olamaz.

-Annem söylememi istemedi ama haberin olsun çok hastaydı. Ankara'da kısa bir süre yanında kaldım ama iznim bitince bizim hastanede daha iyi bakılır, hem yanında da olurum diye bana getirdim. Brusella olmuştu.

-O nedir?

-Küçükbaş hayvanların etinden sütünden bulaşıyor. Bizimkiler bu yıl da koyun almışlardı ya ondan hastalık kapmış. Annem öleceğini düşünüyordu, açıkçası ben de endişelendim.

-Peki şimdi nasıl?

-Hiçbir şeyi kalmadı. İlaç ve diyet işe yaradı. İlk günlerde yürüyemiyordu. Hep seni sayıkladı. Seninle dargın gitmek istemiyordu.

-Tahmin edebiliyorum... Baksana şimdi damadıyla konuşuyor.

-Rüyası çok etkiledi onu. 'Ben ölürsem kızıma dert olur. Hiç olmazsa sevdiğin yanında.' diyordu. Bu yüzden o rüyayı gördü.

-Hatırlıyor musun abla, çocukken dayaktan yine rüya nedeniyle kurtulmuştum. Gerçi yine döverdi ama acıtmayacak şekilde.

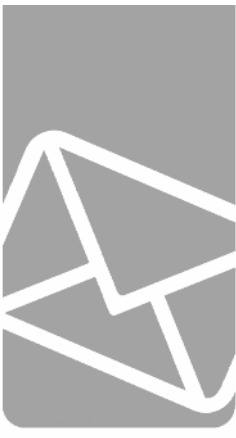
-Sahi, sen ne ballısın böyle!

Rüyasında annesi 'Madem dövecektin el kadar çocuğu, niye benim adımları verdin, bırak mezarımda rahat edeyim.' diye kızmış.

-Tabii canım, anneannemin adını taşımanın avantajını iyi kullanmışım. Bilirsin 'anamın adı, ağzımın tadı' der, ama hepimizin yeri farklıdır onda. Bizim için az acıya katlanmadı... Sence şimdi ne konuşuyorlar?

-Açıkçası ben de merak ettim. Hadi gidip dinleyelim.

Evet rüya deyip geçmemeli. Şu annelerimizin rüyaları nelere kadir böyle...

ferit sürmeli

Barkod

(1)

Biri zarf atmış. Kapının altından. Gönderenin ismi yok. Sol üst köşede BARKOD KP01281437820 yazılı.

(2)

Sabah saatleriydi. İşler çok yoğun. Haftanın ilk günü. Hiç sevmem. Sendrom işte. Mahmurluk var üzerimde bir de.

(3)

Zarfı açtım. İçinde saman kâğıttan bir gemi. Çocukluğa bir yolculuk başlıyor. Kâğıt gemiler çoğalıyor sonra. Rengarenk...

(4)

Gemide bir yazı var. Bir çocuk yazmış olabilir mi? Yelken açar gibi açtım kağıt gemiyi. Başlık büyük harflerle;
"FORMÜL"

(KP)

Arama motoruna bak...

(0)

Sıfır başta.

(12)

On iki, sıfır sıfır yirmi dört'ün, bir bölü ikisidir. On iki tam isabettir.
On iki apoletlerde gizlidir. On iki...

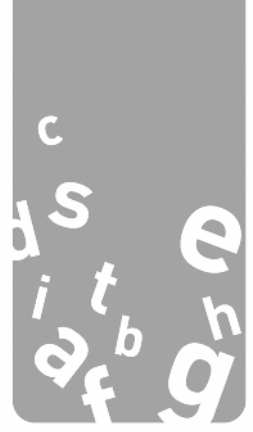
(8143782)

Ammannnnnnn. Yok yok. Olsuuunn. Yukarıdaki rakamları topla $8+1+4+3+7+8+2$ eşittir çıkan rakamın yanına kurşun döktür. 'Döktür'ü sil kopyala yapıştır. Arama motorunu çalıştır.

(0)

Sıfır sonda.

Biri zarf attı işte...

röportaj

Hespê Şeytên / Kadîr Stêra

Öncelikle Kadîr Stêra kimdir?

Kadîr Stêra, her Kürt çocuğu gibi gözlerini yağmalanmış bir coğrafyada açan ve öz dili ile yazma yolculuğuna çıkan, kendini gerçekleştirmek uğraşı içinde olan bir edebiyat işçisidir.

Peki, bu edebiyat işçisinin yazma eylemi nasıl başladı?

Cesaretli bir şekilde cevap vermek gerekirse, bu edebiyat işçisinin yazma eylemi öyküsü Hespê Şeytên eserinde saklıdır. Onun dışarda, daha lise sıralarındayken hece ölçüsüne dayalı yazdığım Türkçe şiirler ile bu yolculuk başladı. Sonrasında 'hece ölçüsünün aslında bir sınırlandırma olduğu' görüşünden etkilendim. Özellikle de Türk edebiyatından Orhan Veli Kanık'ın ve onun iki arkadaşının öncülüğünde ortaya çıkan Garipçiler akımından etkilenmem ile hece ölçüsüne dayalı şiirleri bıraktım. Daha sonrasında serbest Türkçe şiirler yazmaya başladım. Üniversite yıllarında ise öz dilim olan Kürtçe ile yazma merakı başladı.

Peki, Kürtçe yazmak nasıl bir duygu?

Kürtçe yazmak

benim için heyecanlı bir serüven oldu. Doğal, samimidir öz diline dokunabilmek. Okudukça, yazdıkça insanı sarhoş eden bir ruh hali.

Kürtçe yazmak ile nasıl zorluklarla karşılaştınız?

Üniversite yıllarında benim en büyük hayalimdi Kürtçe bir eser yaratmak isteği. Bunu belli başlı üniversitedeki arkadaşlarımla paylaştığımda bana geri dönüşleri şöyle oluyordu: "Gerçekten de uçuyorsun. Yazmak o kadar kolay değil. Boş hayaller peşinden koşuyorsun." Bu tür söylemleri beni böyle bir çevreden uzaklaştırıyordu. Bu uzaklaşma bağlamında yazmak ve yalnızlık diyalektliğini doğuruyordu. Bu aslında her ne kadar sancılı bir süreç olsa da edebiyatım için bir artı oluyordu. Ve edebiyatımın binasını inşa etmenin yollarını arıyordum.

Eserinize dönecek olursak Hespê Şeytên'i yaratan neydi?

Hespê Şeytên'i yaratan, doksanlı yıllarda yaşamış çocukların çatışmalı süreçteki saflığıydı. Bu çocukların arayışlarına bir cevap olma isteğidir Hespê Şeytên. Düşünün ki ortada

bir çatışmalı süreç var ve bu süreçte cenazelerin iki dilde düştüğü yoksul evler arasında kalan çocuklar var. Ve bu çocuklar sopalardan oyuncak silah yapıp kendi aralarında çatışıyordu, yahut çete kurup birbirlerine düşman oluyordu. Bu durumlar çatışmaların çocuk dünyasını ne kadar da etkilediğinin örneğidir.

Peki, karakterlerinizi nasıl oluşturdunuz?

Aslında esere döndüğümüzde karakterlerden çok tiplerin olduğunu görmekteyiz. Özellikle de çocuklarla ilgili olan hikayelerde bunu diyebiliriz. Şîraniyên Giroverkî (Halkalı Tatlılar) hikayesindeki Ramazan bir tiptir. Çünkü sadece dış özellikleriyle öne çıkmıştır. Karakter olarak karşımıza çıkan Rênas'tır, Mîran'dır. Bu iki karakter daha çok iç dünyalarıyla eserde yer almışlardır.

Hespê Şeytên daha yeni bir eser ama başka bir dosya projeniz var mı?

Evet. Dediğiniz gibi Hespê Şeytên daha yenidir. Okuyucusuyla 4 aylık bir geçmişi vardır. Ve Hespê Şeytên'de yer alan eksikliklerin özeleştirisi olarak gördüğüm bir çerçeve doğrultusunda üzerine çalıştığım bir Kürtçe öykü dosyası vardır.

Son olarak okuyucularınıza vermek istediğiniz ya da genel okuyucu kitlesine vereceğiniz bir mesajınız var mı?

İlk göz ağrım olan bu eserime maddi ve -her şeyden önemlisi- manevi destek veren aileme teşekkürü borç biliyorum. Ve Hespê Şeytên'in okuyucularına; kitabı sahiplendikleri için, gerek olumlu gerek olumsuz eleştirilerini kitaptan esirgemedikleri için... Varolsunlar. Ve tüm farklılıkların, herkesin, kendi rengiyle yaşama dokunacağı bir dünya özlemiyle. Size de bu hazırladığımız sorular ve emeğiniz için teşekkür ediyorum. Çalışmalarınızda başarılar diliyorum. Umuda kadar direnişle kalın...

OKURLARIMIZDAN

KIRKLANMIŞIM

*Karanlıktı
Ölüme beş
Kendime kırk kalaydı
Işık değdi
Geçti
Gitti
Ki ışıktta yönelirdi
Kalbin yöneldiğine
Ellerin dedim ellerin
Aydınlığın kendisi ellerin
Ellerimi nereye koysam ellerin
Işık söndü
Ellerin yok, ellerim hani?
Kalbine bir parça ekmek ayırdım
Sussan kelimelerin sesi yok
Sussam adın ağzımda ekmeğe dönüşür
Susadım ağzın hani ?
Karanlıktı
Pencere kenarına kuşlar konardı
Bir köy kadar göç oturdu içime
Kuşlar hani?
Ellerin ile koyduğün ekmek kıyımları kurudu
Çiçeklerimi kaybettim
Kalbim kıyımlı anılara kaldı
Ellerin hani
Ellerimi aldım başıma ayırdım
Oyy dedim oyyy
Ahlar oturdu yüreğime de
Ne sen gördün beni
Ne başkası duydu
Ne ben sustum
Karanlıktı
Ellerimi başımdan alıp bir urgana sürdüm,
soğuktu
Ellerin hani
Boynun benim evimdi, köprücük kemiğinde şarabı
yıldandırdığım
Evim hani ?
Uykum hani?
Boynun hani?
Boynumu alıp urgana hediye ettim
Boynum hani...*

Aze Helbest

avaşın

Arif: Göçebe Aşklar Yolcusu

*“Onlar için derler ki:
'Kitaplardan geldiler'
Ve cenneti yeryüzüne indirecekler
Böyle söyledi tüm bilge kişiler”*

Uzak kırlangıçlar kondu gözlerine. Sonra yüzünde bir gökyüzü belirdi. Kanatsız koşmak isteği bu, göğsünün sola eğimli yerlerinden yükselen. Soluk aldı, soluk verdi. Yetişemedi ayaklarında hızlanan dansın ritmine. Öğrenci yemekhanesinde iki kişilik yalnızlıktı sanki elleri. Sığınmaya ve 'merhaba'ya hazır iki kişilik yalnızlık... Sustu/lar. Çoğul sözcüklerin kalabalık suskunluğuyla konuştu/lar. Sustu/lar. Belki de anlama yenik düşmesin diye tüm dilleri unuttu/lar. Kaç zamanlık su aktı, kaç takvim eksildi bu durmadan dağılan ve toparlanan bedenlerden? Bilemedi/ler. Birden sesler duydu/lar uzayan öğrenci sırasından. Derslerin öğle arasıydı ve yemekhanede açlık vardı. Yürüdü/ler. İlk kavuşma böyle yaşandı.

Mevsim, üniversitenin ve şehrin bütün adreslerinde bahardı. Edebiyat çimlerinde bildiriler geziyordu elden ele. Marşlar konuyordu dallarına ağaçların. Sokaklara kırmızı renkli sesler asılıyordu. Eylem adımlarıyla kırılıyordu sessizliği üşüyen kışların. Örgütlü cümlelerle uzun konuşuluyordu öğrenci evlerinde ve odalara tütün, kaçak çay girişlerinde izdiham yaşanıyor. Evler, sular ve umutlar komünündü. Başka türlü okumuşlardı ağustos böceği ve karınca

öyküsünü. Hepsi keman çalan ağustos böceği yanlısıydı. Bazı akşam saatlerinde, mahallelere çıkıyordu yollar. Mahallelerde kanalizasyon boruları patlıyordu. Pencerelerden çocuklar uzanıyordu sokaklara. Kürdan takılı göz kapaklarıyla “Makineleşme!” diyordu kapı zillerine koşanlar. Yoksul sofralar yine yoksuldu. Karınca olmak da yetmiyordu. Böyle bir zamandı.

Birden acemi bir gülüş oturdu yüzüne Arif'in. İşte yine karşıdan telaşlı saçlarıyla ona bakıyordu. Sanki içinde atlar ayaklanıyordu. Arif'in sırtında çanta, çantasında dağıtım hazırlanmış gazete, simit ve toplantı notları. Bir an onun çantasını merak etti. Kişi, çantasının içindekilerdi. Öyle düşündü. Bir film repliğini anımsadı sonra; “Ayrı dünyaların insanıyız.” gibi bir şeydi galiba. Hem daha bir yıl önce verili toplumsallığa ne küfürler etmişti! Aşk özgürleşmek sorunu ve bugün için çok zordu. Arif artık buna inanıyordu. Belki de yaşanmışlıkların toplamıydı bu inancı. Doğrusu, yanlışı Arif'in sorunu. Yürüdü Arif. Adını bile bilmiyordu. Aynı fakültedeydiler. Tek bildiği buydu. Gülüşü çiçekli kırlara çağırıyordu. Bir de bunu biliyordu. Esmer bir güzelliğe dışları. Ama Kürt değildi. Sonraları bunu da öğrenmişti.

Nedense şaşırılmıştı duyduğunda. "Her esmer, Kürt olmalı." değildir Arif. Ah şaşkın Arif... Bütün takvimlerde bir yılı böyle geçtiler. Baktılar, güldüler, sustular. Bir kez ihlal ettiler, birbirlerinden habersiz karara bağladıkları, susma hakkını kullanma anlaşmasını. Yağmurlu sonbahar günüydü fakülte önü. Karşı karşı ve hızlı adımlarla sınımsız selam ettiler. 'İkinin birde aşkı' diye kayda geçsin isimleri. Bir adam ve bir kadın dokunmadan, konuşmadan, duyurmadan yaşadılar aşkı. Arif, dağ rüzgarları toplamıştı göğsünde. Ve Mayakovski'den de bir söz yerleşmişti diline "En güzel aşk sosyalizmdir." diye. Son kavuşma öyle yaşandı.

Yeminler ve kitaplar geçti aradan. Şiir yazıyordu Arif. Aşk ve kavga şiirleri... Gözaltında şişleri birikiyordu bazen de Arif'in. Oysa haklı bir inancı paylaşıyordu yeryüzü gülleri adına. Miladi takvimlerde Aralık yazılıydı. Günlerden Çarşamba ve üç olmalıydı. Kararsız bulutlar dolaşıyordu gökyüzünde. Sabahtı, saatine baktı ve bir solukta evden çıktı. Komün sınırını geçti.

Kampüs yolu düz giderdi. Adımları şüpheli, aceleci ve ürkekti. Sirensiz resmiyetin devriydi. İhbardı, muhbirdi, talandı. Esmer alnında kimliği yazılıydı. Üçüncü köşe başında duydu adını; "Araca bin, Arif!" Başında ağrı, iki kolunda hınc yüklü yabancı parmakları. Sonrası hep karanlık. Hepsini bu kadardı. Sahi hepsi bu kadar mıydı? Telefonları cevap vermiyor artık Arif'in. Sabah kahvaltılarında ayran da içilmiyor. Şekersiz çaylar daha acı. Öfkeler daha haklı...

Yıllar sonra Cumartesi meydanlarında duydum adını; onlarca adını Arif'in. Karanfilde ve beyaz saçlarında Cumartesi Anneleri'nin. Arif; kardeşi, oğlu, sevgilisi içimizden birinin.

Tutsak düşmez umudun sokaklarından yine de doğmaktadır hayat. Bak bir mavilik geçiyor orta yerinden caddelerin. Bak bunlar yarım kalan düşlerin senin, Arif'in. Ağır hüznü dağıt! Gözyaşlarını bırak! Yeniden ve yeniden dışarı çık! Künyemizde yaşamak yazılsın artık!

Plaza de Mayo, Arjantin

atila oğuz

Kitrin Oxifini

Sabahın ilk ışıkları pencerenin ve perdenin kenarından içeri süzülüyordu.

Çürümüş pervazın kenarları ufalanıp dökülüyordu. Güneşin ışıkları, tahta döşemenin üstüne demir atmış eski kilim motiflerinin üstüne ışığını saçıyordu. Güneş ışığının odanın içine vurmasıyla, odanın içinde bulunan tozlar dümdüz kızılımsı şeritler çiziyordu.

Kilim kaderine razı, öyle sade bakışlarla, çürük pervazlara ve odanın boyasız duvarlarına bakarak bütün gününü geçiriyordu. Kız çocuğu, yatağının kenarında, uyanmış, bir sağa bir sola dönüp duruyor.

Artık gün aydınlandı, dağ yamaçlarında küme küme fundalıklar dağın eteklerini kuşatmışlardı.

Yeşil bir örtü gibi örtmüşlerdi Oçena'nın etrafını.

Çalan güneş fundalıkların yapraklarını ve aralarında kalan çiçekleri daha bir parlatıyordu.

Dirilip şaha kalkacakmış gibi görünüyordular.

Gökyüzünün altında ne çok şey var bir arada yaşamaya çalışan! Temiz havayı soluyup daha yükseklere çıkmak ister her insan buralarda. Dağın yamaçlarına doğru bakmak, hafif ürpertiyle özlemek, karşı dağları düşünüp yayla da olmayı istemek... Hele o gür çam ormanlarının ve gomarların yoğunlukta ol-

dukları yerleri aşmak var ya korkmadan tek başına... O kocaman gürgen ağaçlarının dalları sanki yoldan geçeni alıp sıralara gömecek gibi heybetliler. Rüzgârın esmesiyle dalların sallanması, yaprakların hışırdayan seslerini dinlemek, orman derinliklerinde kaybolup gitmek gibi bir şey oluyor. İnsanın aklını başından alıyor. gomarların içinden geçip, dağın yamaçlarına doğru yavaş adımlarla ilerlerken, çam ağaçlarının esen rüzgârla beraber yavaşça sallanmalarıyla, geçeden kalan ayazlarını, şap şıp diye, güneşin sıcaklığıyla birlikte, yerlere dökmeye başlamışlar. Ve kuşluk vaktine kadar devam eder bu durum... Rüzgâr susup, güneş tam tepeden vurunca, çam ağaçlarının şap şıp sesleri kesilir, hafifçe birbirlerine el şakaları yaparlar ve diplerindeki gomarlarla alay edercesine, sanki yıkılıp ezeceklermiş gibi, çam ağaçlarının gövdeleri dimdik başları göğe doğru yükseliyorlardı. Güneşe ulaşıp yeşile boyamak istiyorlar sanki.

Solaklı deresinden giren duman Oçena'yı duman altı ediyor ve çam ağaçları gomarları tamamen örtmüş durumdalar. Rüzgâr canlanmaya başlamış ve gittikçe hızını artırıyor. Bulutları delen güneş, yer yer çalışıyordu çam ağaçlarının, gomarların ve toprak parçalarının üzerlerine.

Güneş alan çam ağaçları, yoğun duman

tabakasını delip masmavi Uranos'a ulaşmak için büyük çaba göstermektedirler. Büyük bir hışımla sallanarak, çam ağaçları birbirlerine dallarını çarpmak suretiyle rüzgârın sesine yeni melodilerle eşlik ediyorlar.

Kitrinoxifini üzerinde yaşamakta olduğu toprağın kokusunu duyumsuyor, toprak buram buram kokuyor. Gomarların ve xifinlerin o baş döndüren kokusunu ve çam ağaçlarının o güzelim yeşil kokusunu içine çekiyor.

Oçena'da yaz başının gelmesiyle hayat canlanır, toprak altında yabancı otlar nasıl da filizlenmeye başladılar. Toprak uyanmıştı, tarlalar bellenip tohum atılmış ve çatlamış, toprakta boy vermeye başlamıştı. Toprak altından çıkan her şey güneşe doğru açıyor gözlerini, sanki her şey güneşe ulaşmak istiyor.

Bütün bunların nasıl olduğunu hiç merak etmeden güzelliklerini yaşıyordu Kitrinoxifini. Sevincini taşıyordu minik elleriyle yüreğinin derinliklerine. Yüreği küçüktü fakat çok şey sığdırıyordu, çevresine hep o mutlu pencereden gülümseyerek bakıyordu.

Sonra göğsü bir inip bir kalkıyordu. Ölüm başucunda hain bir pusu kurup bekliyordu, ağlamaklı bakışlar arasında çam ormanlarında olurdu, duman biraz daha yukarı çekilmiş, yaylalardaki çimenleri adeta yalarcasına sinmişti aralarına, ağaçlar yavaşça sallanıyor,

yemyeşil gomarlar da geçit vermiyordu.

İnatla üzerlerine basıp bir başka dala basarak ilerliyor. Üzerine bastığı gomar dallarından başka bir gomar dalına basmasıyla, gomar dalları büyük bir hırsla tekrar Uranos'a doğru yükseliyordu, sanki geçene yetişip durduracakmış gibi aceleci davranıyorlardı.

Bastığı gomar dallarına, yapraklarından yere doğru taze çiseler akıyordu.

Kırılan gomar dalları, bir daha gri bulutları delip masmavi Uranos'un yıldızlı gecelerine bakamayacaklar.

Kırılan dallar artık kuruyup sararacak ve toprakla bütünleşip diğer bitkilere besin olacaklardı ve belki de başka bir dal olarak yeşerecekler ve tekrar delecekler gri dumanı Uranos'un maviliklerine doğru.

Kitrinoxifini'nin göğsü inip kalkıyordu, ateşi de gittikçe yükseliyor ve ölüm döşeginde öyle biçare bakıyor etrafındakilere.

Yapraklar sararıp solmuştu, Oçena'nın ormanları yer yer çıplaklaşmaya başladı, özellikle Gürgen ağaçlarının buldukları yerler, rüzgârın esmesiyle yaprakları sarı ve kızılımsı önce havada uçuşup sonra kocaman gövdelelerinin dibine yığılıp düşüyorlardı. Gürgen ağaçları çıplak fakat korkusuzdular.

Oçena'ya doğru yol almak, güneşin solgun rengi çıplak dağların eteklerine çalarken, çam ağaçları her zaman oldukları gibi yemye-

şildiler.

Gürgen ağaçları ve adını bilmediği daha nice ağaç, yapraklarını çoktan dökmüştü kara toprağın üzerine. Artık kışı karşılamaya hazırdılar.

Solaklı deresi Gozna'ları yalayıp akıyor. Güzün gelmesiyle, rüzgâr hızını artırmış, yağmur da olanca hızıyla yağıyordu.

Yağmurlu bir sabahın ilk ışıklarıyla birlikte kapı hızla çalınıyor. Sonra Gozna'larda olunuyordu, ceviz ağaçlarının dibinde, Guvariga ile birlikte... Gozna'larda çırılçıp-

laktı tüm ağaçlar. Bazı elma ve armut ağaçları, dallarında tek tük meyveleriyle sımsıkı sarılmış, yağışa mücadelesi içindeydiler. İlerleyen zamanlarda havalarda daha da soğumasıyla birlikte Gozna'lardan aşığıya yuvarlanıp dereliğe inmek zorunda kalırlardı. Yol kenarlarında ve kayalıklardaki bazı börtenler hala yeşilliklerini koruyorlardı. Gelmekte olan kara kış onları da dönecekti toprak ananın üzerine.

Ceviz ağaçları, dallarında kalan tek tük yapraklarıyla rüzgâra karşı koyup adeta direniyorlardı.

Kitrinoxifini ise hala ateşler içinde yanmaktaydı ve etrafında olup bitenlere bir anlam veremiyordu. Kulaklarına belli belirsiz ağlamaklı sesler geliyordu ve yine göz kapakları kapanıyordu. Evin içine ateş düşmüştü, herkesin yüreği yanıyordu ve dualar okunuyordu ağlamaklı sesler arasında.

Kitrinoxifini yedi buçuk yaşındaydı ve okul için siyah önlük, beyaz yakalık ve çanta alınmıştı. Kitrinoxifini okuyup yazmayı, çizmeyi çok seviyordu. Okulların açılmasıyla birlikte Guvariga okula başlamış ve

Kitrinoxifini'nin bir an önce iyileşip gelmesini diliyordu. Okulun ilk günleri güzel geçiyordu, fakat ilerleyen zamanlarda hiç bilmedikleri bir dille ders görmeye başlamışlardı. Rumca konuşmaları yasaktı. Teneffüslerde de konuşmalarına izin yoktu. Teneffüslerde Rumca konuşanları yazıp öğretmene verirdi nöbetçi ve dayak atmak suretiyle cezalandırılırlardı.

Guvariga arkadaşının bir an önce iyileşmesini bütün kalbiyle istiyordu. Okulda kendi dillerinin yasaklanması onu çok üzüyor ve bundan Kitrinoxifini'ye hiç bahsetmi-

yordu. Sonbaharın Oçena'ya

iyice yerleşmesinden sonra, yüksek dağların eteklerine doğru karlar inmeye başlamıştı.

Kitrinoxifini solgun bakışlarıyla Oçena'nın yeşilliklerine bakmaya devam ediyordu pencereden ve iyileşip okula gitmeyi hayal ediyordu.

Solaklı vadisinden giren duman Oçena'nın tamamını kaplamış ve peşinden karlar yağmaya başlamıştı.

Esen rüzgâr da susmuştu, Oçena'nın neredeyse tüm bacaları tütü-

yordu.

Kitrinoxifini yağın karları seyrederken, akşam üzeri çok sevdiği arkadaş Guvariga ziyaretine gelmiş, ona, okulda neler yaptıklarını anlatmıştı. Çok seviyordu onu dinlemeyi. Kitrinoxifini yağın karlara bakakalmıştı, Guvariga ona okulda yaşadıklarını büyük bir heyecanla anlatıyor. Ve sonunda okulda Rumca konuşmalarının yasak olduğunu anlatmaya karar veriyor.

Ancak Kitrinoxifini bunu öğrenmeden masmavi gözleriyle yağın karlara bakmaya devam etti.

Akşamın hüznü Oçena'nın üzerine çökmüş ve Solaklı ağlamaklı akıyordu.

kemal oruç

Yeni Başlayanlar İçin Oyun Çözümleme Rehberi

Bir tiyatro oyunu sahnelemek istediğinizde, oyunu anlamak ve yorumlayabilmek için oyunun çözümlemesini yapmanız gerekir. Oyun metninde yazan her şey değerlidir. Fakat oyun metnindeki konuşmaların oyuncu tarafından bire bir ezberlenip seyirciye olduğu gibi aktarılması tiyatro sanatının yaratıcılığına aykırıdır. Bir tiyatro oyunu yazılı halde yaratıcı ekibe bir kapı açar ve açılan kapıdan alt metne ulaşılır. Önemli olan metinden yola çıkarak alt metni ortaya çıkarabilmek ve sahneleyebilmektir. Böylece bir oyunu birçok tiyatro ekibi sahnelediğinde her yorum birbirinden farklı olacaktır. Tiyatronun güzelliği de işte bu yaratıcı çeşitliliği ortaya çıkarmasındadır.

Bu yazıda oyun çözümlemesi için gereken temel öğeler olabildiğince yalın bir dille anlatılacaktır.

Dramaturji Nedir?

Oyun çözümlemesini anlayabilmek için öncelikle dramaturji ve dramaturg kavramlarından bahsetmek gerekir.

Dramaturji, basit anlamda, oyun çözümlemesi demektir. Dramaturg ise bilim ve sanatı birleştirip oyunun çözümlenmesini sağlayan kişidir.

Profesyonel tiyatrolarda oyunla ilgili araştırmalar yapıp oyun çözümlemesi konusunda ekiple çalışan bir dramaturg vardır. Ülkemizde ise çoğu özel tiyatro ve amatör

tiyatrolar için dramaturgla çalışmak maalesef söz konusu değildir. Özellikle amatör tiyatrolarda bütün bu çözümleme ve yorumlama çalışmalarını yönetmen, oyuncular ve tasarımdan sorumlu ekip hep birlikte yapar. Bir eserin ortak bir dille ve anlayışla çalışılıp sahnelenmesi gerekir. Bu nedenle eserin sahnelenmesinde görev alacak herkesin dramaturji çalışmasına katılması gerekir.

Oyun Okuması

Oyunun bütünü en az üç kere okunur. Birincisi oyunu bilmek için, ikincisi anlamak için, üçüncüsü de çözümlemek için... Ne kadar çok okuma yapılırsa çözümleme o kadar iyi olacaktır.

Oyunun Künyesi

Okumadan sonra oyunun künyesine şunlar not edilir:

- Oyunun adı
- Yazarı
- Çeviriye çeviren
- Çeviriye orijinal dilindeki adı
- Yazım tarihi
- Konusu
- Bölümleri (Perde, sahne, tablo sayısı)
- Karakterler
- Karakter sayısı (Kadın, erkek ve varsa çocuk sayısı)
- Oyun metninin sayfa sayısı

- Oyunun tahminen süresi
- Dekor
- Varsa özel ışıklar
- Varsa özel müzik ve efektler

Oyunun İsmi

Oyunun ismi bize ipucu verebilir. Örneğin Tayfun Orhon'un "Bir Kavanoz Kahkaha" isimli oyunun başlığı, Mülayim adlı karakterin hem kavanoz içindeki cenin travmasını hem de uçarken gülücüğe benzeyen kelebekleri kavanoza koyup hepsini aynı anda uçurarak gülücüklerden kahkaha yaratmak istemesini anlatır. Moliere'in "Cimri" isimli oyunu zengin bir adamın aşırı cimriliği sebebiyle aşıkların kavuşamamasını ve ona oynanan bir oyunla oluşan dolantı komedyasını anlatır.

Oyunun Yazarı

Yazarın nerede doğduğu, hangi zamanda yaşadığı, varsa yazdığı diğer eserleri, yaşama bakışı ve sanat anlayışı araştırılmalıdır. Yazdığı bu oyunda esin kaynağı ne olabilir? Yazarın bu oyundaki amacı ve hedefi nedir?

Yazarın kendi yaşamı, dünya görüşü oyunun yapısını belirleyebildiği gibi, yaşamı ve yapıtı arasında bir ilgi bulunmayabilir de.

Zaman ve Mekan

Zaman konusunda üç şey önemlidir: Yazarın yaşadığı dönem, oyunun yazıldığı dönem ve oyunun geçtiği dönem. Oyunun geçtiği dönemin toplumsal, siyasi, coğrafi, sosyolojik vd. detayları araştırılmalı,

öz-biçim ilişkisinde bu detaylara dikkat edilmelidir. Aynı şekilde o dönemde yazılmış ya da o dönemde geçen diğer eserler incelenmelidir. Oyunun zamanını şimdiki zamana taşıdığımızda yerel, toplumsal ve evrensel bütün detaylara göre uyarlama yapmamız gerekir.

Zaman da genelden özele doğru belirlenmelidir:

21. yy, 2007 yılı, Ağustos, 15 Ağustos Perşembe, 22.00.

Yazarın nerede doğduğu, yaşadığı ve oyunu nerede yazdığı da önemli olabilir. Oyunda mekan aynı zamanda davranışları da etkiler. Örneğin Haldun Taner'in "Keşanlı Ali Destanı" adlı oyununda taşralı Zilha'nın zengin bir eve gidince düşünceleri ve davranışları değişir.

Olayın geçtiği mekan genelden özele doğru belirlenir:

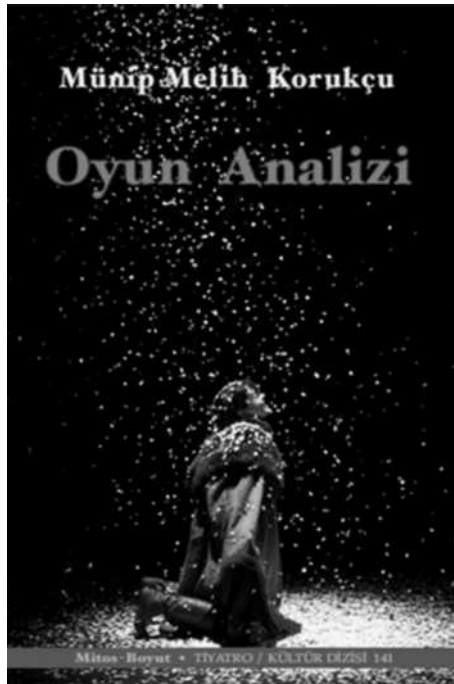
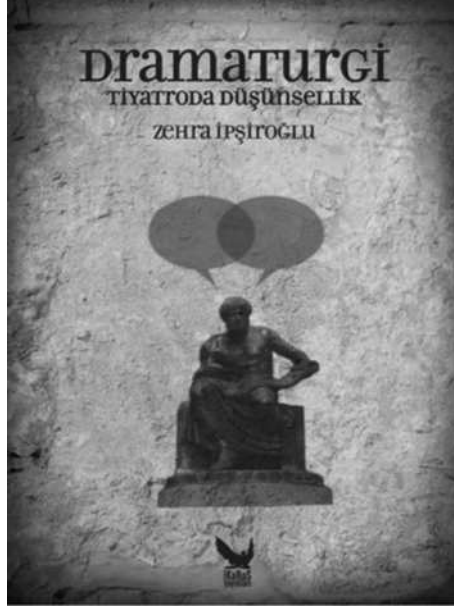
Türkiye, İstanbul, Kadıköy, Göztepe, Göztepe SSK Hastanesi, üç numaralı oda.

Konu, Tema, Amaç, Hedef ve Hedef Kitle

Konu, eserde işlenen düşünce, durum ya da olaydır. "Oyunun konusu nedir?" diye sorulduğunda "arkadaşlığın önemi", "intikam", "aşk", "akademisyenlerin ihraç edilmesi", "cinayet" vb. cevaplar verilebilir.

Tema (önerme) ise, oyunun özünün bir cümle ile ifade edilmesiyle belirlenir. Bu cümle oyunun ana

fikrini de ortaya koyar. Yazar oyunu bu tema üzerine kurmuştur. Tema bir anlamda oyunun tezidir. Yazar belirlediği konu üzerine bir sa-

vunu ortaya koyar. Örneğin konumuz “hırs” ise tamamız “Kontrol edilemeyen hırs yıkıma götürür.” olabilir.

Oyunun amacı, okura ya da izleyiciye bir farkındalık sağlar. Örneğin oyunun amacı “Hırsın kontrol edilmemesi durumunda kişiye zarar vereceğini göstermek.” olabilir.

Hedef ise, amaçla farkındalık kazanan okur ya da izleyicinin eyleme geçmesini sağlar. Örneğin oyunun hedefi “İnsanların hayatlarındaki genel hırslarını ya da hırslandığı durumları tespit edip kendini kontrol etmesini sağlamak.” olabilir.

Hedef kitle, oyunun temasına, amacına ve hedefine göre ulaşılması gereken izleyici grubudur. Oyunun hangi yaş grubuna hitap ettiği çok önemlidir. Bu sizin sahneleme biçiminizi belirler. Hedef kitle çocuklar, gençler, yetişkinler, yaşlılar olabilir. Yaşlarla birlikte hedef kitle; ekonomik, psikolojik, sosyal, fiziksel ve kültürel açılardan da değerlendirilmelidir. Ayrıca özel hedef kitleler de belirlenebilir: Çiftçiler, okuma yazma bilmeyenler, tutsaklar vs.

Dramatik Mantık

Oyunun dramatik mantığı oyunun sahneleme biçimini temelden etkiler. Dramatik sanatlarda iki yöntem vardır: Kapalı biçim (benzetmeci/ dramatik) ve açık biçim (göstermeci/ epik). Kapalı biçim oyunlar sanki izleyici yokmuş gibi gerçekçi/doğal oynanır. İzleyicinin gerçek bir olayı dışarıdan izliyormuş gibi hissetmesi istenir. Oyun dışına çıkmaz (Örnek: Hamlet/ William Shakespeare). Açık biçimde ise oyuncu izleyicinin var olduğunu hiç unutmaz; oyununu doğruca izleyiciye de oynayabilir. İzleyici de oyun izlediğini bilir; gerekirse bunun bir oyun olduğu hatırlatılır. Oyuncu oyun dışına da çıkabilir (Örnek: Keşanlı Ali Destanı/ Haldun Taner).

Oyunun Yaklaşımı

Yaklaşımlar şu şekilde olabilir:

- Belli bir bölgeye ait ya da evrensel
- Objektif ya da subjektif
- Akılcı ya da duygusal
- Sakin ya da heyecanlı

- Soyut ya da somut
- Katharsis için ya da düşündürmek, tartışma yaratmak için

- Ölçülü ya da abartılı
- Romantik ya da gerçekçi
- Eğlenceli ya da öğretici

Bazı yaklaşımların birleştirilmesi olumlu (eğlenceli ve öğretici gibi), bazılarının birleştirilmesi ise olumsuz sonuçlar doğurabilir (ölçülü ve abartılı gibi).

Oyunun Türü

Oyun türünün belirlenmesi oyunun sahneleme biçimi ve oyunculuk yapısı açısından önemlidir. Örneğin oyuncu Moliere’in “Hastalık Hastası”nda abartarak oynayabildiği halde, Tenesse Williams’ın “Arzu Tramvayı”nda abartmadan, ölçüsünde oynamak zorundadır.

Oyun türlerinin bazıları şunlardır:

- Trajedi
- Dram
- Komedi
- Pantomim
- Doğaçlama
- Müzikal

Ayrıca şu türlerin de araştırılmasında yarar vardır:

- Klasik Tiyatro
- Romantik Tiyatro
- Doğalcı Tiyatro
- Simgeci Tiyatro
- Dışavurumcu Tiyatro
- Politik Tiyatro
- Gerçekçi Tiyatro
- Epik Tiyatro
- Uyumsuz Tiyatro
- Ezilenlerin Tiyatrosu

(Öneri Kitap: 20. Yüzyılda Tiyatro / Haz. Aziz Çalışlar)

Oyunun Öyküsü, Bölümleri, Olay Zinciri, Durumları ve Dramatik Anları

Oyunun öyküsü kısaca yazılarak özet çıkarılır. Bu yarım A4 sayfası kadar sürebilir. Oyunun bölümleri genelden özele doğru belirlenir. Oyunun kaç perde, sahne, tablo, olduğu ortaya çıkarılır. Her sahnenin öyküsü

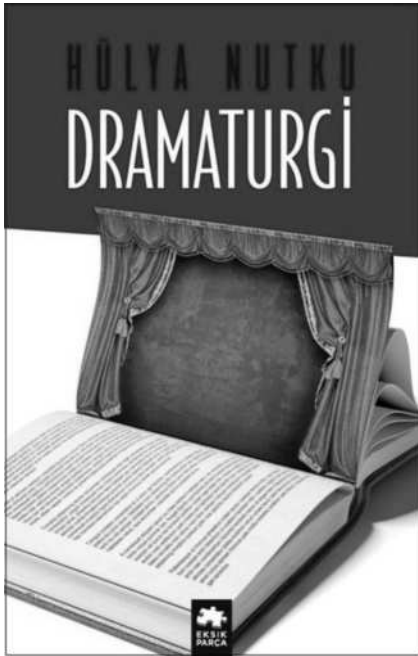
ayrı ayrı yazılır. Bu öyküler içindeki olaylar sıralanır. Olayları oluşturan durumlar ve varsa dramatik anlar belirlenir.

Atmosfer

Oyunun geçtiği zaman, mekan, tür, iklim, konu, karakter yapıları, olay örgüsü vb. oyunun atmosferini belirler. Oyunun genel bir atmosferi olduğu gibi, atmosfer her sahnede değişebilir de. Atmosfer oyunun temposunu ve karakterlerin davranışlarını etkiler.

Aksiyon Çizgisi

Her oyunun bir aksiyon çizgisi vardır. Bu oyunun omurgasını oluşturur. Aksiyon çizgisi oyunun hedefine ulaşmadaki yoldur. Bu yoldaki her engel çatışmaları oluşturur. Bu yolda özellikle karakterlerin ne yaptığı ve neden yaptığı öz-biçim ilişkisi açısından önemlidir. Karakterin gerçekleştirdiği/gerçekleştireceği eylemlerin nedeni olmalıdır.

Oyunun Çatışmaları

Çatışma dramatik bir yapıtın olmazsa olmazıdır. Oyunun ilerlemesi ve ilgi çekici olması içerdiği çatışmalara bağlıdır. Oyunun aksiyon çizgisi detaylıca incelenmeli, her sahnenin ve karakterlerin çatışmaları tespit edilmelidir. Bir karakterin karşısında bir zıt

karakter olması, ana düşünceye ters bir düşünce olması, psikolojik, toplumsal, felsefi ya da çevresel koşulların oluşturduğu engeller çatışmayı ortaya çıkarır. Karakterin hedefe ulaşmadaki eylemine karşı gelen ve onu engellemeye çalışan her şey çatışma yaratır. Aynı zamanda karakter kendisiyle de çelişir ve iç çatışmaları ortaya çıkar. Her iyi karakterin içindeki kötüyü, her kötü karakterin içindeki iyiyi aramak oyuncunun daha iyi oynamasını sağlar.

Karakterlerin Çözümlemesi ve Yaratımı

Oyunun genel çözümlemesinden sonra karakter çözümlemelerine geçmek gerekir. Öncelikle ana karakterler çözümlenmeli, yan karakterlere sonra geçilmelidir. Oynayacağınız karakterin ilişki kurduğu diğer karakterleri de tanımanız karakterinizin etkileşimini ve tavrını belirleyecektir. Bir karakterin çözümlemesini yapmak, onun hayatını irdelemek demektir. Yazar karakterin hayatını ve özelliklerini açık açık vermez. Sahneleme yapacak olan kişiler konuşma örgüsünden yola çıkarak karakterin nasıl biri olduğunu, içinde bulunduğu şartları, ne tür bir yaşantısı olduğunu ve geleceğe dair ne tür planları olduğunu ortaya çıkarır. Bu yaratıma "alt metin" denir.

Karakter analizi yaparken şu sorular sorulabilir: Kim, ne, nerede, ne zaman, neden, nasıl...

Kim?

Karakterin adı, yaşı ve cinsiyeti gibi genel kimliği... Bir insanın adı onun için önemlidir. Oyuncunun oynadığı karakteri özümseyebilmesi için, oyun metninde geçmese bile, karakterinin adını ve yaşını bilmesi önemlidir. Alt metin yaratılırken adların ve karakterlerin tam yaşlarının belirlenmesi önemlidir.

Ne?

Kişinin ilgilendiği iş, mesleği... Bu rol kişisi tip mi karakter mi? Tip genel davranışlara, karakter psikolojik derinliği olan özel davra-

nışlara sahiptir. Tipte dış görünüşe, karakterde ise iç dünyaya (psikolojik derinliğe ve buna bağlı olarak davranışlara) önem verilir. Şu soruları sormakta yarar vardır: Karakterin/tipin amacı ve hedefi ne? Ana çatışması ve yan çatışmaları neler? Hedefine ulaşabiliyor mu? Karakteri anlatan sözü ne?

Nerede?

Nerede doğmuştur? Nerede büyümüş-tür? Bu olayları nerede/nerelerde yaşamıştır?

Ne zaman?

Bu olayları ne zaman yaşamıştır? Ne zaman buraya gelmiştir? Ne zaman karar vermiştir?

Nasıl?

Bu soruyu şu şekilde sorabiliriz: Karakterin fiziksel/biyolojik, sosyal/sosyolojik ve psikolojik özellikleri nasıl?

Fiziksel/biyolojik özellikler; oyun kişisinin görünüşünü, hareketlerini, tavrını, yürüyüşünü, giyinişini, konuşmasını, bedensel becerilerini ve varsa fiziksel kusurunu belirler.

Sosyal/sosyolojik özellikler; sosyo-ekonomik ve kültürel durumunu, ait olduğu sınıfı, eğitimini, politik tutumunu, dinini, milliyetini, çevresel faktörlerden etkilenişini, ilgi alanlarını, planlarını, işini, ünvanını, ekonomik durumunu ve diğer karakterlerle etki-

leşimini belirler. Karakterin birçok sosyal rolü vardır. Bulduğu ortama ve karşılaştığı diğer karakterlere göre gerekli sosyal rolü ortaya çıkar. Dolayısıyla karakterin davranışları bu sosyal rollerle birlikte değişir.

Psikolojik özellikler; davranış kalıplarını ve bu davranışların nedenlerini, düşüncelerini, anlayışlarını, akıl düzeyini, zihinsel becerilerini, baskın duygularını, fobilerini, alışkanlıklarını ve belli etkilere verdiği tepkileri belirler.

Neden?

Yazar bu karakteri neden yazmıştır? Karakter bunları neden yapmaktadır/söylemektedir? Neden bunu yapmaktan vazgeçmiştir? Neden bu mesleği yapmaktadır? Neden parayı çalmıştır?

Neden sorusu aynı zamanda bir kontrol mekanizması sağlar. Karakter hakkında diğer tüm sorulara verilen cevaplara "Neden?" sorusu sorulmalıdır. Cevap mantıklıysa uygulanır. Aksi takdirde yeni cevaplar bulmanız gerekir.

Karakterin Etkileşimleri

Zaman, mekan, şartlar ve etkiler değiştikçe karakterin davranışları da değişecektir. Aşağıdaki etkileşimlerin tümü her sahne için ayrı ayrı değerlendirilmeli ve bu değerlendirmelerin mantıklı olmasına özen gösterilmelidir.

• Karakter-Mekan İlişkisi: Her karakter içinde bulunduğu mekanın bir parçasıdır. Mekanın karakter üzerindeki etkisi davranışlara yansımaktır. Karakterin belirlenen özelliklerine göre içinde bulunduğu mekandan etkilenişi ve bunun sonucunda davranışları belirlenmelidir. Mekan değiştikçe karakterin davranışları değişebilir.

• Karakter-Karakter İlişkisi: Her aksiyonun bir reaksiyonu vardır. Bir karakter diğer karakteri nasıl etkiliyorsa vereceği tepki o etkiye göre olur. Bu etki tepki döngüsü oyun boyunca sürer. Etkiler değişirse, tepkiler de değişir. Bu sebeple her sahne için sürekli değişen bu karakter etkileşimlerini ayrı ayrı tespit etmek gerekir.

• Karakter-Koşul İlişkisi: Koşullar değişikçe etki de değişir, dolayısıyla davranışlar değişir. Bunlar psikolojik ya da biyolojik koşullar olabileceği gibi çevresel koşullar da olabilir.

Karakter ve Sosyal Roller

Bir karakterin birçok farklı sosyal rolü vardır. Kimi insanlar arkadaşlarının yanında (arkadaş rolünde) çok sıcakkanlı ve espriliyen iş ortamında (meslek rolü) çok ciddi olabilir. Bu davranışları belirleyen etken çoğunlukla sosyal rolüdür. Karakter, sosyal rolüne ve etkilenişine göre diğer karakterlerle etkileşime girdiğinde davranışlarında değişim gözlenir. Her karakterin her sahnede hangi sosyal rolüne büründüğünü belirlemek önemlidir.

Oyunun İçindeki Özel Kavramlar

Oyunun konusuna göre içinde yer alan özel kavramları belirlemek gerekir. Örneğin insan psikolojisiyle ilgili bir oyundaki psikolojik kavramların belirlenmesi ve anlamlarının yazılması gerekir.

Teknik Detaylar: Kostüm, Dekor, Işık Aksesuar...

Oyun metninin içindeki teknik detaylar da oyun çözümlemesi sırasında ortaya çıkarılmalıdır. Teknik detayları ortaya çıkarmak için şu sorular sorulabilir:

- Oyun metninde belirtilen dekor parçaları neler?
- Oyun metninde belirtilen özel ışıklar var mı?
- Oyun metninde belirtilen özel müzik/şarkı var mı?
- Oyunda kaç kostüm var?
- Aksesuarlar neler?

Broşür, Afiş, Duyuru

Oyun çözümlemesi yaparken aynı zamanda broşür, afiş ve duyurularda kullanılacak metinlerin ve görsellerin de belirlenmesi gerekir.

30.11.2018

OKURLARIMIZDAN

HAYYALİYUN

*'Bir bucaksız bakışlı uçsuz vahadır gözlerin'
uzun yamandır zamanın ardında
biriken sözlerinin
Arkası gelir elbet bu tufanda
sarımtırak neşeler hayalinde
Gölgesiz kenarında uçurumun,*

*Bir hayal ki
Bir hayli durgun
Bir hayli yorgun*

*ortasında hayret denizinin
kalakalmış özlem tümceleri
Titrecesine
bekler olmuş seni*

*Öylesine durulmalar
Görmek eğrisinde hayatı
Önüme serilmiş kağıttan mesafeler
Ama umut heybesinde siyah gözler
Gülümser gül yüzüyle gökyüzüne*

*Önce bir fotoğraf
Ardından gemiler kalkar
yüreğimize
Limanlı bir kıyıda bakışmalar
Demirlenmiş umuda dönüşür kavuşmalar.*

Ferhat Nitin

tan doğan

Nebze*

*“elma” romanının (enis batur / sel yayıncılık, 2012, istanbul) “yabancı, öteki” başlıklı ilk bölümünün ilk dokuz sayfasını okurken yazdım [bir roman-şi’r etkileşim örneği gibi (her şey şi’re varır ‘ben’de / t.d.)]

ağır ağır yavaş yavaş “dip” diyordu tortu
tanrı siparişiydim sanki anama-babama
söyleyeceđi kim söyledi ‘ben’den önce
‘sınır’ımın ucunda adsız-at’sız bir atlı —h a y: ‘ilk ân’a dörtlünela koşuyor ruhum
yüreğinde karanlığın sırlanmış bir giz —gül-ayna k ü l
hakikât’le kâinat kardeş olamaz
kaybolmuşum-kaybolmuşsun-kaybolmuş...
âr/âf dedim arasına ‘iyi’yle ‘kötü’nün
deme bana n’olur “kesin” [kesinliđi kesmek zâten iş/im) ‘kesin’ de ne)]
bir tek öykü anlatın sıcak ve derin olsun
çizgi’yi kırıyorum nokta’dan küçük
tarih’i unutmalı tâlih ile el ele
odağında ‘merâk’ın incinperi —v a y
it gibi mit doğurmuş ç/ağların günâhı ne: ip yok ‘hayat’ta uç çok <ipucu: ‘h/iç’> kime ne
‘veri eri’yim desem az mı [‘veriselci’yim]
ortada bir şey yok apaçık: herkes rahat mı rahat(sız) olsun
tablolar yapıyor yıkıyorum köz sularda: sâf: affet ben’i anne —böyle değildim değil mi önce
âr/âf dedim arasına ‘var olmak’la ‘varoluş’un
ölmeden önce yandım {yârim bilir –nokta.}
kırık âmâ pusulamın çatlak lâl yönünde güzergâhım gâm: cam ve can ≤‘zaman’ hâlâ hamz
handiyse ‘duvar’ım tuğlasız-renksiz
bir tek roman okuyun kısa ve yalın
“farklı açılarım şaşılığımdan”: şaşkın şâirim
hâlîm hâresinde ‘ışk’ın: ışık’la pervâne
‘perspektif’i pek sevi/yorum —ama ne kelime
loşhoşboş ‘gerçek’ —‘gerçek’i sevmiyorum
‘sis’teyanyanayürürâhmaklar
... kaybolmuşuz-kaybolmuşsunuz-kaybolmuşlar
“künyesiz kimliksiz kişiliksizdir ‘insan’”: şeytan
“bir güzel portre denemesini denesem kırılırdı herhâl kalemim”: zebânî
taranmış saçlarım çok çocuk hâlâ siyâh-bey/az kadîm fotoğrafımda
tortu “dip” diyordu yavaş yavaş ağır ağır
‘kısır’daki s/ağır sultan duysundu gayri derd/im’i
bana “yabancı” de “öteki” de —ne gam
islipusluyaslıpaslı pusulam yitik dedim
ten’imin ter’idir bin bir çuvaldız
‘gölge’yi ‘gece’yi ‘hece’yi seviyorum
bir tek şi’r şi’rleyin irak ve yanık olsun
kâinat’la hakikât (sanırım) kalles

ibrahim ınar

Saya Kim Kirletti?

Bilmediğim bir köşe başında bekliyorum. Her geçen, bir baş çevirip yüzüme bakıyor. Önümde bir araç duruyor. İçerisinde pos bıyıklı, güleç yüzlü birisi;

-Sen misin?

-Evet.

-Niye tek geldin, yanında başkalarını bulamadın mı? deyip gülümsüyor

-Bu seferlik böyle olsun.

-E haydi o zaman, yolcu yolunda gerek. Yalnız yanımızda yer yok, senin için sorun olmazsa arkada otur.

-Tamamdır, sorun olmaz.

Bir sıçrayışta aracın kasasında yerimi aldım. Araba boş yollara doğru devam etmeye başladı. Havada kuru bir sıcaklık var. Hızlandıkça bunaltıcı bir rüzgar tenime işliyor. Etrafı iyice gözlemlemek istiyorum. Sık ağaçlarla dolu patika bir yola giriyoruz. Az ileride orak elinde tarlada çalışan kadınlar... Hınçla vuruyorlar toprağa. Tüm öfkelerini toprağa kusuyorlar sanki. Arkada tozdan bir şey görünmemeye başlayınca ön tarafa doğru çeviriyorum başımı. Bir taraftan su sesi geliyor; çok yakın olmasa gerek. Az ileride yol ayrımında duruyoruz. Pos bıyıklı sesleniyor:

-Siz inin! Ben arkadaşları bırakıp sizi almaya geleceğim.

Başımınla onaylayıp iniyorum. Benimle beraber orta yaşlarda bir kadın iniyor araçtan; yüzünde ince bir tebessümle:

-Merhaba, nasılsın?

-Merhaba, iyiyim. Sen nasılsın?

-Teşekkürler! Arkada zorlanmadın umarım?

-Açıkçası en havalı yer benimdi. Burası o kadar güzel ki insan en ince ayrıntıyı bile kaçırmak istemiyor. Sadece buralara yolumuz düşünce göreceğimiz bu güzellikleri. O yüzden hiç zorlanmadım.

-Vallahi doğru söylüyorsun. Bu kadar güzelliğe insan baka baka doymaz. Bir de onları yaşayınca daha zevkli oluyor tabii. Mesela aşağıda bir dere var. Her sabah uyanınca şöyle güzellene elimi yüzümü yıkar, bir de temiz havayı soludum mu tamamdır! Kendine geldin de-

Ve bir tanesi var ki almış onların kavgasını harmanlamış kendi kavgasıyla. Kendi diliyle "Edi bese!" dediğini duymuşlar en son.

mektir. Neyse, çenem düştü yine! Takip et de oturacak bir yer bulalım. Böyle yol ortasında beklemek olmaz.

Yola son defa göz atıp takip etmeye başladım. Ağır çantasının altında hızla ağaçların arasından tepeye doğru tırmanmaya başladı. Ara sıra kafasını çevirip bana doğru bakıyor, sonra tekrar yola devam ediyordu. Bir ağaca yaklaşıp iki tane elma kopararak:

-Ceylan gibi tırmanıyorsun, helal olsun! Baya acıkmışsındır; al bakalım!

Diyerek elmayı uzattı.

-Teşekkürler!

-Burada oturalım artık. Yoldan çok uzaklaşmayalım. Araç gelirse duyarız en azından.

Onaylayıp ağacın altına oturdum. Elmayı gömleğimle silip yemeye başladım. Çantasını açıp göz gezdirmeye başladı. Besbelli bir şeyler arıyordu içerisinde.

-Nerede bu lanet olası, bir türlü bulamadım.

Çantanın her gözüne iyice baktıktan sonra aradığını bulamamanın verdiği öfkeyle ceplerini karıştırmaya başladı.

-Hay akılsız başım, buradaymış! diyerek iç cebinden tütün kesesini çıkarıp sarmaya başladı. Sardıktan sonra tütün kesesini bana uzatıp çakmağıyla sigarasını yaktı. Sigarasından bir nefes çektikten sonra beni izlemeye koyuldu.

-Vallahi güzel sarıyorsun, helal olsun. Kalem gibi oldu mübarek. Bilsem ben de sana sardırırdım.

-Bir dahakine sözüm olsun.

“O zaman anlaştık, dedi ve ekledi “Niye geldin buraya?”

Bir anlık bir duraksama yaşadım. Belki o an ağzımdan bir çok kelime dökülüyordu, cevap veriyordum. Fakat kafamın içerisinde canlanan sözden çok daha fazla görüntü olduğuna eminim.

Film şeridinden çıkmışçasına görüntüler... Önce yakın geçmişten başlıyor sanki. Tamam, tamam! Hatırladım o yerde yatan kadını. Taybet Ana diyorlardı adına. Hani ölüsü günlerce sokak ortasında kalan, ailesinin hiçbir şey yapamadığı... Ağlamaktan başka...

Onun yanı başında çırılçıplak bedeni teşhir edilmeye çalışılan bir kadın daha var sanki.

Onu gördükçe aklıma tek bir sorudan başka bir şey gelmiyor. "Kimin utanması gerek?" Bütün çıplaklığıyla içlerindeki onursuzluğu, canılığı, kanlarının son zerresine kadar ortaya serdikleri zalimliği gün yüzüne çıkarlar mı? Yoksa bütün temizliğiyle yerde yatan bedenler mi?

Şimdi yoldan bir araç geçiyor. Arkasında bir ip bağlanmış. İpin diğer ucunda insanlık sürükleniyor.

Film şeridi geriye sarıyor. Bir yerlerde barikatlar kuruluyor. Yoğun bir gaz gözlerimi yakmaya başlıyor. Nefes almakta zorlanıyorum. Eli sopalı faşistler karanlık bir sokakta gencecik bir yüreğe vurmaya başlıyor. Kulağında çığlıklar yankılanıyor. "Yeter! Vurmayın artık! Ölüyorum!" Sabah haberlerinden öğreniyorum. Bu çığlıklar sadece ona ait değilmiş. Kimisi 14'ünde düşmüş toprağa. Kimisi gaz kapsülüyle vurulmuş başından. Ve bir tanesi var ki almış onların kavgasını harmanlamış kendi kavgasıyla. Kendi diliyle "Edi besel!" dediğini duymuşlar en son. Yüreğinin orta yerinde bir kurşun yarasıyla düşmüş körpecik bedeni.

Denizin suları yükselmeye başladı. Nerede olduğunu, niçin kaçtığını dahi bilmeden, bir botun içerisinde annesine sımsıkı sarılmış. Sular gecenin karanlığına bürünmüş, hırçınca sarsmaya başladı botu. Ve yine sabah haberleri vicdanımızın derinliklerine dokunmaya yetti. Aylan bebekmiş adı. Her zaman bütün temizliğiyle avucumuza aldığımız su, şimdi bir cinayetin faili. Bir dakika! Suyu kim kirletti o zaman? Belki bir zamanlar atom bombalarıyla Hiroşima'da Aylan bebeğin arkadaşlarını öldürenlerdir.

Issız bir yerden bir kadının çığlıkları duyuluyor. Hıçkırıklar içerisinde bir şeyler söylemeye çalışıyor.

-Yapma! Lütfen yapma!

-Rahat dur! Soran olursa rızası vardı derim. Ne sana ne bana bir şey olur.

Doğru muydu bu duyduklarım? Yoksa kulaklarım bana yalan söylemeye mi başladı?

İşte hala orada bekliyorlar. Ben daha kundakta bir bebek iken almış eline oğlunun gülünç yüzünü bir fotoğrafını hala bekliyorlar. Onlara sorarsan çocuklarını bir daha hiç gülerken görmemişler.

-Hey! Bir soru sordum, nerelere daldın öyle? diyerek gülümsedi.

-Hiç... Aklıma bir şeyler geldi sadece.

Uzaktan bir korna sesi duyuldu.

-Araba geliyor.

Hemen ayaklanıp yola doğru inmeye başladık. Aşağı yürürken yüzüme bakıp;

-Saatlerdir oturuyoruz, adını sormayı unuttum.

Diyerek gülmeye başladı.

-Sahi senin adın ne?

Ardından düşünmeye başladım. Yüzümde bir tebesüm belirdi. Benim adım ne? Kim bilir? Belki başı dik, korkusuzca darağacına yürüyenlerin adıydı benim adım. Belki Deniz, belki Seyit... Benim adım kimi zaman amfilerden sesini yükselten, kimi zaman ezilen bir halkın yanbaşı soluk alan Taylan'ın, belki de bir halkın çığlığına ses olan Sinan'ın adı... Bir bakmışsın Latin Amerika'da diktatörlüğe karşı savaşan, Bolivya dağlarında ölümsüzleşenin adı olmuş adım. Tıpkı Moskova önlerinde Alman faşizmini tarihin çöplüğüne gönderenlerin adı olduğu gibi... Benim adım tam olarak bir kitabın önsözünde dediği gibi, kendi yaşamlarını tüm insanlık için onurlu bir yaşama feda eden 'isimsiz kahramanlar'ın adıydı.

Film şeridinden çıkmışçasına görüntüler... Önce yakın geçmişten başlıyor sanki. Tamam, tamam! Hatırladım o yerde yatan kadını. Taybet Ana diyorlardı adına.

ergül çiçekler

Tuhaf

Bu budala tantana, bu ömür törpüsü, alelaide, ateşten kaçırırçasına tuhaf kararnameler, yasalar, yargılar. Anlıyor insan; devasa kibri, asabiyeti, paranoyayı görüyor, paranoyanın en şaşalısını. Biri var, biri var, birisi için geri kalan herkes budala!

Anlıyor insan, biliyor. Biz derken biz olunmuyor! Anlamak zor değil "Biz" derken "Biz"i düşünmeyenin sahtekarlığını. Hiç zor değil. Bakın göğsünü yırtıyor "Biz" diye bağıra bağıra. Oysa esasında yalnızca bağırıyor "Beeenn!" diye. "Ben" der bazen insan "Biz" olur; "Biz" der başkası "Ben" olur. Çünkü kelimelerde değil esas anlam söyleyen insanın içindedir..

Konuşuyor öylesine rahat ama güvende değil; bu rahatlık karakter bozukluğundan. Özeleştirme havasında. Özeleştirme verdiğini düşündürmek için... "Bir hata yaptık" der ve ekler; örneğin bir kente ihanet ettiğini söyleyebilir. Üstelik rahatça... Çürük domates sattığı anlaşılınca iki büklüm olup renkten renge giren bir manavdan daha rahat. Bir kent ve bir domates! Yani bir gülü kırmakla bir orman yakmanın aynı şey olmaması gibi. Bu olsa olsa kendisi hariç herkesi ahmak yerine koymaktır. Fakat bir yasadır; kendini herkesten akıllı sanan birinin aslında aptalın teki olması. Çünkü sadece böyle biri bu kadar basit davranır. Ve böyle düşünür. "Biz bu hataları yaptık" soyut bir ifadedir. Her nesnenin ve olgunun bir adı olur. Örneğin bir bardağı kırmak hata-

dır. Bir kente ihanetin milyonlarca ihtimali var! Örneklersek: Ormanlarını mi kestirdin, denizini mi doldurdun, en güzel yerlerini üçe beş beslemelerine mi dağıttın, meydanlarını halkına mı yasakladın, parklarına kışla görünümlü AVM mi yaptırmaya kalktın, vs, vs, vs...

Diyor insan, diyor ki; iyi ki varsın Kuzey Rüzgarı! Ne hoş duymak senin sesini. Söylesene yok mu bu tantananın bir sonu? İlla sağır mı olmak gerek? Bay tanrı ve bir yığın yalakaşı kaymak tadı verdi artık. En iyisi dinlemek sadece senin sesini Kuzey Rüzgarı. Çünkü bu en güzel seçenek.

Tuhaf! İnsan tuhaflığını görüyor. Doktor dert yanyor hastasına! "Sorma! Sol yanımda bir sızı, bir sızı..." Hasta bakıyor doktorun suratına, yüzünde bir dolu soruyla ancak doktor sormuyor, habire anlatıyor. "Hiç unutmam küçükken kızamık olmuşum." Bu arada hastalar bekliyor uzunca bir kuyrukta ve uzadıkça uzuyor kuyruk sağlık kapısında! Kan tükürüyor öksürürken, orta yaşlı bir kadın, ortasında sıranın. Hademe çıkıyor ona öfkeyle: "Kirlenmesene yeri kardeşim, daha yeni temizlemiştin!" Doktor karışıyor işe ve uzaktan bağırıyor büyük bir ciddiyetle: "Ne oluyor orada? İki kelime ettirmediniz bana. Bir peçete verin bayana, hanımefendi siz de sıranızı bekleyin ve öksürmeyin öyle kafanıza göre!.." Sonra dönüyor önündeki hastaya: "Benim otomobili değiştireceğim, bunun rengini beğen-

medim de..." Üç aylık ömrü kalmış pankreas kanseri hastanın, hepi topu üç ay! Ve dakikalar çalıyor onun kalan kısacık hayatından doktor, hiç utanmadan!..

Tuhaf, ağaçlar çukurlara gömüyor bahçıvanları. Baharda dallarını budayacaklar. Belki bir çiçek açar, hani solda olanı... Kütahya'nın bilmen ne köyünden, asgari ücretli, evlenememiş parasızlıktan. Ah bir de yaşayabilseydi şu gömüldüğü çukurda!

Küfrediyor trafik lambaları; gelene geçene, özellikle yoksullara. Yol kesip haraç alıyorlar. İnsan deli oluyor bu küfürleri sineye çekenleri gördükçe, fakat fırsatını kolluyorum. Hele bir teki sövsün de bize, bakın nasıl devriliyormuş koca heybetiyle, boylu boyunca, karanlıklara.

Biz de yoksuluz, biz de fukara... Üç yıl ıktır ayaklarımızdaki ayakkabılar. İki sene daha giyeriz onları. Hadi, bize de sövün trafik lambaları! Hadi, yolumuzu kesip haraç isteyin! Yapın bunları, yapın ki görsün dünya alem; nasıl yıkayıp temizliyormuş bunca irini, barut ateşi!..

Bir çocuk şeker yerine ısıyor dinamit lokumunu ve şaşırmıyor kimse buna. Öyle ya, ne doğru ki bu imam-hatip memleketinde, bu da yanlış olsun? Ama budala hala aynı inatla davranıyor donmuş gibi. Davranıyor her şey yolundaymış gibi ve istiyor ki inanılsın buna. Ama geçti o yenilmez adam pozları. Düdü başkasına ömür biçmek, bugün çanlar çalıyor kendisi için. Bir de sevmiyor bizi; önceden içten içeydi, şimdi açıktan. Sanki çok da umrumuzdaydı. Yaratamadı ya, mani olduk ya, sağırklar, körler, dilsizler ülkesini yaratamadı ya, şimdi çıldırtıyor haykıran yüreklerimiz onları, delirtiyor. Şimdi tekrar güçlü pozunda; dünyanın merkezi, kainatın kabil-alimi ve be-

kanın ustasıymış gibi. Ne güzel şeymiş sevilmenin böylesi, mutlu ediyor insanı. Boşa yırtıyor boğazını bu eski zaman yobazı. Çaresiz şimdi, çaresiz, ona derin bir çukur açarken 'kapitalizmin mezar kazıcıları' ne 'kubbeler miğfer' oldu ne 'minareler süngü'. Olsa olsa ancak birer mezar taşıdır şimdi. Her tepeye diktirdiği bu acı hilkat garibeleri!..

Sadece onu seveceğiz. Sadece güzel olanı, doğruyu, insanlığın gelecek ülküsünü. Seni değil. Senin gibileri değil adını söylemek istemediğimiz tuhaf şey. Bir nebze bile olsun seni değil, çatlak ayna, dedektif göz, ihbarcı yüz, yılışık resim, saçma spot ve her şeyi bildiğini sanan cahil, ukala, seni değil! O küçümsemediğin damlalar dönüştüler sessizce okyanuslara. Şimdi senin için geliyorlar. Sizin için! Kabararak dev dalgalarca, taşarak kıyılarından, üstü köpük azgın ve başeğmez... Derinlerde tsunami vakti geldi; sular karaya vuracak. O damlalar her parça toprağı kaplayarak... Vaktin varken bağır istediğin kadar. Zaten elinde kalan bir bu. Bağır şimdi bağırbildiğince, ama bil ki nafile, diğer yaptığın her şey kadar!

Sadece seni seveceğiz mavi gök, kızıl gün, sadece seni insanlığın gelecek tutkusunu.

"Çanlar sizin için çalıyor. Çünkü artık 'yaşam bizden yana!'"

emel

Narayama

Narayama Türküsü bir örnektir.

Bir meseleyi anlatmaya veya anlamaya çalışır iken örnekleme tercih edilen bir yöntemdir. Örnek, etimolojik anlamı ile model, insanın, anlatılan ile semantik bir bağ kurmasını sağlar. Aslında örnek, tanıdık olandır ve tam da bu nedenle yaşamımızı kolaylaştırır. İnsanlığın “olaylı” tarihinde, birbiri içinde beliren, gelişen süreçlerin kavranmasını kolaylaştırmak için, Narayama Türküsü iyi bir örnektir -tıpkı köleci toplumu Babil Köleci Toplumu’ndan ya da feodalizmi Avrupa’dan okumak gibi.

19. yüzyılda, Japonya’da yüksek bir dağ köyünde geçen film, bütün anlatılar gibi bize sınırı çizilmiş bir zamanı gösterir. Narayama Türküsü, (Orjinal adıyla, Narayama-bushi kô) bu yönüyle, Japonya’nın tarihinde ayırt edici sayılabilecek bir sürecini izletir.

Çin’deki feodal ilişkilerin ilerleyişi, ekonomik gelişmeler ve buna bağlı olarak gelişen kültür Kore ve Japonya’ya uzanır. Bu iki ülke, ilkel topluluk sisteminden hemen sonra, köleci aşamayı atlayarak feodalizme geçer. Japonya’da feodal ilişkiler 4. yüzyıldan itibaren belirmeye başlar. Uzun bir dönem kölelik olgusu devam eder ancak köleler üretimde önemli bir yere sahip değildir.¹

Japonya, bu etkileşim sonucu, ilkel topluluk döneminden feodalizme geçer.

Narayama Türküsü filminden bir sahne...

...

Hikayenin geçtiği köyde kıtlık vardır. Ataerki toplum düzeni yerleşiktir. Kadınlar mehir karşılığı evlendirilirler; bu bir satış sözleşmesidir esasen. Kadın, bu sözleşmenin konusunu oluşturan maldır. Erkek bebeklerin ölümüne terk edildiğini görürüz. Yaşamsal bir ihtiyaca karşılık gelmeyen neredeyse her şey yok edilir. 70 yaşına gelenler, Narayama isimli dağa çıkıp ölümü beklerler. Hırsızlık yapanlar diri diri gömülür. Tüm bunlar yaşanırken gözetilen şey topluluğun yaşamsal çıkarıdır. İyi bir örnek olmasının temeli budur. İlkel topluluktan feodalizme geçen Japonya ve kültürünün şekillenişini izleriz aslında. Son kertede alt-yapının üst-yapıyı belirlediği sınıflı toplumların hikayesidir Narayama. İçinde, yerleşik ataerki kültürün yanında ilkel topluluk geleneklerinin kalıntıları vardır. Ataerki vardır, ancak yaşlılık ile saygınlık arasındaki pozitif korelasyonu da görürüz.

Filmdeki esas karakter Orin, 70 yaşına girmek üzeredir. Annedir, ninedir. Orin aslında yarı-doğal ekonomik ilişkilerin olduğu bu köyde, ev ekonomisinin merkezindeki insandır, kadındır. Doğayı tanır. İşbilir. Sözü dinlenir.

Narayama'ya çıkmadan önce büyük oğluna bir eş bulur ve tüm bildiklerini ona öğretir.

Narayama'da toplumsal ilişkilerin, daha çok "insan ile şey arasındaki ilişki"² halinde olduğunu izleriz. Türkçeye "ırgat" olarak çevrilen bir sınıfsal tabaka da karşımıza çıkar. Köle denemeyecek kadar özgür, özgür denemeyecek kadar bağımlı ve toplumsal yaşamdan yalıtılmıştır. Doğal olarak, mülkiyet sahipliğinden dışlanan ırgatlar açısından, geleneklere ve kurallara -hukuka- bağımlılık ve haklara tam sahip olamama ekonomi dışı zoru doğurmuştur.³ Bu çıkarım Narayama'da karşımıza; bağlı olduğu evin kurallarına uyma, emirlerine itaat etme, çalışma zorunluluğu gibi zor biçimleriyle karşımıza çıkar.

Bu film, farklı konular üzerinden sinematografik bir okumayla pekala değerlendirilebilir. Diğer yandan hikayenin, evrenin varoluşu ile başlayan kozmik takvimin⁴ son günü olan 31 Aralık ve 23:59:58 saatlerinde gerçekleştiğini bilmek, Narayama'yı iyi bir örnek yapar.

İnsanlık tarihi, iki kelime kullanarak tarif ettiğimiz en dehşetli görüngülerden biri. İçine binlerce yılı sığdırmaya devam ediyor ve edecek -dünyada yaşayan son insan ölünceye dek.

OKURLARIMIZDAN

ARDINDA KALAN

*Giderken kuşlara bırak beni
Suretimden dökülsün sessiz çığlıklar
Giderken vakti kalmamış kentlere yık beni
Limelenmiş coğrafya gibi koksun etlerim
Giderken düşlere uyut beni
Boynumun eğriliğinden aksın nefesin
Giderken kör kuyulara at beni
Ölümümü kutsayan mavi bir pencere olsun
Giderken saçlarına savur beni
Rüzgara akıp giden kokun ağırlasın
Giderken gecenin karasına sar beni
Çocukluk korkularına bir mayın telaşı düşsün
Giderken dağlara vur beni
Esir düşeyim gurbeti uzun Köroğlu'na
Giderken doğu limanlarına demir at beni
Kıyısız kentlerin tuzuna düşsün bedenim
Giderken çocukluğundaki masallara oku beni
Bir varmışla başlayan evvel zamanlarım olsun
Giderken...
Gitmesen olmaz mı?*

Şükrü Çiftçi

² Onur Karahanoğulları - Lenin ve Hukuksal Sorunlar - sayfa 1

³ Lenin ve Hukuksal Sorunlar syf 3

⁴ Cosmos Belgeseli- Carl Sagan/Neil deGrasse Tyson

zindan türkü söylüyor

Sessizlik, Çığlık ve Kavga

Küçük yaşına rağmen kocaman bir yüreği olan Çınar Amed'e

Belki de birçok şeyin en çok farkında olan oydu. Neden mi böyle başlıyorum? Çünkü genelde anlam veremediğimiz bazı isteklerle çıkıyordu karşımıza, çay eşliğindeki sohbetlerimize. “Hiçbir şeyin farkında olmaması güzel, fazla etkisinde kalmayacak” cümleleriyle konu oluyordu. Bizce farkında değildi olanların, istekleri de tam bu sebeple anlamıyordu.

“Boydan ayna istiyorum” diye tutturmuştu bir keresinde. Bizim için anlam ifade etmeyen boydan ayna, onun en büyük isteklerinden biriydi. Kendi boyunu görmek istiyordu. Ayaklarına eğilerek değil, boydan bir ayna ile bakmak! Sandığımızın tersine dört yıllık yaşamına çok şey sığdırmıştı. “Dört yıllık yaşama ne sığdırılmış olabilir ki” demeyin hemen. Hapishanede büyüyen bir çocuk olsaydınız çok şey sığdırabilirdiniz küçük ömürlerinize.

Daha üç yaşındayken sayım dayatmasıyla karşılaşmıştı Elazığ Hapishanesi'nde. ‘Heval’leri merdivenlerden atılmış, hepsi de onun ayaklarının dibine düşmüştü teker teker.

Daha üç yaşındayken sayım dayatmasıyla karşılaşmıştı Elazığ Hapishanesi'nde. ‘Heval’leri merdivenlerden atılmış, hepsi de onun ayaklarının dibine düşmüştü teker teker. Kendini en çaresiz hissedeni o olmuştu.

Kendini en çaresiz hissedeni o olmuştu. Hafızasına öylesine derin kazınmıştı ki bu olay, sayım için kapı her açıldığında çaresizce koştu saklanacak yer aramıştı. Sonrasında neden böyle kaçıştığını sordüğümde, “Elazığ gibi olacak diye” cevabıyla karşılaşmıştım. Aldığım cevap karşısında kendi derin sessizliğimde boğulmuşum.

Bir vakit, haberler izlenirken, minicik adımlarıyla merdivenlerden inip gelmiş, çocuk kanalı izlemek için ağlamaya başlamıştı. Bu hareketi karşısında şakayla karışık “Heval Çınar” demiştim, “dünyada senin yaşındaki çocuklar katledilirken, böyle saçma şeyler için ağlamayı hiç doğru bulmuyorum.” Ağlamayı bırakıp büyük bir ciddiyetle “Birlikte izleyelim haberleri” demişti. Elbette onu bu kadar ciddi olmaya iten büyük etmenler vardı. En büyük etmen ise neredeyse iki yıldır yaşitlarıyla sohbet ve oyununun olmayıştıydı. Bütün sohbet ve oyunları büyükleriyleydi. Ciddi bir ortamda olduğunun her zaman farkındaydı, bu sebeple de en az büyükleri kadar ciddiydi.

Ciddi olamadığımız bazı zamanlarda o bizi ciddiyete davet ederdi. Yüksek sesle konuştuğumuzda onun isyanlarıyla karşılaşırdık. “Hadi susup kiptatlarınızı okuyun. Kiptatlarınızı bitirmezseniz, evinize gidemezsiniz!” Bizi evimize gidememekle tehdit ederdi, çünkü onun en büyük özlemi evine ve kardeşlerine dairdi. Bir evin nasıl olduğunun merak ve heyecanıyla sorardı annesine; “Anne, bir gün bizim de evimiz olacak mı?” Annesi zaten bir evlerinin olduğunu söylemiş ve yeni bir soruyla karşılaşmıştı; “Peki evimizin anahtarı da olacak mı?” Bu soru annesinde Çınar'ın yüreği kadar kocaman bir şaşkınlık yaratmıştı elbette. Sorduğu sorunun anlaşılmadığını düşünerek açıklamaya girişmişti hemen. “Yani anne, istediğimiz zaman girip çıkabilecek miyiz? Pikniğe gidebilecek miyiz mesela?” Olumlu cevap alınca da bir pikniğin hayalini kurmaya koyulmuştu. “Pikniğe gideceğiz, salıncak kuracağız, sen beni sallayacaksın, sonra ben gidip sana rengarenk çiçekler toplayacağım.”

Öyle ki sırf annesine çiçek getirebilmek için hapishaneyi ayağa kaldırmışlığı olmuştu. Birkaç aydır gittiği kreşten dönerken tüm renkleriyle gelen baharı ve rengarenk çiçekleri görmüştü dışarıda. Koşarak gidip bir çiçek koparmıştı. Onun tel örgüler arkasında hapsedilmiş hayallerinden habersiz olanlar elindeki çiçeği alıp çöpe atmışlardı. Doğayla bağ kurabileceğimiz her türlü şey yasaktı çünkü. Peki küçücük bir çocuk ‘yasak’tan ne anlardı? Onun dünyasında ‘yasak’lara yer var mıydı? Çiçeğin çöpe atılması ile birlikte adeta kıyamet kopmuştu. Yarattığı yankıyla tüm sesleri işkenceye dönüştüren koridorlarda bir çocuk ağlaması sonsuza uzanmıştı. Bu ağlama sesi hepimize tanıdıktı. “Çınar'ın ağlaması!” Büyük bir öfkeyle ve tedirginlikle kapıya yönelmiştik. Kapı aniden açılmış, Çınar içeriye girmiş ve yine aniden kapanmıştı. Her şey bir ‘an’dan ibaretti. Çınar'a, neler olduğunu sorduğumuzda olanları anlatmaya başlamıştı gözlerinden dudaklarına süzülen gözyaşları içinde. Onu yarın yeni bir çiçek koparabileceğine ikna etme çalışmalarımıza öfkeyle yanıt vermişti: “Ama ben onu anneme getirecektim!” Seslerin amansızca yankılandığı dört

duvar derin bir sessizliğe gömülmüştü. Yaşından büyük cevaplar vermek alışkanlık haline gelmişti onda, derin bir sessizlik yaratmak da bizim alışkanlığımız olmuştu kuşkusuz, kötü bir alışkanlık.

Derin sessizliği kırmanın öyküsüdür bu. Çınar Amed'in bizden başkalarına duyuramadığı özlem çığlıklarını dört duvarın ardına taşımamanın öyküsü... Artık sizler de duydunuz onun çığlıklarını. Ne yapacaksınız peki? Sessizliği mi büyüteceksiniz, yoksa Çınar'ın özlem çığlıklarını mı? Elbette onun çığlıklarını büyüteceksiniz! Bir sebebiniz daha var artık kavgada... Dört duvarın yıkılmasını bekleyen yüzlerce çocuk var tel örgülerin arkasına hapsedilmiş! Onlar için hayal ettiğimiz, yaşanabilir dünyayı kurmak için yürüyelim!

Doğa Yılmaz

OKURLARIMIZDAN

RÜYA KUŞU

*Küçük ölü kediler
Çok canlı karıncalar
Yaprakları doldurup
Uçuran rüzgâr*

*Dutları bekliyorum
Her öğlen,
düşüşlerini
Omuzuma ve ayaklarıma
Ağaçları hissediyorum
Konuşan bir heykele dönüştüğümü*

*Yüzümde dut ağacının
Rüzgârla dövüşü*

İlayda Vurdum

okur

Arayış

Mehtap suya daldığı noktadan ayaklarına kadar ulaşıyor, yumuşacık kumsalın üzerinde ileri geri oynaşan sulardan fırsat buldukça ayak bileklerini öpüyordu. Yaşamla ölüm arasında 'gel-git'ler gibiydi mehtabın ve suyun temasları. Kendisi gibiydi; gelmiş ve gidiyordu. Nereden geldiğini bilmiyordu ama suya gittiği kesindi.

Tarihin cevapsız sorularıydı beyninin kıvrımlarını yoran. "Sahi, nereden geliyorum?" diye içinden geçirdi birden, beyninin ona oynadığı sanrı nöbetleri arasında. Bir o kadar yakın bir o kadar uzak bir cevap geçiyordu zihninde. Daha da derine gitmeye başladı suyun maviliğine ve aradığı cevaba. Suyun maviliği, öylece zihninde gökyüzü maviliğine dönüştü. Gökyüzünün maviliğini hissetti yüreğinde. Dayanılmaz bir hal almıştı, bulanıklaşan cevap. Ansızın bir düşten uyanır gibi, dört tarafı belirsizliklerle çevrili imli bir coğrafyada buldu kendisini. "Burası da neresi böyle?" diye geçirdi içinden. Daha önce duymadığı bir ezgi duydu. Ezginin geldiği yöne çevirdi yüzünü. Karşısında ağaçlardan bir kapı gördü. Heyecan ile kapıya yöneldi. Kapıdan içeri girmeye cesaret edemiyordu. Lakin elinde olmadan kapıya yönelmesine de anlam veremiyordu. Kapıdan içeriye girdi. Bir tarafında uçsuz bucaksız nehir, bir tarafında

sıra sıra ağaçlar uzanıyordu. Yürümeye başladı. Duyduğu ezgi daha da belirgin bir hal aldı. "Neresi burası?" "Nasıl geldim?" "Nereden geldim?" "Kimdim ben?" soruları ile boğuşmaya başladı. Kendisini en çok yoran belki de buralara getiren soru; kim olduğuydu.

Tarihin tozlu sayfaları sırasıyla gözlerinin önünden geçmeye başladı. Lilith'in bitmeyen isyanı, Havva'nın günahkârlığını gördü Adem'in gözlerinde. İlk savaşı, ilk yenilgiyi gördü. Artık kulağına gelen ezgi daha da anlam kazanmaya başladı. Korkusunu da yenmişti artık. Daha bir cesaret ile yürümeye başladı insan elinin var ettiği bu coğrafyayı. Ortadoğu'da bir köle pazarında Ezidi, Asya da bir otel odasında Taylandlı, Afrika'da bir sünnet odasında Cibutili oluyordu. Tarihin tozlu sayfalarında gözleri bağlanmış adalet sembolü oluyordu sonra. Kulağına gelen ezgiyi anlıyordu artık. Aden Bahçesi'nden bu yana duyduğu ezgi, 'KADIN' diyordu kadim dillerde ona. Artık kim olduğunu görüyordu yüreğinin aynasında. Tanrının yeryüzüne gönderdiği ve herkesin unuttuğu bir din oluyordu. Ve kadın oluyordu Mehtap, suya daldığı noktadan doğrulup kâinatı yeniden doğururcasına...

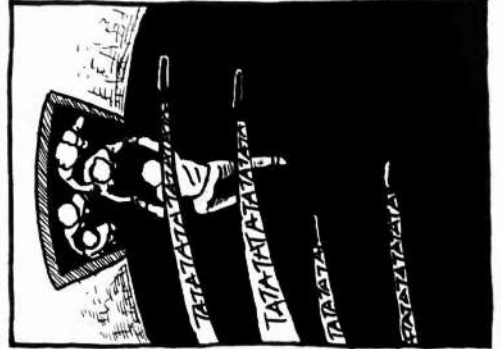
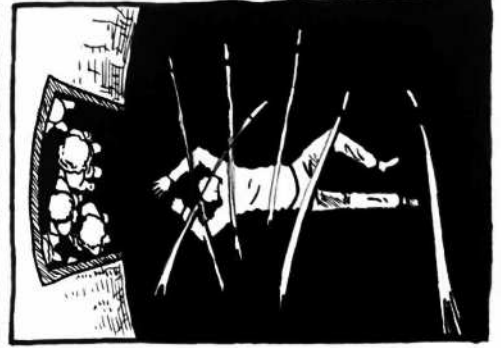

TUTSAKLAR HERKESE HABER VERENE KADAR SİLAH SESLERİ DUYULMAYA BAŞLAMIŞTI.

ASKERLER MALTAYI İŞGAL ETMİŞLERDİ, TEK
TEK KOĞUŞ KAPILARINI TARAYARAK İLER-
LİYORLARDI.

O SABAH SALDIRININ BAŞLADIĞI BİRGÖK CEZAEVINDE KİMİ ÖRGÜTLER KOŞULSUZ TESLİM OLUŞ, YENİLGİYLE ÇIK- TILAR. AMA GERİNE KALAN TUTSAKLARIN, CESET TORBALARIYLA GELEN BU KATİLLERİ ELLERİ KOLLARI BAĞLI İZLEMeye NİYETLERİ YOKTU.

ERKEKLERİN GELDİKLERİNDE ÇALDIKLARI ZÜL SALDIRIDAN SONRA BOZULMUŞ, KADINLAR TARAFINDA SÜREKLİ ÇALIYORDU.

BOYRAMPASA'DA O ZİLİ EN ÇOK ÇALANLARDAN BİRİ MURAT ÖRDEKİ'YDİ

KADINLARIN BÖLÜMÜNDE
BİR KOĞUŞU YAKMIŞLARDI.

AYNI ZAMANDA UZUN
SÜRE NE OLDUĞUNU
ÇEREMEMİZİMİZ
KİMYASAL MADDELERİ
SALTIYORLARDI.

NİLÜFER, KALKI
KOĞUŞTAN ÇIKAMAMIZ
LAZIM!

YANARAK
ÖLECEBİZ
BURADA,
KALK!

O KOĞUŞTAN SAĞ ÇIKANLAR-
DAN BİRİ HACER OLACAKTI.
HACER'İN YÜZÜ 19 ADALIK'IN
SİMGESİ HALİNE GELECEKTI.

ALTI KADIN O KOĞUŞ-
TA YANARAK CAN
YERDİ. ATIKLARI
KİMYASAL BAZILARININ
BEDENLERİNİ ERİTMİŞTİ.

ÂLEV ALMIYORLARDI AMA VÜCUT-
LARI OLDUĞU YERDE ERİYORDU.

AHH!

PAT

HACER!
HACER
DÜŞTÜ!

GERİ DÖNÜN
LANİO KOSUŞA
CESEDİNİZ GİRER
YOKSA!

DAYAN
YOLDAŞ,
DAYAN!

ÇABUK
İENE
YETİŞTİ-
RİN!

BENİ İYİ DİNLE YOLDAŞ, YOLDAŞLARI-
MA SÖYLE. BÜTÜN YANLIŞLARIM,
ZAAFLARIM İÇİN ÖZÜR
DİLİYORUM, HERSİNDEN!

SUS!
GÜCÜNÜ BÖY-
LE KONUŞARAK
TÜKETME!

HAYIR! ASIL ŞİMDİ KO-
NULMALYIM. BAZI İN-
SANLARIN KALBİNİ KIR-
DIM. VEREMEYECEKLERİ
ŞEYLER İSTEDİM ON-
LARDAN. BENİ
AFFETSİNLER.

NE OLURİ
HARCAMA
GÜCÜNÜ

EN ÖNEMLİDİNİ
EN SONA SAKLADIM.
ONU KORUYUN.
ANLADIN MI
YOLDAŞ? PARTİYİ
KORUYUN!

BU DUYDUĞUMUZ
DÜĞÜN ALAYININ
SESİ, SAVAŞIN
TÜRKSÜ!

TATAKTAKTAKTAAATATAKATAKAKAKAAAAATAATTAAT

DEVAM EDECEK...

açelya kızgın

Mercimek Çorbası

Gün daha yeni batmış, karanlık kavuşmuştu. Annem ve babam, yakın zamanlarda hastalanan babaannemi ziyarete gitmek için hazırlanıyordu. Annem, mutfakta önceden yaptığı yemekleri sefer taslarına yerleştiriyor, bir yandan da bize mercimek çorbası kaynatıyordu. Ocağın hemen yanındaki duvara yaslanmış onu izliyordum. Tencereden gelen sıcak ve hoş kokulu buharla ısınıyordum. Baharat kokusu burnuma doldukça garip bir güven duygusu içimde dört dönüyordu. Annem, hazırladığı çorbayı üç tase pay etti, tasları sofraya koydu. Çorbanın dumanı uzun süre daha tüttü. Babam kapı eşiğinde beklerken “İki saate kadar döneriz.” deyip kardeşlerimi bana emanet etti. Ben de evin ablası olmanın verdiği gururla “Gözünüz arkada kalmasın,” diye karşılık verdim, “ben bakarım kardeşlerime.”

Üç kardeş: Ahmed, Firaz ve ben. Ben evin hem tek kızı hem de en büyüğüyüm. O yıl kafama koydum okuyup doktor çıkmayı. İnsanlara nasıl bir hayırım dokunur diye düşünüp dururdum. Bazen öyle çok düşünürdüm ki geceleri karmakarışık rüyalar görürdüm. Firaz, dokuzuna yeni girmişti. Pek cesurdu. Düşüp başını yarmıştı bir defa, yine de ağlamamıştı. Babam onu “deli oğlum” diye severdi. Ahmed, altı yaşındaydı. Kendi isteğiyle bir lokma geçmezdi kursağından. Sürekli hasta olur, öksürüp tıksırırdı. Çakır gözleri hem yorgun hem kurnaz bakardı. En

sevdiği oyun saklambaçtı. Üçümüz bir odada yatarız. Annem ve babam, evden çıktığında da biz üçümüz yine birlikteydik.

O akşam Ahmed çorba içmemekte yine ısrar ediyor, ben de elimdeki kaşığı zorla ağızına sokmaya çalışıyordum. Firaz, bizi seyrediyor, Ahmed önündeki tase burun kıvırdıkça ona bağıyor, ne kadar şımarık olduğundan yakınıyordu. El birliğiyle Ahmed’e bir tas çorbayı içirdik. O da bizimle mücadele etmekten bitap düşünce koltuğa uzandığı gibi uyuya kaldı. Üzerini örtmek için battaniye almaya annemlerin odasına girdiğimde odanın sol kenarındaki yatak dikkatimi çekti: Yaslı olduğu duvarı ayakta tutuyor gibi gözükiyordu. Sanki o yatak orada olmasa duvarlar sırayla üstümüze yıkılacak, ev yerle bir olacaktı. İçim bir tuhaf olmuştu. Salona döndüğümde Firaz’ı camdan dalgın dalgın bakarken buldum. “Nerede kaldılar?” diye sordu ben elimdeki battaniyeyi Ahmed’in üzerine örterken. Renk vermemeye çalıştım ama ülkede bir yıl önce başlayan karışıklıklar aklıma geldikçe beni de bir titreme alıyordu. İlk olaylar ülkenin güney ucu olan Dera’da başlamıştı. O zamanlar babam, bu olaylara “saman alevi” benzetmesi yapıp yakında son bulacağını iddia etmişti. Ancak daha birkaç ay önce Halep’te, yanı başımızda, yaşananlar babamın haksız olduğunun kanıtıydı. Düşündükçe içimdeki huzursuzluğu saç diplerime kadar hissediyordum. Kapının çalmasını bekledim; ancak na-

file, evin içindeki sessizlik büyüdükçe büyüdü.

Saat on iki olmak üzereydi. Babamın bahsettiği "iki saat"ın üstünden bir buçuk saat geçmişti. Firaz'ı uyumaya, sabah olduğunda annemler dönmezse karşıdaki komşudan babaanneme telefon etmeye ikna ettim. Ben de salonda Ahmed'in uyuyakaldığı koltuğun karşısına uzandım. Bacaklarımda bir sızı vardı. Titrek ve hâlsiz... Gözlerim dört duvar arasında dönüp duruyordu. İçeriye perde arasından giren dolunayın ışığı sızıyordu. Arada bir cızırdayan soba, annemin geçen kış işlediği beyaz danteller, eski ahşap sehpa, babaannemin gençken dokuduğu kilim... Her şey yerli yerinde olmasına rağmen hiçbiri eskisi gibi değildi. Her biri yabancıydı. İlk kez etrafa bu gözle bakmıştım. Bu dört duvar arasında daha önce hiç bulunmadığımı sandım.

Sabaha karşı kapının sesine uyandım. Annemle babamın sağ salim eve geldiklerini düşününce bir anlığına ferahladım, pirüpak oldum. Kapıyı benden önce odamızdan koşarak çıkan Firaz açtı. "Neredeydiniz?" diye serzenişte bulunmaya başlayacaktı ki kapıdaki annemle babam olmadığını gördü. Sözü yarım kaldı. Gelen bir polis memuruydu. "Melek'le Yusuf'un çocukları siz misiniz?" Kâbus görüyor olmadığımıdan emin olmak için yüzüne uzun uzun baktım. Kahverengi gözlerinde mahcup bir ifade vardı. Bo-

ğazım düğüm düğüm oldu. Bağırarak olsam sesim bir ıslık gücünde bile çıkmazdı. Polis memurunun soruyu yinelemesiyle göz çukurlarıma birer damla yaş gelip yerleşti. İmdadıma Firaz yetişti. Kısık bir sesle "Evet," dedi. "Evet, biziz."

Apar topar merkeze götürüldük. Orada bize olanları kim anlattı, nasıl anlattı da ben annemle babamı bir daha göremeyeceğimi öğrendim, hatırlamıyorum. Eve dönerken bindikleri aracın bir uçak tarafından bombalandığı söylendi bize. "Öldüler!" dediler. Sonrası da... Bağırmaktan ciğerlerimin acı yanıışı, boğazımın parça parça oluşu... Firaz'ın annemle babama haykırışı, "Neredesiniz?" diye soruşu, tekrar tekrar soruşu... Ahmed'in gözyaşları içinde dizleri üstüne yıkılışı, kıpkırmızı suratı, kan çanağı gözleri... Her biri bıçak gibi saplandı beynime.

Bir haftaya kalmadan Hatay sınırında yaşayan halamızın yanına gönderileceğimizi öğrendik. Halam uzun yıllar evvel, ikinci kocasıyla evlendikten sonra yerleşmişti Hatay'a. Bayramdan bayrama görüşürdük. "Evimizi bırakmam!" dedim. Annemler buradayken olmaz! Bilmediğimiz yerde ne yaparız? Ölürüm de gitmem! Ağladım sürekli. Kararlı olduklarını gördükçe ağladım durdum. Yine merkeze gittiğimiz günlerden biriydi. Yaşlı sayılabilecek bir polis memuru gelip yanıma oturdu. Kır saçları alnına düşüyordu. Göreni

şefkatle saran ince bir çehresi vardı. İçimde sonsuz bir güven duygusu oluştu. "Ahmed oyun oynamayı sever mi?" Maksudını anlayamadım. Hafifçe, biraz da korka korka, başımı "evet" anlamında salladım. "Ahmed sizin evin önünde oyun oynayabilir mi peki?" Bu soruya cevap gerekmezdi. Bir yıldır bırakın çocukların sokakta oyun oynaması, sokağa çıkmaları bile tehlikeliydi. Ağlamam ancak durdu. Polis memuru konuşmaya devam etti. Hatay'da bize daha iyi bakılmış. Kardeşlerim korkuyla değil oyun oynayarak büyümüş. Orası evimiz olmuş...

Halamlara gidene kadar karşı komşumuz Ruksan Teyze bize evini açtı. Ahmed'in yaşıtı bir oğlu vardı, Rafii, onunla birlikte yaşıyordu. Gün içinde eve çoğunu tanımadığımız bir sürü insan geliyor, bize "Başınız sağ olsun!" demeye oturup saatlerce "Hem öksüz hem yetim kaldı yavrucaklar!" diye ağıt yakıyorlardı. Ağıtları arasında kimi çay kimi kahve içiyordu. Bize acıyarak

bakıyorlardı. Kapı her çaldığında içimde yeşerip içeri yabancı insanların girmesiyle son bulan o acınası umudu Firaz'ın da gözlerinde görüyordum. Annemle babamı özlüyordum. O akşam yemek saati geldiğinde Ruksan Teyze içeriye elinde bir tencereyle geldi. "Size mercimek çorbası yaptım, sıcak sıcak içersiniz." dedi. Ben ablaydım, annem ve babam kardeşlerimi bana emanet etmişti, güçlü durmam ve onlara örnek olmam gerekiyordu ama yapamadım. Sofradan kalktığım gibi dışarı fırladım. Koşar adım kapıya yürürken içeriden gelen sesleri duyabiliyordum. Ruksan Teyze'nin "Yoksa çorba sevmez mi?" sorusuna Ahmed cevap vermişti: "Annemin yaptıklarını çok severdi."

Ertesi akşam Ruksan Teyze bizi otobüse kadar uğurlamaya geldi. Bineceğimiz otobüs insanı ürkütecek kadar eskidi, büsbütün hur-

daya çıkmıştı. Otobüs şoförü esmer tenli bir adamdı. "Acele edin, birazdan kalkacağız." Sesi aynı babaminkine benziyordu. Firaz ve Ahmed tepki vermeyince ben de bir şey demedim. Yol boyunca o, her konuştuğunda gözlerimi kapatıp babamla olduğumu hayal ettim. Küçüğüm, babam bana kitap okuyor. Ben annemle nasıl tanıştıklarını merak edince yarım ağız o günden bahsediyor. Kendi gençlik yıllarını anıyor, ülkenin eski günlerine sıralınca sesi buğulu çıkıyor. Ben yine bu hayallerden birine dalacak-

ken "Çocuklar," diye seslendi şoför, "kalkın, geldik!" Hava karanlıktı; ancak etrafı güç de olsa görabiliyordum. Dağdan taştan başka bir şey gözüküyordu. "Burası mı sınıır?" diye sordum. "Burası değil, az ilerisi, dümdüz devam edeceksiniz." Otobüsten alelacele indik. Böyle bir yerde yalnız kalmanın verdiği korkudandır, o hurda otobüs dört yanı yüksek duvarlarla örülü bir kale kadar güvenli gözükü-
gözüm. Uzun süre olduğumuz yerde durup gidişini, uzaklaştıkça küçülüşünü, bulanık bir ışık olup gözden kayboluşunu izledik. Önümüzde ucu bucağı olmayan toz toprak patikadan uğultular geliyordu.

Yürüyorduk. Öyle bir karanlık vardı ki göz gözü görmüyordu. Başımıza bir şeyin gelmemesi için durmadan dua ediyordum. Patika biraz barut, biraz çam kokuyordu. Gökyüzünde bir iki yıldız parlayıp sönüyordu. Bir ses geliyordu uzaktan, irkiliyordum, tüylerim diken diken Firaz ve Ahmed'in elini sıkıca tutuyordum. Annemin ben küçükken söylediği ninni kulağımdaydı. Okulun ilk günü ağlamaya başlıyorum, annem beni sakinleştirmek için yine o ninniyi mırıldanıyor. Yürüyorduk. Firaz, ilk adımı ardından babamın bacağına sarılıyor, ne yapacağını bilemeyen babam, mutluluktan ağlamaya başlıyor.

*Yürüyorduk.
Öyle bir karanlık
vardı ki göz gözü
görmüyordu.
Başımıza bir şeyin
gelmemesi için dur-
madan dua ediyordum.
Patika biraz
barut, biraz çam
kokuyordu.
Gökyüzünde bir iki
yıldız parlayıp
sönüyordu.*

OKURLARIMIZDAN

SEN SEBEP

*benzimde parlayan nacak aklımda silkinen su
işte bundandır etimde kabuklanan neşe
lakin hiç sabaha yenilmedim ben
hep kıynaşan kapıların putluğuydu yıkıldığım
hem yürümekten kapıldım seslerin cilvesine
gittiğim en uzak sevinci sormayın
en uzaklar bana hep güz*

*gittim ve karşımda meret diye kentin vakti, vakit ağır
patlayan kadran, dağılan sabah nasıl
dağı borana, günü küle ilikledim kabul
ağzımda biriken bozgun, gövdemi bölen asa
döne dolaşa çıktığım yokuş
cinnet diye savrulduğum ev
hazır*

*sen sebep diye kendime ilenç
yaban ya da fünüye
ne diye hesaba bağlanır
gurbet diye tutunduğum kaya
neden minnet diye yaratılan levha
bend diye sığındığım aynaya çapraz*

*elimde kalan yol, suratımda inkâr, alınımda çatlak
ama uzanmadım hiç dağların kalbine
sevmedim çiçekleri tükendi diye
saklandım anca anca kül olmaktan
beni tanı!*

*kemik karın, harman yara, kırık tapınak
niçin sarkar boynuma kâhır
nedir ömrüme biçilmiş pahanın kusuru
aklım neden
nerde dönendiğim sabır*

*bildim akacak suyu
kanın rengini ve andım öfkeyi
gece içerdeydi hare hare, çıplak ve konuşkan
yüzümde ıslıl ıslıl çelik yüzümde lanetli efsun
zaman diye çektiğim ceza
kanımı bileyen ahlâat adam
beni tanı!*

Burak Çapan

Onu ilk kez ağlarken görüyorum. Yürüyorduk. Ahmed bir kış, ateşlenip havale geçiriyor. Annem sabahlara kadar uyumayıp başında bekliyor, tek kelime etmiyor, ağzına bir lokma bir şey koymuyor. Yürüyorduk. Rüzgâr yüzümüze estikçe gözlerim kapanıyor, karanlık daha da büyüyordu. Artık dayanamayacağımı yüreğimin tam ortasında hissediyordum. Yol boyunca kontrollerden geçtik. Bizi her gören "Ananız babanız yok mu sizin?" diye soruyor, sonrasında dikkatli olmamızı tembihleyip gönderiyordu. Ara ara durup dinlendik, sonra da daha ne kadar kaldığını bilmediğimiz yola devam ettik. Böyle üç saat geçirmiş, sınıra ulaşmıştık. Ayakkabılarımız parça parça yırtılmış, vurduğu yerler soyulup kanamıştı. Ayaklarımız kabarcık kabarcık olmuştu. Terden ıpsıslaktık. Dize kadar toza toprağa bulanmıştık. Yol üstü dikenli otlarla bezenmişti. Bu otlar battığı yerleri yakıp kavurmuştu. Tel örgüyü gördüğümüzde içimde bir zafer sevinci koptu. Tam derin bir oh çekecektim ki Ahmed'in gözünden çenesine akan gözyaşı durdurdu beni. Hıçkırılmaya başladı: "Eve dönmek istiyorum!" Tek kelime etmeden başını göğsüme bastırdım. Anlıyordum. Derdi, dört duvar ya da bir avuç toprak değil içini, tıpkı sıcak çorba buharının benim içimi ısıttığı gibi ısıtan o duygunun özlemiydi.

Hatay üzerinden Türkiye sınırını geçeli on gün oldu. On günümü annem ve babamın mezarının nerede olduğunu, onların bizi cennetten izleyip izlemediklerini düşünmekle geçirdim. Dün gece onları yine rüyamda gördüm. Önceden "evimiz" dediğimiz yerdeyiz. Annem yırtık bir bezle rafların tozunu alırken bir yandan da evin işlerinin hiç bitmediğine dair söyleniyor. Babam elinde iki poşetle geliyor, kışın hep giydiği botlarını kapı önünde çıkartıp içeri giriyor. Camın önünden dışarıya bakıyorum. Binaların hepsi yıkılmış, harabeye dönmüş. Sokakta askerler, kucaklarında bebekleri feryat eden kadınlar, enkazları arayan adamlar; arkada bomba sesleri, bağrımalar, haykırışlar... Annem... Babam...

«Erişir menzil-i maksûduna âheste giden» demiyorum ben sana, «tîz reftâr olanın pâyine dâmen dolaşır» demiyorum. Böyle demiyor çünkü nehirler. Duracaksin, dolacaksın, kemireceksin, oyacaksın, dolaşacaksın, atlıyacaksin, aşacaksın, koşacaksın ve varacaksın oraya, diyor nehirler. Öyle diyorum ben de! Beni dinle, beni anla, ey yolcu!

adım adım
kulaç kulaç
ilerliyor nehir
yoklayıp
araştırarak
tartıp
engeliyerek
adım adım
pençe pençe
ilerliyor nehir

birdenbire koçbaşı
birdenbire ipek bir çarşaf
ve balıklar kurbağalar yosunlar
köprüler ve yoksul değirmenleri bozkırın
birdenbire bir uğultu
birdenbire bir kıyamet
bindirip
çekilerek
çekilip
toparlanarak
varıyor koca dağın ardındaki o koca dağa
varıyor cüceleşip
devleşerek
varıyor
nehirlerce kahkahalara

şarkılar söylemeliyim
nehirler gibi uzun
nehirler gibi kollu
nehirler gibi hırçın
ve yumuşak
ve nehirler gibi
dur
durak bilmeyen şarkılar söylemeliyim

gitmek
nehirlerle yanyana
gitmek
nehirler gibi zor
nehirler gibi çetin
nehirler gibi umutlu
gitmek
nehirlerden de öteye
oraya
taa oraya
o büyük kurtuluşa

yüreğim
yaralı kuşum
topla ve aç kanatlarını

Emeğin sanatını üretme iddiasıyla kurulan Ayışığı Ekin Sanat Derneği, 2018 yılında sanat hayatının 30.yılıni kutladı. 6 Mayıs 2005 tarihinden itibaren dernek kapsamında çıkarılmaya başlanan ve 40 sayıyı geride bırakan dergimizin başyazarlarının yazılarından derlenen bu kitaplar siz okuyucularımızla buluştu.

*Sıla Erciyes'in **Hasat Zamanı**, D.Dağlı'nın **Sanata Dair Notları-2** ve Özgür Güven'in **Tarihsel Gelişmelerin Sanata Yansıması** bu serinin ilk kitapları olarak hazırlandı.*

Emekten, yaşamdan ve doğadan yana olan tüm okurlarımıza keyifli okumalar diliyoruz...

978-205-80946-3-0